Birlik

AYLIK SİYASİ DERGİ ■ SAYI:10 ■ EYLÜL ■ 1991 ■ 5000 TL (KDV DAHİL)

SSCB'DE DARBE

SADUN AREN

SOSYALİST BİRLİK PARTİSİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Birlik

Aylık siyasi dergi

Sahibi ve Sorumlu Yazıişleri Müdürü:
Atilla Aytemur

Yönetim Yeri:
İstiklal cad. 459 / 3
Karagözoğlu Ap.
Beyoğlu - İst.
TEL: 152 76 40-41
FAX: 152 76 42
Dizgi ve baskıya hazırlık :
Birlik Teknik Servisi

Baskı :Zafer Matbaası

Posta çeki hesabı:
M. Selim Talay
655048

Döviz ve Abone Hesabı:
Atilla Aytemur
İş Bankası Cağaloğlu Şb. Hesap No: 138895

Bu Sayıda

SEÇİM YASASI VE SSCB'DE DARBE

Sevgili okurlar,

Yaz ayları Türkiye'de sıcak geçiyor. Bu yalnızca termal değil, siyasal bakımdan da öyle. Kürt sığınmacılar, Çekiç Güç birbirini takip etti. Ardından Paşabahçe işçilerinin haklı direnişi gündeme girdi. Hatta bir ara her gün binlerce işçi, her tarafta yürüdü. Taze Başbakan üzerine yuvarlana yuvarlana gelen Genel Seçimi düşünerek, bilinen işçi düşmanı çizgilerinin dışına çıkıp yatıştırma sözleşmelerinin yapılması yoluna gitti.

Bütün hesaplarını baskın bir seçimle işi götürme ve ufukta görünen koalisyonun hiç olmazsa ortağı olabilme umudu üzerine kuran iktidar, meclisten geçirdiği seçim yasasıyla, aslında asıl darbeyi Kürt seçmenlere ve sosyalistlere vurdu. HEP ve SBP seçime giremiyor. Elbetteki, yapılacak ilk seçimde alacağı oyların % 10'u aşacağı anlaşılan HEP'in etrafında kümelenen Kürtlere karşı izlenen politikaların dünyanın gözü önünde seçim sonrasında da aynen devam ettirilmesinin ve savunulmasının güç ve hatta olanaksız olacağı dikkate alınmış ki, kararlılıkla böyle bir seçim yasası geçirildi.

Aslında seçim yasaları yoluyla Kürt seçmenleri bir takım partilere dağıtmak şeklindeki ANAP taktiği, Kürt Gerçeğini ne Türk ne de dünya kamuoyundan saklamaya yetmeyecektir.

Kürt sorunu, anayasa sorunu, özgürlükler sorunu, böyle bir seçim yasasıyla oluşan bir mecliste hiçbir çözüme kavuşamayacak ve Türkiye şimdikinden daha sorunlu günlere doğru savrulacağa benziyor. Bu gidişi önlemenin, 12 Eylül ve ANAP'ın tasfiyesini sağlamanın akla uygun yolu çok fazla değil. Bu seçimde Kürtlerin, sosyalistlerin ve Özal, ANAP ve 12 Eylül'ün tasfiyesinden yana diğer güçlerin yaratacağı platform ciddi bir adım olabilir ve geleceğin Türkiye'si açısından umut verebilir. Böyle bir platformunun oluşumunda Kürtlere ve sosyalistlere büyük görev düşüyor. Onların bu konudaki özverisi ve kararlılığı daha iyi bir sonuca ulaşmayı sağlayabilir. Değilse, vuslat bir başka bahara kalacaktır.

1 Eylül dünya barış günü yaklaşırken, SSCB'de "gerçekleşen" üç ayaklı devlet darbesi herkesi şaşkınlığa sürükledi. Bir nevi "koruma ve kollama" göreviyle yönetime el koyduklarını açıklayan darbeciler, sosyalizmden ve Marksizmden filan sözetmeyi unutmuşlar mıydı, bu pek belli değildi. Ayrıca onlardan böyle bir şeyi bekleyen var mıydı,o da oldukça tartışmalıydı. Reformlar aynen devam edecek, uluslararası bütün anlaşma ve ilişkilere de sadık kalacaklarını belirtiyorlardı. Madem öyle bu darbe niye yapıldı, diyerek olayın arkasını bekleyenler de oldukça fazlaydı. Darbenin arka planındaki gelişmeler ve hesaplaşmalar ne olursa olsun, Budapeşte, Prag, Pekin derken Moskova'da da halkla "sosyalist" iktidarların arasına bir kez daha kan ve tanklar girdi.

Ama asıl deprem darbeyi izleyen sonraki günlerde kendini gösterdi. Sanki darbe şimdi oluyor gibi. Bir hayli "liberal" Boris Yeltsin yetkilerini arttırıyor, gazeteleri kapatıyor, KP'nin kapısına kilit vurdurup faaliyetlerini yasaklıyor, bazı cumhuriyetlere tehditler savuruyor,vs., vs.,.. 1917 Ekim Devrimi'yle insanlık tarihinde yeni bir sayfayı açan Lenin'in ülkesinde artık "komünistler", KP yöneticileri linç edilmemek için saklanıyorlar.

Yapılışı, iddiası ve onu gerçekleştirenlerin nitelikleriyle oldukça acaiplikler taşıyan bu darbe ve sonrasındaki gelişmeler, etkileri itibariyle SSCB ile sınırlı kalmayacak ve bütün dünyayı, özellikle de sosyalizmde halen ısrarlı ve kararlı olanları çok derinden ve uzun süreli etkileyecek gibi görünüyor.

20. yüzyıl sosyalizmi bütün olumlu ve olumsuz yönleriyle artık tarihe mal olmaktadır. Sorun 21. yüzyıl sosyalizminin fidanlarını dikebilmek ve geliştirebilmek noktasında toplanıyor.

Bu sayımızda bu darbe hakkındaki ilk tepkileri, dünyadaki diğer gelişmelerle ilgili farklı görüşleri, SBP ve politikaları üzerine Genel Başkan Sadun Aren'le yapılan görüşmeyi, Kürt raporu hakkındaki değişik imzaların değerlendirmeleriyle birlikte TBKP'nin geleceği üzerine yapılan söyleşiyi okuyacaksınız. Bunların yanısıra yine değişik imzalarla değişik konuları yansıtmaya gayret ettik.

sevgi ve dostlukla

ATİLLA AYTEMUR

SSCB'DEKİ BAŞARISIZ DARBEYE İLK TEPKİLER

M. ALİ AYBAR

Darbe bilindiği gibi ordunun, polisin ve tutucu komünistlerin düzenlediği bir iştir. Ben böyle bir durumu kesinlikle tasvip etmiyorum. Bu Sovyetler Birliği'nde eskiye dönüş özlemindeki insanların harekatı.

Gorbaçov'un reformlarını sosyalizme uygun bulup bulmamak ayrı. Gorbaçov'un piyasa ekonomisine dönüşünü doğru bulmuyorum. Piyasa kapitalizmin ekonomik düzenidir.

Bu darbenin dünyada oluşturduğu tepkileri de gözönünde tutmak gerekir. Darbecileri zor günlerin beklediğini düşünüyorum. İlk gelen haberler halkın darbecileri çok tutmadığını gösteriyor. Darbenin akibeti hakkında şimdiden bir şeyler söylemek erken olur.

SADUN AREN*

1- Gorbachev'in bir darbe ile görevden uzaklaştırılmasını dünya barışı adına kaygıyla; sosyalizm adına üzüntü ve esefle karşılıyorum. Sovyetler Birliği Gorbachev'in liderliğinde dürya barışına büyük katkılarda bulunmuş, soğuk savaşa son verilmesini sağlamış, aynı zamanda, sosyalizm içinde yeni, demokratik, aydınlık ufuklar açmıştı. Şimdi bu ülkenin başka bir sosyalizm anlayışına sahip grupların yönetimine geçmiş olması ve bunu asla kabul etmeyeceğimiz darbe yöntemi ile gerçekleşmesi hem dünya barışını, hem de sosyalizmin geleceğini bulandırmıştır.

2-Dünyanın gidişine, yani barış ve demokrasinin gelişmesine ters düşen bu olayın uzun ömürlü olmayacağını sanıyor ve böyle olmasını temeni ediyorum. Sovyet halkının kısa süreli de olsa yaşadığı demokrasi deneyiminin artık, bundan geriye dönüşe izin vermeyeceğini düşünüyorum.

*Bu yazı yeni ülke gazetesine de gönderilmiştir.

YUSUF IŞIK

SOVYETLER BİRLİĞİ'NDEKİ GELİŞMELERLE İLGİLİ KISA GÖRÜŞLERİM

Sovyetler Birliği'nde başarısızlıkla sonuçlanan ve ayrıntıları önümüzdeki günlerde ortaya çıkacak olan darbeye, yaşadığımız dönemi, yakın tarihin bir dönüm noktası yapan değişimler, olgular çerçevesinde yaklaşmak gerekiyor. Birincisi artık baskıcı, güçlü, yüce devlet anlayışına dayalı yönetimlerin ufku kapalıdır. Darbe geçici bir başarı kazansaydı da bu olgu değişmeyecekti. Toplumların kendi kaderlerini hiç tepki göstermeden diktatörlüklere teslim etmeleri dönemi de kapanmaktadır. Bir bakıma baskıcı devlet-sivil toplum ayrımının öneminin arttığı ortaya çıkmaktadır.Artık sosyalizm amacını öne sürerek baskıcı bir devlet yönetimini diktatörlüğü savunmanın tutar tarafının kalmadığı daha da iyi anlaşılmaktadır. Nitekim Sovyetler Birliği'nde ayrıcalıklı konumlarını sürdürmek isteyen asker ve sivil üst düzey devlet yöneticileri ve temsil ettikleri kesim girişimlerine ideolojik bir görünüm verme çabasına girmediler. İkincisi, barış, özgürlük, demokrasi, insan hakları, hukuk devleti değerleri, giderek daha fazla önem kazanmanın yanı sıra, evrensel bir niteliğe de kavuşmaktadır ve ne kadar büyük olursa olsun hiçbir ülkenin yönetimi globalleşen dünyada varlığını bu değerlerden tecrit edilmiş bir biçimde sürdüremez. Barışla ilgili olarak ise; soğuk savaşın gündeme gelmesi, bugün, esas itibarıyle militaristlerin özlemidir.

Üçüncüsü, uluslararası ilişkilerde ekonomi alanında ABD ve diğer gelişmiş kapitalist ülkeler ve genelde kapitalizm güç kazanmıştır. Ama gerçekte kapitalizm bugün de insanlığın önündeki sorunları çözecek yapıya sahip değildir. Günümüz dünyasında politik alanda örneğin milliyetçilik gibi faktörlerin yol açtığı uzlaşmazlıkların giderilmesi, barışın evrenselleşmesi, ekonomik alanda olağanüstü potansiyellerin ve eşitliğin gerçekleştirilmesi açısından, insanlığın ihtiyaçlarına yanıt verebilecek olan yaklaşım, sosyalizmin temel ilkelerini, değerlerini içeren yeni bir perspektiftir.

Sovyetler Birliği'ndeki gelişmelerin bir kez daha gösterdiği gibi, devletçi sosyalizm tükenmiştir. Ama sosyalizmin temel ilkeleri, değerleri tükenmemiş, insanlığının kurtuluşunun kapitalizmde olduğu gibi, bir sonuç ortaya çıkmamıştır. Sorun sosyalizmin temel ilke ve değerlerini içeren yeni perspektifi üretebilmektir. Sovyetler Birliği'nde yalnızca son günlerde değil son yıllarda yaşanan gelişmelerin bu çok geniş kapsamlı konu ile ilgili olarak çıkarılabilecek sonuçlardan ikisini - çıkarılabilecek diğer sonuçlardan ille de daha önemli oldukları için değil, daha belirgin oldukları için- vurgulamak isterim: Yukarıda tanımlandığı anlamıyla yeni bir sosyalizm perspektifi, bütün kurumlarıyla katılımcı demokrasiyi temel almalıdır ve ancak uluslararası, evrensel boyutta ve sürekli dönüşümlere dayalı bir süreç içinde gerçekleştirilebilir.■

VEYSİ SARISÖZEN

EN BÜYÜK TEHLİKE : KAPİTALİST, MİLLİYETÇİ, ORTODOKS RUSYA

Birçok komünist, marksist ve ilerici insan gibi, ben de SSCB'deki trajik gelişmeleri hem kendi inançlarım, hem tarih karşısındaki sorumluluğum ve hem de ülkem adına büyük bir kaygı ile izliyorum.

Bizlere ve bizlerden önceki komünist kuşaklara esin kaynağı olan Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'nin bütün anılarına karşı sokak dolusu kabalık ve küstahlığı, nihilist saldırganlığı-bürokratik rejime duyulan tepkiyi ne denli anlarsak anlayalım- öfke ve tiksintiyle karşılamamak elden gelmiyor.

Ekim Devrimi, yalnız Rus'ların değil, bütün insanlığın tarihsel hazinesine aittir. Bu devrimin korunması uğrunda bütün ülkelerin enternasyonalist komünistleri, en güzide bilim adamları, sanatçılar 70 yıldır çok kurban vermiş ve acı çekmiştir. Pek çok parti, Sovyet devletinin ve partisinin hatalarını, Ribbentrop-Molotof gizli antlaşmasından, Yunan, Çin İç Şavaşı'ndaki tutuma, Macar, Çekoslavak işgallerine kadar uzanan çizgiyi -kendi saygınlığına gölge düşürme pahasına- yüklenmeyi, ister onaylayın ya da kınayın, uluslararası gericiliğe karşı enternasyonalist görev saymıştır.

Şimdi birileri, yalnızca hataları değil, şerefli mücadeleleri ve başarıları da içeren bir ortak geçmişi ayaklar altında çiğniyor.

Milyonlarca Sovyet işçisinin, emekçisinin ve aydınının bu hafıza çarpıklığından, ilerici insanlık karşısındaki bu kadir bilmezlikten ve tarih karşısındaki bu uygar olmayan reaksiyondan, şimdi bile utanç duyduğuna eminim.

Takriri sükunla, "Kemalist" 12 Mart'la ve "Atatürkçü" 12 Eylül'le yerden yere vurulan Türkiye'nin komünistleri ve devrimcileri hınçlarını, öfkelerini Atatürk heykellerinden almadıkları zaman, demek ki tarih karşısında uygar bir konum almışlar...

Olaylar karşısındaki kişisel izlenim ve tepkilerim böyledir.

Darbe sonrasındaki gelişmelere gelince...

Darbe, Stalinci totaliter rejim heveslilerinin -ona katılanların niyetleri "devletin birlik ve bütünlüğünü" korumak bile olsa- insancıl-demokratik sosyalizm umuduna karşı girişikleri bir suikastten başka bir şey değildir. Tarih ilerde bu darbeyi kimlerin ve ne amaçla kışkırttığını aydınlatacaktır.

Sovyetlerdeki her olumlu-olumsuz aceleci teorik ya da "kuramsal" sonuçlar çıkartma alışkanlığımızı dikkate alarak ve belkide yorucu ve yanıltıcı tartışmalardan kaçınmaya bir nebze yardımcı olmak umuduyla, aşağıdaki görüşlerimi vurgulu bir tonda kaleme alma gereği duydum:

Darbe sonrasındaki gelişmeler, ne tanımı meçhul "yeni çağ"ın, ne sınıf savaşlarına son veren "mutabakat" siyasetinin, ne de "ideolojiden arınmış", "küçülmüş", "ulus-devlet olamayan" devlete, "sivil toplum"a, demokrasiye geçişin inandırıcı hiçbir ipucunu şimdilik bize vermiyor. Gelişmeler, kriz patlayan her ülkeye özgü çelişkili ve belirsizlikle dolu bir ortama yol açmış bulunuyor. Sovyetler Birliği'nde kriz, üstelik başlıca kurumların demonte olması, yenilenme koşuluyla ülkede en büyük istikrar unsuru olabilecek SBKP'nin dağıtılması ve bir dizi cumhuriyetin ayrılmasıyla Birlik'in parçalanmasından ötürü daha da derinleşerek sürüyor. Yeltsin ve çevresindeki yelpazenin militan anti-komünist ögeleri iktidar kavgasını özellikle şiddetlendirmeye çalışıyor. Gorbaçov "hayranı" Batı, ayrılan cumhuriyetleri teker teker tanımaya başlıyor ve söz verilen "yardım"ın politik bedeli, kriz uzadıkça artıyor ve bunu akıllı emperyalist çok iyi görüyor.

Krizden nasıl çıkacağı belirsizdir. Şimdilik görünen, komünistlerin öteki ilerici güçlerle koalisyonuna dayalı çıkış yolunun partinin tasfiyesi ile birlikte tıkanmış olduğudur. Kriz ve hatta kaos koşullarında Batı tipi "istikrarlı" bir parlamenter demokrasi beklentisi ciddi değildir. Kuzey komşumuzu geçici de olsa ya demokratik ya da anti-demokratik fakat şu ya bu

ölçüde otoriter bir rejim ve her durumda sert sınıfsal ve politik mücadeleler bekliyor.

Bu ise, kuzeyimizde patlayıcı madde biriktiğini gösterir.

Başlıca büyük kapitalist ülkeler açısından sosyalist bir SSCB ile sosyalist olmayan bir SSCB arasında günümüzde artık büyük bir fark yoktur. Bu fark, 1960 ortalarında sömürge sistemi tasfiye edildikten ve "iç" komünizm tehlikesi bertaraf edildiğinden beri büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. SSCB, Batı açısından nükleer bir dev ve eğer fırsat bulursa dünya pazarında kendisi için tehlikeli bir rakipten başka bir şey değildir.

Sovyetler Birliği'nde sosyalizmden eser kalmadığında bile, bu devlet nükleer bir süper güç olmaktan çıkmayacaktır. Böyle bir durumda dünya ölçüsündeki güç dengesinin nasıl biçimleneceğini,ne gibi sonuçlara yol açacağını kestirmek zordur.

Şurası ise kanımca gayet açıktır: En büyük tehlike SSCB'nin parçalanması ve kuzeyimizde "çağ atlama-köşeyi dönme" hırsıyla kendinden geçen kapitalist, milliyetçi-şoven ve ortodoks bir Rusya'nın kurulması olasılığıdır.

Sosyalizm Türk-Sovyet sınırlarına -Stalin'In bilinen talepleri ve bizim küçük Amerika olma merakımızla gölgelense de- istikrar getirmiştir. Sosyalizm öncesi tarih ise Türk-Rus savaşları tarihidir. Komünizme karşı haksız bir şekilde bu tarihi her fırsatta kafamıza vuranlara, -şimdi onlar "orak çekiçli" bayrağın yırtılmasına sevinirken- aynı tarihi hatırlatmak demek ki bize düşecekmiş...

Eğer Gorbaçov, Yakovlev ya da benzerleri dağıtılan SBKP'nin geniş tabanını toplayıp öteki ilerici güçlerle birleştirme başarısı gösterebilirse, ortodoks-milliyetçi sürükleniş durdurulabilir. Şu ya da bu eğilimde, fakat sosyalist idelerden esinlenen bir rejim aynı zamanda gericiliği fışkırtan parçalanmış cumhuriyetler arasındaki ulusal düşmanlıktan arınmış bir Sovyetler Birliği, Türkiye'nin ve elbette dünyanın çıkarınadır.

Yer altından fırlayan Sovyet mafyasının kapitalist olarak legalleşmesi, komünist partinin legalleşmesine hiç mi hiç benzemez.

Kuzeyimizdeki kriz, ülkemizde devlete egemen güçlerin 12 Eylül'den bu yana benimsedikleri strateji ile birleştiğinde büsbütün tehlikelere gebedir. Devleti yönetenler, tıpkı Stalingrad savaşı öncesinde olduğu gibi gözlerini Türk kökenli Sovyet Cumhuriyetlerine dikmişlerdir. Bu defa bu eğilim, Turancıların ütopyasından da, Erkilet paşaların Kırım rüyalarından da, daha realisttir ve o ölçüde tehlikelidir. Eski tarihi diriltici kışkırtmalara gebedir.

Kuzeydeki kriz koşullarında ve ülkede seçim eşiğinde devleti yönetenlerin stratejik doğrultusu üzerinde düşünmekte yarar vardır. Kıbrıs Türklerine dayanarak, kapısından kovulduğumuz AT'a bacasından girmek, Bulgaristan'da, özellikle Yunanistan'da Türk azınlıklarından benzer amaçlarla yararlanmak, Kerkük petrolü için Türkmenlerin, Bakü petrolü için Azerilerin üstünde nüfuz sağlamak, diğer Ortaasya Türk kökenli ülkelerde benzer ekonomik çıkarlar elde etmek Türk-İslam sentezi denilen stratejinin uzun vadeli ve maksimal hedeflerini oluşturuyor. Bu strateji, AT için laik devleti elbette koruyacak, buna karşılık Ortadoğu İslam ülkeleriyle ilişkiler adına ve aynı zamanda Kürt ayrılıkçılığı ile islam fundamentalizmini nötralize etmek için İslam bayrağını sallayacak, Türk kökenli Sovyet Cumhuriyetlerinde, Kıbrıs'ta, Yunanistan ve Bulgaristan'da Türklüğü yüceltecektir.

İşte bu stratejileri benimseyenlerin hevesleri kuzeyimizdeki krizle artmış ve "dış Türkler"in binbir örgütüyle temaslar sıklaşmıştır.

Kapitalist, milliyetçi, ortodoks bir Rus gericiliğini dizginlemek ne denli Türkiye'nin çıkarınaysa, yukarıda anılan serüvenci stratejiyi de yenilgiye uğratmak o denli önemlidir.

Ne var ki, böyle "parlak ufuklar" vaadeden bir stratejinin çekiciliğinden kendisini kurtarabilecek tek güç Türkiye sol hareketidir. Sermayeden bağımsız, kitlelerle kaynaşmış bir sol hareket dışında, hiçbir geleneksel parti kendisini bu çizgiden büsbütün koruyamaz. O nedenle Türkiye'nin güçlü bir sol mühalefete, güçlü bir marksist ileci partiye ihtiyacı her zamankinden daha fazladır.

SBP böyle bir güçlü sol hareketin oluşumunda önemli olanaklara sahiptir. Bu parti, tıpkı Kurtuluş, Devrimci Yol ve öteki hareketler gibi, sosyalizm perspektifini benimseyen demokratik sol ya da sosyalist, sosyal demokrat çevreler ile Kürt milli demokratik hareketi gibi ne uluslararası komünist hareketin özgül hatalarından sorumlu tutulabilir, ne de Sovyetler'de patlayan kriz bu partinin de ömrünü doldurduğu anlamına gelir. Marksizm ve marksist parti, eğer marksistler kendi kendileri mağlup etmezlerse yaşar ve yaşarsa kendini bilimsel bilgi, eleştiri, sürekli büyüyen birlik ve politik mücadele temelinde devrimci tarzda yenileyebilir.

Hareketimiz iktidar partileriyle yan yana yürümeye alışmıştı. Teoride kaynaklara dönelim derken şimdi biz bu teorinin kurucularının yaşadığı iktidar öncesi döneme, çok büyük kayıplara ve saygınlık yıpranmasına uğrayarak dönmüş bulunuyoruz.

Yolumuz açık olsun!

Eşitsizlik, adaletsizlik dünyasında insanlığın binlerce yıllık komünizm ideallerine ve bu ideallerin bilimsel ve devrimci ifadesi demek olan, (o nedenle Marks'ın kitabı baştan sona günümüze yanıt vermediği durumda bile bu idealleri bilimsel ve devrimci tarzda ifade eden öğretiler yine marksizm sayılacağından dolayı) marksizme dört elle sarılan yeni kucaklar mutlaka dolacaktır.

Bugün yaşayan Türk ve Kürt marksistleri ise inatçıdır.■

HALİL BERKTAY

HÂLÂ MI "BİTMEDİ"?

"Politik olmayan" bu yazının sonuçta kendi başımı ağrıtacağını kestirebiliyorum; ne yapayım, burama geldi dayandı. Sovyetler Birliği'ni konuşacağız, ama önce ülkemizle başlayalım: Biri 1917'de, diğeri 1923'te kurulan bu iki devletten sadece SSCB değil, içinde yaşadığımız Türkiye Cumhuriyeti de çok eskidi zira. Hukukuyla yönetim tarzıyla, politikasıyla, ideolojisiyle, zihniyet biçimleri ve davranış kalıplarıyla, iktidarı ve muhalefeti dahil çeşitli sosyal dengeleriyle ve bunlara denk düşen sermaye birikimi modeliyle 1920'lerin, 1930'ların kurucu kurumlar dizgesi, İkinci Dünya Savaşı sonrasının dünya kapitalist sistemine entegrasyonu ihtiyaçları karşısında kısmi ve eklektik biçimde tadilata uğrayarak, her askeri darbede ve her çıkış sürecinde biraz daha gerilip buruşturularak, zar-zor bugüne geldi ve tarihi işlevini bitirdi artık. O yüzden, kim olursa olsun, "Atatürkçülük miadını doldurdu" diyen haklıdır (ve çok da marifet değildir bunu görmek aslında). Gene açık söyleyelim: aydınlar da aynı durumda. Kemalist ve Stalinist çerçevelerin içiçe geçişi; Türk milliyetçiliğini daha radikal bir terminolojiyle de olsa içselleştirirken, yabancı düşmanlığına sürüklenmiş; emperyalizm olgusunun bir şekilde sürdüğü ama Lenin'in tanımladığı Emperyalizm Çağı'nın kapandığı koşullarda, "zinciri zayıf halkasından kırarak" gerçekleşecek bir "tek ülkede devrim" perspektifi yerine entegre bir dünyada eşitlik mücadelesini koyamayış; çok daha basit düzeyde dil bilmezlik, Batı'ya kapalılık ve dünya bilgilerinden kopukluk gibi binbir neden yüzünden, hele belirli bir devrimci, sosyalist neslin habire eski paradigmalar içinde düşünmekten kurtulamayan kesimi, giderek fosilleşmek, kendini yenileyememek tehlikesiyle karşı karşıya.

Eski paradigmalar içinden düşünüş: Stalinizm; Bolşeviklik; bizim bildiğimiz, tanıdığımız biçimiyle Sosyalizm ya da Komünizm. Biz istesek de, istemesek de, bu da bitti artık. Bunu (a) Çin Halk Kurtuluş Ordusu bir avuçluk bir yaşlılar oligarşinin emriyle Tienanmen'de ateş açıp da kendi halkından yüzlerce ya da birkaç bin (ne farkeder?) silahsız, barışçı göstericiyi "karşıdevrimi bastırmak" gerekçesiyle katlettiğinde, 1989 yazındaki bir birlik toplantısında ilk defa söylemiştim, "bit-ti" diye hecelemiştim de; (b) 1989-90 kışının muazzam dönüşümünün ardından, 1990 Sonbaharında İngiltere'den döndüğümde tekrar katıldığım SBP kuruluş ve program çalışmaları sırasında tekrarlamıştım da; (c) ayrıca bunu, düpedüz bir çağ dönümünün kanıtı saymıştım da; bazı arkadaşlar dönüp tuhaf tuhaf, "acaba?", "nereden biliyoruz?", "kanıtlar yeterli mi?", "durun bakalım acele etmeyelim," vb. demişlerdi. Bütün Doğu Avrupa ayaklandıktan, Berlin duvarı alaşağı edildikten, Almanya birleştikten, uluslararası politikanın tüm parametreleri altüst olduktan, kısacası yeryüzünün çehresi değiştikten (ve bu bakımdan, İlkçağı kapattığı kabul edilen İstanbul'un zaptından ya da Amerika'nın keşfinden ya da Protestan Reformasyonu'ndan kat kat fazlası daha yığınsalı meydana geldikten) sonra! Ve benzeri gerekçelerle Programın girişi bölümündeki geçmiş sosyalizm uygulamaları eleştirisine karşı çıkanlar (hatta bu yüzden partinin kuruluşuna katılmayanlar) da olmuştu -laf söyletmek istemedikleri Stalinizmi bu yolla "kurtarmaya" çalışanlar- temelde, dünya gerçeklerinden ve halkların duygularından kopuk olduklarından; evet, büyük mücadelelerle, ama büyük günahlarla da dolu bütün bir tarihin dürüst, içimizde hissettiğimiz bir eleştiri ve özeleştirisini yapmadan kendimizi temizleyemeyeceğimizi, kimsenin inancına, itibarına layık olamayacağımızı kavramadıklarından.

Eh, eski teoriler içinden düşünmeyi sürdürenlerin çizdiği şu son tabloya bakalım şimdi: (1) SP başkanı Doğu Perinçek - Stalinizm'den sapma yoluyla 1960'larda ortaya çıktığını bir vakitler birlikte kurguladığımız bir "kapitalizme geri dönüş"ün Gorbaçov'dan çok önce olmuş-bitmişliği, bir Sovyet "yeni burjuvazi"nin oluşmuşluğu, bunun için de "merkezi bürokratlar" ile "işletme yöneticileri" arasındaki çıkar kavgalarının patlak verdiği varsayımlarında ısrarlı (hatta belki birinciler, yani darbeciler daha bile iyi, çünkü ne de olsa daha anti-piyasacı, merkezi planlamaya daha yakındırlar.) Ve şimdi işçi sınıfı

tekrar sahneye çıkacak, Ekim Devrimi'nin ikinci baskısını yapacak (çünkü o işçi sınıfının ve halkın, bu "burjuvazi"ye ve "revizyonistlere" toptan karşı olması gerekiyor, mutlaka.) (2) Bir dış politika uzmanı aynı doğrultuda fetva veriyor ilk gün: Sovyet halkı zaten Gorbaçov'u sevmiyordu diye, darbeyi mazur ve haklı göstermek için binbirdereden su getirerek - çok klasik suçlama kalıplarıyla reformcu yönetimin Amerikan uşaklığına varıncaya kadar. (3) Aynı çizginin daha da aşırısında Yalçın Küçük: Sovyet Komünizminin sosyalizme sahip çıkması anlamına geldiği için darbeyi mutlulukla karşılıyor ve destekliyor...muş (ister istemez mişli geçmiş, çünkü sayın Küçük'ün tarihsel öngörüsü her zamanki gibi pek isabetli (!) olduğundan, saray komplosunun çöktüğü ve darbecilerin kaçtığı günün sabahı "halk kazandı.. halkın darbecilere dersi... Sovyet halkından demokrasi dersi..." gibi manşetlerle çıkan gazeteler, alay edercesine veriyor "Yalçın Küçük sevinemedi" haberini). 2000'e Doğru dergisinin önce Çavuşesku'yu ve sonra Saddam'ın Kuveyt'i işgalini desteklemesinden beri, aklıselime ve tarihe bu kadar ters düşmek görülmemişti doğrusu.

Nedir problem? Bu insanların / akımların hepsi, hala sosyalizmi, 1917-1985 arasındaki varlığı, yani Leninist- Stalinist biçimlenişi ve teorizasyonu (eskiden görüldüğü türde bir devrim+tek ülkede Sosyalizm+proleterya diktatörlüğü) çerçevesinde anlamakta ısrar ediyorlar; bu, onları, Sovyetler Birliği'nde (yada Çin'de veya Küba'da) kurtarılacak bir (bu anlamda) sosyalizm olduğu saplantısına götürüyor. Halbuki herşey, böyle bir sosyalizmin en küçük bir hayatiyeti kalmadığını; dünyanın önünde meşruiyet taşıyan bir çözüm olarak durmadığını; artık insanlığın sosyalizm diye, ya da herhangi bir adla bir gelecek projesi, bir ütopya diye, kendine bunu örnek ve model alamıyacağını gösteriyor. İşte bu düşünce eksenin de sözkonusu sosyalizm, ya da onu bugün uygulamaya kalkışanlar, ya da hala kendilerini ondan ayırmamış güçler, geleceğe dönük bir uzam içinde sosyalizm sayılabilmekten çıkmış bulunuyorlar. Dikkat edelim: Bu, (a) oradaki sosyalizmin bütün insan ilişkilerini bir çırpıda ve topyekün değiştiremediği için başından beri sosyalizm olmadığı tezinden de (Charles Bettelheim), (b) sözkonusu ülkelerin Kruşçev ya da Gorbaçov çizgileri yüzünden sosyalizmden çıktığı iddiasından da farklıdır. Örneğin, hele şu son darbe girişiyle apaçık ortaya çıkıyor ki, SBKP tamamen tefessüh etmiş bir güçtür - Stalinizmden saptığından değil, üzerinde o miras korkunç ağırlığıyla durduğu, sadece böyle bir muhafazakar kanadı olmakla kalmayan partinin bütünü az çok o kumaştan dokunduğu için; geçmişinden kendi bilincinde ve halkın gözünde tamamen sıyrılıp yenilenmesi olanaksız gözüktüğü, nitekim herhangi bir "acil durum" gerekçesiyle ve "amaçların önceliği" uğruna yukarıdan aşağı darbe ile iktidara el koyma gibi anayasa ve demokrasi dışı yöntemlerden zihnen arınamadığı bilvesile ortaya çıktığı için... Peki, sosyalizm her bağlamda mı bitti? Şöyle düşünelim: İnsanlığın önünde bir vakitler, belirli bir sosyalizm vardı, somut bir olgu olarak. Kapitalist gelişmenin belirli bir aşamasına, belirli (19. yüzyılı pek az aşmış) devlet yapılarına, üretici güçlerin belirli bir eşiğine ve kitlelerin belirli bir siyasal kültür, olgunlaşma düzeyine, özellikle geri ülkelerde işte böyle bir çıkış arayışı, böyle bir sistem denk düşmüştü. Bir dönem, sömürü ve zulmün geçmişten gelip kapitalizmde büründüğü bütün biçimlere insanlığın tepkisi ve adalet, eşitlik, özgürlük öz-

lemleri, böyle bir biçime bürünmüştü; dönemin koşulları çerçevesinde olabilen buydu ve tarihi biraz ilerletti de. Şimdi ise tıkandı ve onunla birlikte, o sistemi teorik planda, insanların bilincinde ifade eden sosyalizm komünizm gibi terimler ile bunlara tekabul eden zihniyet biçimleri de kadük oldu. Bunlar canlandırılamaz. Bunların kapanması, feshi, ilgası; bunlardan kesinlikle kopulması lazım. KP geleneklerinden gelenler açısından isim değişikliğine vb. varıncaya dek (Macarlar, Doğu Almanlar, İngilizler, İtalyanlar hep haklı bu açıdan). Böyle bir sıçrama konusunda el ve yürek titrememeli. Lenin'in klasik Marksizmin teorik yapısını değiştirirken bunun onda biri kadar bile veri ve kanıt yoktu elinde, farklı bir süreçler demetinin başladığına, bir yenilenmenin kaçınılmaz olduğuna dair. Biz de ise düşünce cesaretsizliği yüzünden zaman kaybediliyor, fırsat kaçırılıyor. Olayların zorlamasıyla, sürüklene sürüklene gitmek başka; gelişmenin önüne sıçramak başka. Bu enkazdan ne kurtarabilirim mantığıyla değil, yeni ve ilerici bir toplum projesini taze malzeme ve terimlerle nasıl örebilirim diye soruna yaklaşarak, tutucu değil yenilikçi projeyi yeğlemek lazım. İnsanlığın eşitlik, adalet, özgürlük, dayanışma, ilerleme özlemlerini, yeni yöntemlerle gerçekleştirecek, yeni bir proje halinde formüle etmeye ihtiyaç var.

Bu açıdan Sovyetler Birliği'nde son olup bitenler de, hala hayatiyeti olan bir (eski) sosyalizm ile bu sosyalizmin düşmanları (eşittir kapitalizm) arasındaki bir hesaplaşmayı ifade etmiyor. Eski anlamda sosyalizmi kurtarmak için verilebilecek bir mücadele yok; sözünü ettiğim türden bir ideal tazelemesi için, o toplumun geçmiştekinden daha üst düzeyde bir kapitalizmi bütün acıları ve tecrübesiyle birlikte yaşaması kaçınılmaz anlaşılan. Bunu kabullenelim ve koyalım bir kenara. Ama bu, katı bir diktatörlük altında mı, daha demokratik bir rejim altında mı başlayacak? Şimdi çekilenler, bütünüyle bitmiş bir şeyden uzaklaşma çabasının, bu arada geçmişteki demokrasi yokluğundan kaynaklanan hamlıkların, yersiz parçalanma ve kutuplaşmaların, gemi azıya alan milli bencilliklerin, kör döğüşlerinin sancıları. Eskinin felce uğradığı, yerine neyin konacağını kimsenin bilmediği koşullarda, üretim ve dağılım felce uğrarken, yeni bir ekonomik düzenleme (regulasyon) ilkesinin, yeni bir siyasal meşruiyetin ve buna denk düşen yeni bir toplum sözleşmesinin "pazarlığının" yapılması kaçınılmaz. Böyle bir kaos içinden yavaş yavaş, şekillenecekse daha demokratik bir toplum şekillenecek. Bu, objektif olarak ilerleyen ileri giden bir süreç (çünkü geride kalan şey, adı sosyalizm de olsa tarihsel akışın önünde bir engel artık). Oradan hiçbir çıkış yok. Her zorlama daha kötü sonuç verir - son darbenin, SBKP'yi yok etmesi bir yana, bizzat Sovyetler Birliği'ni dağılmanın eşiğine getirmesi gibi. Tek çözüm, Sovyet sivil toplumunun demokratik olgunlaşması. İktidar süreci ve sosyalizmin kuruluşu sırasında SBP programında yer alan perspektifler çok önemli ve değerli aslında: Toplumlar kendi siyasal kültürlerini elverdiği oranda mevcut devleti ya da her hangi bir yeni devleti denetleyebilir ve sosyalizmi kurabilirler. Bunun için, iktidarda ve muhalefette, toplumun kendisinin uzun bir demokratik eğitim sürecinden geçmesi şart gözüküyor.

Ama bu bağlamda hemen eklemek gerekir ki, şu beğenilmeyen Sovyet toplumu fena sınav da vermedi doğrusu. "Gorbaçov sevilmiyor" "işçiler reformlara karşı" ya da "ezerler, bastırırlar, halk direnmez" diyenlerin bütün tasavvurları yanlış çıktı. Evet, demokrasi dersi verdiler (Türkiye'ye de). İç ve dış faktörler arasında, iç direniş belirledi gidişatı; halkın boyun eğmeyeceği ve rejimin dayanamayacağı belli olduğu içindir ki, ABD ile Avrupa da tavırlarını hızla netleştirdiler, "iş iştir" (Business is business) deyip zamanla yumuşatmaya çalışmaktansa. Çökeceği baştan belli olan bu gücü kimse tanımaz - ve darbenin çökeceğini halk, belli etti burada. Darbenin kalıcı olacağını farz edip, hemen Türkiye'ye Batı karşısında Sovyetlere yaslanma taktiği veren yorumcuların, sivil toplum ilkelerinin savunusundan devletçi-milliyetçiliğe bu kadar çabuk savrulmakla çok kötü sınav verdiklerini de kaydedelim, yeri gelmişken. Sovyet halkı beş yıldır yeni yeni tanıdığı özgürlüklerine sarılırken, bir kere daha görüldü ki, Kruşçev-Gorbaçov revizyonizmu fareziyesinden türetilmiş bir "emekçiler x yeni burjuvazi (= reformcular)" kutuplaşması hipotezinin bütün beklentilerinin aksine, halk ile reformcu yöneticiler esas olarak aynı saftadırlar.

Öte yandan gene anlaşıldı ki, asıl Çavuşesku'ları destekleyenlerin ya da sosyalizm diye hala Stalinizmin peşindi koşanların, bugünün ve geleceğin dünyasında halkla hiçbir ilgileri olamaz. Sadece kendilerini ya da zihinlerindeki programların desteklediği ölçüde halkı "seven", hiç halk sözcüğünü dillerinden düşürmeyen bazıları, Romanya'da da, Almanya / Berlin'de de, Sovyetler Birliği'nde de halkla ayrı ve karşıt safta yer alıyorlar.■

ÇAĞATAY ANADOL

DARBENİN ARDINDAN...

1. "Marx'ın ünlü belirlemesinden, 'hiçbir sosyal düzen, o düzenin içinde yer alabilir bütün üretim güçleri gelişmeden yokolmaz; yeni ve üstün üretim ilişkileri de, hiçbir zaman, varolmalarının maddi koşulları eski toplumun bağrında olgunlaşmadan ortaya çıkmaz' şeklindeki saptamadan yola çıkmak istiyorum.

Biliyorsunuz üretim güçleri, üretim araçlarından ve sahip olduğu üretim deneyleri ve çalışma becerileriyle bu üretim araçlarını harekete geçiren insanlardan oluşuyor. Burada insanlarla araçlar arasında bir mütekabiliyet ilişkisi bulunduğunu belirtmeliyiz. Bu karşılıklı belirleme sosyal karakterde bir belirlemedir. Başka bir deyişle üretici güçler, bir yanda araçlar, bir başka yanda insanlar olarak birbirinden kopuk bir biçimde gelişmez, bu gelişim belli bir üretim ilişkileri mekanında, bir tarihsel süreç içinde oluşur. Sözgelimi İngiltere'deki üretim araçlarının başına Çarlık Rusya'sından bir müjik getirseniz, bir süre kırsa dökse de bu araçları kullanmayı öğrenecektir. Ama bu arada, eğer bir göçmen işçi gettosunda yaşamıyorsa İngiliz işçi sınıfının sosyal mücadeleler sürecindeki kazanımlarını da özümseyecektir.

Bir de tersini düşünelim, mujik yerinde kalsın, onun ayağına İngilte'deki üretim araçlarını getirelim. Tamamen farklı bir durumla karşılaşağız. Mujik makinaların başında bir işçi haline gelecektir, ama kapitalist gelişmenin çarkından geçmiş bir işçileşme olmayacaktır bu. Makinayı kullanmasını bilecek, ama toplu sözleşme, grev sınıf dayanışması bakımından eksik kalacaktır. Feodalizmden devraldığı kültürle otoriteye daha kolay boyun eğen, yurttaş olarak haklarını ve sorumluluklarının farkında olmayan bir insan olacaktır. İngiliz köylüsünü, İngiliz işçisi haline getiren sosyal ve maddi süreçleri yaşamadığı için, bu yaşanması gerekeni atlayan bir insan olarak, kullandığı araçlara tekabül etmeyen bir sosyal bilinç taşıyacaktır.

Üretim araçlarının gelişimiyle, insanın gelişimi arasındaki bağın kopmadığı süreçlerde, kapitalizm, sadece ihtiyat işsizler ordusunu göstererek, yani sadece işsiz bırakma tehditi ile değil, ama aynı zamanda 'kişinin yaşam düzeyi ile emeğinin sonuçları arasında doğrudan bağımlılık ilişkisi kurarak, insanlara tüm yetenek ve güçleriyle çalışmayı öğretir,' köylünün doğaya bağlı çalışma ritminden, işçinin sanayinin gereklerine bağlı yaşam ritmine geçmesini sağlar. 'işe karşı bu tavır yavaş yavaş kişisel ve toplumsal bilincin doğal ve ayrılmaz bir ögesi haline gelir: çoğunluk artık kötü çalışmayı bilmez...'

İşte bu gelişim, Marx'ın atıfta bulunduğu şeyin bir parçasıdır; 'Düzenin içinde yer alabilir bütün üretim güçlerinin gelişmesi..'

Kapitalizmin rekabetçi çağında, devrimin Batı Avrupa'dan ve özellikle de işçi hareketinin en güçlü geleneklere dayandığı Almanya'dan beklenmesinin temelinde Marx'ın bu belirlemesi yatmaktadır.

Emperyalist çağın Marksizmi ise kapitalizmin eşitsiz gelişme yasasına dayanıyordu ve bu eşitsiz gelişimin sömürgeler için savaşa, savaşın da emperyalist zincirin en zayıf halkasında bir kopma ve giderek tüm zincirin dağılmasına yol açacağını teorileştiriyordu.

Zayıf halka, görece geri bir kapitalizme tekabül ettiğine göre, sözkonusu olan 'düzen içinde yer alabilir bütün üretim güçlerinin' gelişmelerini **tamamlamamış** olduğu bir mekandı.

O halde, bir üst sosyo ekonomik formasyona sıçramanın nesnel koşullarının zayıf olduğu bir ülkeden **geçiş** gerçekleşecek demekti. Bu gelişmeyi insanlık, dünya savaşı koşullarının sözkonusu ülkedeki krizi olağanüstü boyutlarda artırmasına, diğer kapitalist emperyalist ülkelerin savaş yorgunluğu içinde mecalsiz kalmasına, zincirden kopacak ülkede, kriz koşullarında kitlelerde eskisi gibi yönetilmeye, yaşamaya karşı büyük bir siyasal tepkinin ve kabarışın ortaya çıkışına borçlu olacaktı.

Başka bir ifadeyle **toplumsal devrimin** nesnel koşullarının olgunlaşmadığı bir ülkede, **siyasal devrimin** öznel koşulları çok güçlü olarak ortaya çıkacaktı.

Kapitalizmin eşitsiz gelişme yasası, nesnel koşullarla öznel koşullar arasında bir eşitsizlik yaratıyor, içinde yer alabilir bütün üretim güçlerinin yeterince gelişmediği; yeni ve üstün üretim ilişkilerinin varolabilmelerinin maddi koşulları bağrında yeterince olgunlaşmamış bir mekanda, yeni bir sosyo ekonomik formasyon oluşturmaya talip bir yeni iktidar doğuruyordu.

Ama, nesnel koşullarla öznel koşullar arasındaki bu eşitsizlik, siyasal devrimle, toplumsal devrim arasında kaçınılmaz olarak bir çelişki yaratacak, siyasal devrimin toplumsal devrimle tamamlanmasını olağanüstü güçleştirecekti. Kapitalizmi devirmek, otomatikman sosyalizmi kurmayı garantilemeyecekti.

Emperyalist çağın Mark-

sistleri zayıf halkadan kopmayı öngördüler ama, böyle bir ülkede sosyalist toplumsal devrimin gerçekleştirilmesinin zorluğunu da gördüler. Toplumsal devrimin başarısını, zincirin tamamen dağılmasına, gelişmiş kapitalist ülkelerde siyasal devrimlerin başarısına bağladılar. Ama bu devrimler gerçekleşmedi, Rus proletaryası yalnız kaldı. 1917'den bu yana Rus proletaryasını kurtaracak nitelikte tek bir devrim bile olmadı. Aksine Rus proletaryasının kendilerini kurtarmasına muhtaç yığınla devrim ortaya çıktı.

Sonuç olarak, Lenin'in 'Bizim Devrimimiz' adlı makalesinde 'Zavallı Rus halkının uygarlığı yakalamak için başka çaresi' yoktu dediği Ekim devrimi tarihsel haklılığıyla Rus halkının ve Sovyetler Birliği'ndeki diğer halkların uygarlığı yakalamasına neden oldu, ama kanımca toplumsal devrimle, sosyalist-ekonomik formasyonla taçlanamadı.

Tarih birçok erken devrime tanık olmuştur. Sözgelimi daha 14. yüzyılda Paris'te, Etienne Marcel önderliğinde bir erken burjuva devrimi, bir burjuva Paris 'Komünü' gerçekleşmiş, ancak feodalite içinde 'yeralabilir bütün üretim güçleri yeterince gelişmemiş; yeni ve üstün üretim ilişkilerinin varolabilmelerinin maddi koşulları eski toplumun bağrında olgunlaşmamış' olduğu için bu siyasal devrim denemesi, bir kapitalist toplumsal devrime yol açmadan boğulmuştu.

Emperyalist çağda eşitsiz gelişme yasasının bir siyasal-toplumsal devrimin nesnel ve öznel koşulları arasında eşitsiz bir gelişme yaratması ve bu eşitsizlik sonucu ortaya çıkan Prematür doğumun, Batı proletaryasının devrimleriyle tamamlanmaması, Sovyetler Birliği'de bir 'erken sosyalizm' deneyi yaratmıştır.

İşte kanımca şimdi bu deneyin sonuna geliyoruz." (Bu satırlar, 27-28 Ekim 1990'da **Dünya-Türkiye Sosyalizm Sorunları Konferansı**'ndaki konuşmanın giriş bölümü. Böyle bir alıntı yaptığım için özür dilerim. Bunun nedeni sadece tembellik. Buradaki fikirlerin doğru olduğuna inanıyorum. Yeniden yazmakla vakit yitirecektim, aynen aktarmayı seçtim. Hani "ben o tarihte olacakları görmüştüm" gibi bir hava atmıyorum. O tarihte bir dönemin sonuna gelindiğini yüzlerce Marksist görmüştü).

2. İşte şimdi 70 yıllık bir deneyin sonuna gerçekten gelmiş bulunuyoruz. Gazeteler Komünist Partisi'nin iktidardan "kovuluşu" haberleriyle dolu. Kanımca bu sonu, 19 Ağustos'taki "devlet ricali" darbesi yaratmadı. Darbe SBKP'nin iktidardan düşme süracini olağanüstü hızlandırdı ve "düşme"yi bir "kovuluş"a dönüştürdü. Bir de, iktidardan düşecek ama büyük ihtimalle varlığını sürdürecek bir partiyi yok olmaya mahkum etti.

Ekim Devrimi gerçekleştiğinde, Çarlık Rusya'sından devralınan topraklarda, Çarın tebaları konumunda ümmi bir kalabalık yaşıyordu. Ekim Devrimi ülkedeki üretim biçimini köklü bir şekilde değiştirdi. Buna tekabul eden yeni mülkiyet ilişkileri, yeni bir üstyapı kurumlaşması ortaya çıktı. Ama devrimin üretim güçlerinde elli yılda gerçekleştirdiği büyük modernleşme, siyasal üstyapıda buna tekabül eden paralel gelişmelerle tamamlanmadı. Parti, ya da devlet haline gelen, devletle özdeşleşen siyasi monopol, serpilen üretici güçlerin içinde "yüzeceği" üretim ilişkileri "havuzunu" genişleteceğine daralttı. Çünkü böyle bir genişletme çoğulcu bir yapıya geçiş anlamına gelecek, SBKP siyasi tekelini yitirme tehlikesiyle karşılaşacak, bu da giderek tek ülkede -ve geri ülkede- sosyalizm kurma deneyini zorluklara, çıkmazlara sokacaktı. Bu riski göze almak gerekiyordu. Eğer korkular gerçekleşirse sosyalizm hedefinin ufku kararmadan, toplum yeni yörüngelere girecek, ama artık sosyalizm için nesnel bakımdan daha olgun olan bu zeminde sosyalizmin hegemonya mücadelesini demokrasi içinde kazanması mümkün olabilecekti. Ya da, toplumda SBKP'ye karşı tepkiler henüz yoğunlaşıp kemikleşmeden girilen çoğulcu yol, SBKP otoritesinin, devlet aparatına dayanarak değil, halkın aktif desteğine ve katılımına dayanarak yeniden kurulmasını sağlayabilecekti.

Belki de Kruşçof deneyi, tüm zigzaglarına karşın siyasal üst yapıda açılımlara yol açabilecek ve artık tamamı

okur yazar **yurttaşlardan** oluşan Sovyet toplumunu, içinde hareket edebileceği ferah bir üst yapıya kavuşturabilecekti. Ama Brejnev'i iktidara getiren 1964 darbesi bu olasılığın yolunu kapattı. Sovyet toplumu bu darbeye 20 yılda sonuç veren bir pasif direnmeyle karşılık verdi. Düzene yabancılaşma hızlandı. Ekonominin bütün göstergeleri gerilemeye başladı. SBKP içinden bir grup, siyasal rejimin içini kemiren bu kurdun bir gün topyekün bir çöküşe neden olabileceğini kestirdi. Andropov'la başlayan, Gobaçov'la devam eden bir yenileşme akımı ortaya çıktı. Ekonomik zorlukların sadece ekonominin alt yapısı olan maddi üretim güçlerindeki nisbi gerilemeden değil, ama aynı zamanda demokrasisiz -glastnostsuz- toplumun insan üretici gücünde yarattığı vurdum duymazlıktan kaynaklandığını tesbit etti. Sovyetler Birliği demokrasiye çoğulcu bir siyasal topluma doğru açılmaya başladı. 1953'ten,yani Kruşçov'un iktidara gelmesinden otuz küsur yıl sonra yine aynı ikilemle karşı karşıya bulunuluyordu; demokrasisiz sosyalizmin boğulacağı kesindi, ama demokrasili sosyalizmin yürümemesi olasılığı da güçlüydü. Üstelik otuz küsur yıl yitirildiği, SBKP'nin Sovyet toplumu nezdindeki itibarı, zaferle çıkılan ıı. Dünya Savaşı sonrasıyla kıyaslanmayacak derecede düşmüş olduğu için, bu son olasılık daha da güçlenmişti. Ama böyle de olsa SBKP, Çarlık Rusya'sı geriliğinden Sovyetler Birliği uygarlığını çıkarıp yaratan, ve demokrasiyi de kendi eliyle gerçekleştirip gelecek açısından güçlü potansiyeller taşıyan bir parti olarak iktidardan gidecekti.

İşte SBKP'nin aparatçikleri, "vatan kurtaran arslanları" bu çok değerli olasılığı katletmişlerdir.

Ve SBKP'nin gerçek anlamıyla bir siyasal parti vasfını yitirmiş olduğu, bir şeyle özdeşleşen bir başka şeyin, hem o "şey" hem de "kendisi" olmasının mümkün olmadığı, devletle özdeşleşen partinin artık parti olmadığı anlaşılmıştır. Eğer SBKP bir parti olsaydı, darbenin ilk gününde demokrasi içn ayağa kalkan ilk kurum olurdu. "Behey nabekarlar" diye kükrerdi "siz kim oluyorsunuz da benim kongrelerimden geçmiş bir siyasal yörüngeye karşı, benim seçtiğim insanları devirerek memleketi kurtarmaya kalkıyorsunuz, benim oylarımla seçtiğim Genel Sekreterimi enterne etme hakkını size kim verdi?" SBKP eğer parti olsaydı böyle derdi. Ama devlet olduğu için "devlete kim hakim bakalım" diye bekledi. Darbenin üçüncü günü "Gorbacov'la görüşmeden darbe hakkında bir yorumda bulunmayacağı " açıklamasını yaptı. Bunu da darbenin tehlikeye girdiğini anlama kurnazlığına -jeton geç düşse deborçluyuz. Daha o gün böyle bir "partinin" Sovyetler Birliği'nin geleceğinde bir yeri bulunmadığı anlaşılmıştı. Şimdi gerel sekreterine sahip çıkmayan partiye kimse sahip çıkmıyor. Ne kendi üyeleri, ne Merkez Komitesi.

3. Sovyetler Birliği'nde Ekim Devrimiyle kurulan siyasi üst yapı 1927 sonrasında Stalin tarafından deforme edilmiş, değiştirilmiş, tanınmaz hale getirilmişti. Günümüzün yıkılan üst yapısı, 1930'lu yıllarda temel karakteristikleri oluşturulan üst yapıyı temsil ediyor ve "üretici güçler, çoktandır içine sığamadıkları üretim, ya da mülkiyet ilişkilerini parçalıyor". Sosyalizmi kurma deneyini başlatan ve bunun tüm fedakarlıklarını gerçekleştiren parti kendini yenileyemediği, yozlaştığı için kendisiyle birlikte sosyalizm ufkunu da sürükleyerek yıkılıyor. Bir dönem kapandı. Ama Etienne Marcel'in daha 14. yüzyıldaki "erken" burjuva devrimi deneyi nasıl boşa gitmemişse, 70 yıllık tarih de boşa gitmedi. Sovyetler Birliği'nde yeni bir sosyalizm atılımı, çok uzun süre emekleme pahasına da olsa ortaya çıkacak. Çünkü insanlık sömürü ile "barış içinde yan yana var olamaz". Sosyalizmin yeni atılımının başarısı 21. yüzyılın sosyalizmi olmak zorunda, kazanımlarına ayaklarını bassa bile, kapanan 20. yüzyıl sosyalizminden kendini netçe ayırmak zorunda. Bunun en önemli odağı Jakobenizmi reddedişte bulunuyor. Bir halk sömürüyü ortadan kaldıracaksa, bunu kendi dokusundaki nesnel gelişmelerin bir sonucu olarak kendi yapacak ve yeni düzeni bizzat kendi gönüllülüğü içinde kuracak. Kurtarıcıların, buyurucuların, tarihi hızlandırma isteğini, tarihsel gelişimin kendi nesnel ritmini hiçe saymakla karıştıranların öncülüğüyle değil.

4. Sosyalizmin "Doğu ya da Rus" morelinin yıkılışı kuşkusuz sosyalizm ufkunun yıkılışı gibi görülecektir. Türkiye dahil dünyanın her yerinde sosyalizm hedefine bağlı bir biçimde siyasi mücadele vermek isteyenlerin sayısı, mücadeleciliği istekliliği azalacaktır. Burjuvazi tüm dünyada -demagojik de olsa" hegomonyasını güçlendirecektir. Tek tek ülkelerdeki emek ve sosyalizm partileri gerileyecektir. Gerilemeden kurtulmak için sosyalizm ufkundan kurtulmak isteyenler çıkacaktır. Ama geride Marksistler kalacaktır. Belki siyasi partileri, uzun yıllar bir mücadele örgütünden çok bir okula benzeyecektir. Ama mücadele örgütüne dönüşmek okulu yitirmemekle mümkün. Bu kuşak bugün bunu da yitirirse, dünyada bir "reel sosyalizm" olgusunun hiç bulunmadığı koşullarda siyasete doğanların bir bölümü yine sömürüsüz, sınıfsız bir dünya ufkuna sarılacaktır. Sosyalizm yine olacaktır. Ama günümüzün kuşakları eğer "emekliye ayrılmayı" seçmeyeceklerse gelecek kuşaklarla aralarında bir kopukluk doğmasına izin vermeyeceklerdir.■

ZÜLFÜ DİCLELİ

SON SÖZ

Bu yazı, Moskova'daki darbenin üçüncü günü; darbeciler başlayan çözülme eğiliminin sonucu dağılıp gidecekler mi, yoksa boğazından yakaladıkları iktidarı direnişçilerin üzerine sürüp dünya barış ve demokrasisini bir kan gölüne mi çevirecekler sorusunun yanıtı beklenirken yazılıyor. 74 yıl sonra, Petrograd ve Moskova gene dünyayı sarsıyor. Özgürlük ve demokrasi barikatların ardında; militaristler ve elleri titrek güç ve iktidar tutkunları, tankları barikatların üzerine iteklemeye çalışıyorlar. Dünyanın her yerinde generaller, silah tacirleri koltuklarından şöyle bir silkinip doğruldular, gene dünyanın bize muhtaç olacağı günler geliyor, diye ellerini oğuşturuyorlar. Köşeye sıkışmış darbecilerin elindeki atom füzelerinin tehdidi, etkili bir uluslararası dayanışmayı engelliyor. Yılda 35-40 milyar dolarlık krediyi esirgeyen Batılılar timsah gözyaşları döküyor. Çok şey Petrograd ve Moskova'daki özgürlük ve demokrasi direnişçilerinin iradesine bağlı. Ekim Devrimi'nde yalnızca çeşitli ülkelerin proleterlerinin yüreği Rus kardeşleriyle birlikte atmıştı; şimdi dünyadaki bütün özgürlük yandaşlarının yüreği Moskova'da atıyor.

"Büyük Rus devleti"nin cüce şefleri boylarından büyük bir işe kalkıştılar. Gorbaçov ve arkadaşlarının, silahsızlanma, Batı'yla bütünleşme, politik yaşamı çoğulculaştırma, tabuları yıkma, iki Almanya'nın birleşmesini destekleme, Saddam'ın saldırganlığına karşı çıkma, birlik cumhuriyetlerini özgürleştirme adımlarını hazmedemediler, dünyaya ve özgürlüğe açılmanın "büyük devlet"lerini ellerinden alacağı korkusuyla "devleti ve milli birlik ve beraberliği korumak" için son hamlelerini yaptılar; tam da cumhuriyetlere ayrılma hakkını da tanıyan yeni birlik anlaşmasının son biçimini alacağı günlerde! "Devletçi sosyalizm"in devletten başka bir şey olmadığı bütün çıplaklığıyla gözler önüne çıkıverdi.

Gorbaçov'un hataları yok muydu, Yeltsin ne yalnışlar yaptı, Şvardnadze, Yakovlev başka şeyler yapamaz mıydı, Popov, Şobçak, öteki demokratlar? Şimdi bunu tartışmanın bir anlamı yok. Şimdi hepsi barikatın aynı yanında omuz omuza direniyorlar ve Rus aydınları bütün insanlığa yeni bir mücadele örneği veriyor. Yenilseler de kazanacaklar. Belki, çok kan akacak, dünya yeniden soğuk savaşa sürüklenecek, militaristler ve milliyetçilik her yerde güçlenecek, ama barış, demokrasi, insan hakları mücadelesi dünyanın her yerinde daha şimdiden yeni bir şevk kazandı.

Uzun yıllardır iktidar sahiplerinin iktidarlarını sürdürme ve koruma aracından başka bir şey olmayan Komünist "Parti"siyle, seçilmemiş devlet, ordu, işletme yöneticileriyle, demokrasi ve özgürlüğün birarada olamayacağı kesin olarak ortaya çıktı. Şimdi direnişçilerin zaferi, eğer kazanılabilirse, radikal bir demokrasinin büyük potansiyellerini de içinde taşıyacaktır.

Kimileri, açık söylemeye cesaret edemeseler bile, içlerinden, oh oldu Gorbaçov'a, bir de piyasa ekonomisine geçecekti, diyor. Gorbaçov'un düşüncelerini kafalarındaki Marksist ya da Kemalist kalıplara sığdıramayanlar, KGB şefinin, Savunma ve İçişleri Bakanı'nın darbesiyle, tanklarla düşünsel insicamlarını sağlıyor.

Kimileri de "kapitalizmin yağcısı", "Amerikancı", "özel sektörcü" dedikleri Yeltsin'in kahramanca direnişine dudak büküyor, "işçi sınıfı, kitleler yok ki" diyorlar. Siz tarihte hiç tankların önüne dikilip işçileri, emekçileri direnişe çağıran "egemen sınıf temsilcisi", "Amerikancı" gördünüz mü?

Sovyetler Birliği'nde kafası çalışan insanlar, ülkelerini politikanın, farklı kimliklerini düşman sayıp yoketme uğraşı üstüne kurulu olduğu Üçüncü Dünyalılıktan kurtarmak için mücadele ediyor. Topların, tankların ardındakiler ise, değil iktidarı hiçbir şeyi, hiçbir düşünceyi hiçbir kimseyle paylaşmaya razı gelmeyen, dünyaya meydan okuyan şef taslakları.

Ve şimdi, son satırları yazarken, radyo, Yeltsin'in Rusya Parlamentosu'nda cuntacıların Nukova havaalanında Moskova'dan ayrılmak üzere olduğunu açıkladığı haberini veriyor. Gerçekten de yalnızca şef taslakları! 12 Eylülcü olmayı bile başaramadılar, 21 Mayıs'ta takılıp kaldılar.

Bunlar mı Marksist, sosyalist, komünist? Yoksa Gobaçov mu, yoksa Yeltsin mi? Hiçbiri değil de, bir türlü ortaya çıkmayan gizli Marksistler mi var? Bu soruların bir anlamı var mı?

Artık şunu görelim: Bu kavramlarla, bu anlayışlarla politika yapmak, olan biteni anlamak, olan bitene özgürlük doğrultusunda müdahale etmek, kısaca mücadele etmek mümkün değil. Rus darbecilerinin marifeti bu politikanın son sözü oldu. Bunu kavramadığımız sürece üçüncü dünyalılıktan kurtulmamız bir düştür.

Sovyetler Birliği'nde meşru ve özgür bir ortamın kurulduğu, militarizmin yenildiği günlerde olmamız dileğiyle..■

SITKI COŞKUN

ŞİMDİDEN BAŞLAYARAK SOSYALİZM*

Bir ABD yetkilisinin, SSCB'deki gelişmeler hakkındaki yorumunun ne olduğuna ilişkin kendisine yöneltilen soruya yanıtı: "Bunu bana birkaç hafta sonra sorun." olmuş. Bu yanıt bence gelişmelerin yorumlanmasıyla ilgili köklü zorlukları yansıtıyordu.

İlk elden neler yapılabilir?

*Günümüzde tüm ülkelerde yaşanan sorunların çapı, niteliği ve aciliyeti ne olursa olsun, yığınların ilgili insanların zamanında, doğrudan, bilinçli katılımı olmadan gerçek, kalıcı çözümünün sağlanması her zamankinden daha da olanaksızdır. Araç amacı etkiler. Hatta değiştirebilir. Demokratik olmayan araçlarla yığınların adına, onların çıkarları, sosyalizm savunulamaz.

Darbe kendi ilan ettiği amaçlardan öte hem SSCB'nin birliğinin resmen parçalanmasına, hem de sosyalizmden resmen kopuşun eşiğine doğru savrulmanın vesilesine dönüşmüştür. Darbecilik ve militer çözümlerin sosyalizmle, marksizmle bir ilişkisinden söz edilemez, Günümüz dünyasında her ülkenin iç politika sorunlarına taraf olan güçler, mücadelelerinde dünya çapında insan haklarının, barışın ve güvenliğin savunulması açısından yükümlü olduklarını unutamazlar. Şiddeti, askersel araçları ve her tür demokrasi dışı yöntem kullanmak ve başkaları tarafından da kullanılmasına izin vermemeye yaşamsal bir özen göstermek zorundadırlar.

*Gelişmelerin bugün geldiği yeri, yenilenme ya da muhafazakarlık ikilemi ile açıklamak mümkün değildir. Yeltsin ve benzerlerinin "Yenilikçilik"i bugün, kapitalizm taraftarlığı ve büyük Rus milliyetçiliği zeminine oturmuştur. Genelinde de milliyetçiliği kışkırtarak muhafazakarlığın bir türüne dönüşmüş, dünya çapında neokonservatizmin bir bileşeni olmuştur. Rejimin "muhafazakarları"nın bir kısmı ise, ancak yenilenerek korunup geliştirilebilecek olan sosyalizmde, yenilenmeyi engelledikleri için kendi konum ve ayrıcalıklarının muhafazakarlarına dönüşmüşlerdir. Sistemin, sosyalizmin gerçek yenilikçileri ise, her iki kampın içine dağılmış durumda kalarak, konsalide olmadıkları için, etkili olmamışlardır. Ama açık ki, darbenin yenilgisinden sonra eski komünist yeni sağcıların, politik sistemin tepe noktalarına doğru konumları sistemin muhafazakarlarıyla yer değiştirmiştir. Şimdi sistemin tepesini komünist muhafazakarların yerine eski komünist muhafazakarlar tutmaya çalışmaktadırlar.

*SSCB'de gelişmelerin yol ayırımına gelmesinde ekonomideki tıkanma ve acil çözüm gereksinimi belirleyiciydi. Gorbaçov'un izlediği yolda ise, ekonominin düze çıkmasında Batı'nın yardımına tayin edici bir yer verilmişti. Batı ise bunu hiçbir zaman yapmadı. "Reformları" asla yeterli bulmadı. Ya da Batı'nın hala sosyalizm olarak kalan, kalabilecek olan bir sisteme yardım niyeti hiç olmadı. Batı'nın ve içerde nitelik değiştiren güçlerin önemli bir bölümünün sözlüğünde reform sözcüğü, kapitalizmin dayatılmasının bir ifadesine dönüştü.

*Son "Yediler" doruğundan da çıkan yalnızca daha fazla reform ya da önce kapitalizm, sonra yardım oldu. Bu da ekonomik olarak tam tıkanma halindeki ortamda, Sovyet politik yaşamında kutuplaşmayı daha da kışkırttı. Her güç kendi içindeki antidemokratik eğilimlerin güçlenmesi ve kendi çözümlerinde radikalleşmesini yaşamaya başladı. Bu anlamda darbeyi objektif olarak "kışkırtan" unsurlardan birinin de Batı'nın bu bilinçli ağırdan alışı ve dayatmacı tutumudur demek yanlış olmaz.

*Bu bağlamda son yirmi yıldır korkunç boyutlara tırmanan emperyalist sömürü, dünya çapında yaratılan değerlerin ve kaynakların çok uluslu tekellere ve onlar eliyle emperyalist ülkelere akışı ve bu kaynakların metropoller dışındaki bölge ve ülkelerin yaşamsal sorunların çözümüne kanalize edilmeyişi, bu ülke dışında ağır sorunları olan birçok ülkede otoriter, darbeci girişimleri tahrik eden etmenlerden biri değil mi, sorusunu da öne çıkarıyor.

*Gecikerek de olsa sosyalizmin SSCB'deki belki en son olanağı olarak Perestroika sürecinin gerçekten bir Yeniden Yapılanma süreci olarak gelişemeyişi de bugün varılan noktada önemli oranda etkilidir. Rejimin ayrıcalıklarının, bürokrasinin, muhafazakarların karşı koyması ve yenilikçilerin sosyalizm karşıtı sözde yenilikçi kesimin sorumsuz, maceracı tutumları sürecin frenlerinden olmuşlardır. Muhafazakarların darbe ile içine girdikleri akıl dışı tutum da sürecin, belki sonu olabilir. Ama başından beri bu sonuca yolaçan esas zayıflatıcı yan, öyle ya da böyle sürecin yeniden yapılanmayı sağlayamadan sadece var olanı yıkarak gelişmesi oldu.

*Neyin ne için kaldırılıp, yerine neyin hangi nedenle, hangi sonucu almak için önerildiğinin ve bunun sosyalizmi yenileme ile pratik ilişkisinin yeterince ortaya konamayışı, önce düşünsel boşluğa

sonra da parti, devlet ve toplumun örgütlenmesinde boşluğa sebep oldu. Belirsizlik ise, politik ve örgütsel çözümsüzlüğün kara deliğine dönüştü.

* SSCB'deki olaylar kapitalist ülkeler egemen sınıfları ve devletleri tarafından hemen iç politikada nakte tahvil edilmeğe girişildi. Sosyalizmin, komünizmin, marksizmin ve partilerinin sonu gelmiştir. Bu fikir günlerdir Batı kitle iletişim araçlarının noktalama işareti haline getirilmiştir. Buna eski komünist yeni sağcılarımız da stoplu telgrafların stop sözcüğü gibi aynı fikri tekrarlayarak katılmazlık etmiyorlar.

Sovyetler'deki darbenin yenilgisi genel olarak sosyalizmin, marksizmin sonu olarak nitelenebilir mi? Yığınlardan kopuk ve onlara rağmen, demokrasiyle bağdaşmayan bir girişimin başarısızlığı; acı bir biçimde de olsa marksist teorinin doğrulanmasından başka bir şey de değildir. Çünkü tarihi darbecilerin, kişilerin değil, ancak halk yığınlarının yaptığı marksizmin temel tezlerinin başında gelir.

*SSCB'de sosyalizmin sıkıntıları ya da "sonunu" dünyada geleceğe ilişkin olarak da sosyalizmin sonu diye yorumlayanlar, hala Komüntern döneminin tek merkezli sosyalizm ya da dogmatiklerin iki kamplı dünyada sosyalizmin gelişmesi düşüncelerinin tekrarından başka ne söylüyor olabilirler?

Bugünkü dünya sosyalist ülkelerdeki gelişmelerin tüm olumsuz yüküne rağmen, yeni tür bir sosyalizme daha çok ihtiyaç duyan bir dünyadır.

Üretim uluslararasılaşıyorsa; üretim dünya çapında yüz milyonlarca ücretli işçiyi çok uluslu bir topluluk olarak bugün daha sıkı bir biçimde bir araya getiriyorsa; üretim tüm dünya çapında çok daha kollektif bir faaliyet haline geliyor, üretimin kollektif karakteri bugüne kadarki dünya tarihinin görmediği ölçüde belirginleşiyorsa; dünya çapında sermaye sınırlı sayıdaki uluslu tekel ve emperyalist devletin elinde merkezileşiyorsa; tüm dünyanın ortaklaşa gerçekleştirdiği mal ve hizmet üretiminden arslan payını üretim araçlarının sahipleri, bilgi imparatorları, bir avuç zengin ulus dünya nüfusunun 1/5"den azı alıyorsa; dünya bir milyarı aşkın insan BM standartlarına göre açsa; Üçüncü Dünya ülkelerinin toplam zengin devletlere borcu 1300 milyar dolarsa ve artık evrensel olarak iç ilişkileri gittikçe artan egemen dünya burjuvazisinden sözetmek mümkünse, bir bütün halinde bu durum, tüm dünya nesnel olarak yeni bir tür sosyalizime daha muhtaç ve daha yakındır.

Ve tüm bu tablo, sosyalist ülkelerde ve komünist hareketimizdeki ağır sonuçlar da içinde, marksizmin temel konumlarının doğrulanmasıdır. Bu nedenle dünya sosyalizminin ilk ve erken denemelerinin bugün için ortaya çıkan başarısızlıklarına rağmen ve asıl şimdi sosyalizm. Tek ülkede değil, bir ülkeler grubunda değil, hayatın her alanında ya da muhalefette ve hemen şimdiden başlayarak sosyalizm.■

*** Başlık dergimiz tarafından konulmuştur.**

SSCB'DE ÜÇ GÜN

HÜSEYİN HASANÇEBİ

Gorbaçov'un devlet başkanlığına karşı girişilen ve üç gün içinde bozulan "siyasi komplo" üzerine net yorum yapacak bilgi edinemedik; çünkü bu türden komploların açıklaması genellikle arka plandaki olgulardadır.

Ancak şu var ki, komplo siyasi bir başarıya dönüşebilseydi bizler komplocuların ağzından, bunun Marksist teori içindeki" derin çözümlemelerini dinleyecektik; tıpkı şimdi Gorbaçov'un ağzından olup bitenlerin "perestroika'nın başarısı" olduğunu dinlediğimiz gibi.

Ancak olayın demokrasi teorisi açısından ilginç bir katkı ve deneyim olduğu belki söylenebilir. Yeltsin "beni denize iten kimdi" diye soruyordur, besbelli ki Rus'lar 1985'ten buyana süren demokratik ortamda, yetmiş yıl geride bıraktıkları reflekslerinden bazılarını kazanmışlar. En azından bir komployu bozabilecek kadar.

Gorbaçov'a karşı komplo, onun sağ ayağını bastığı partiden gelmiştir. Bu nedenle Gorbaçov sol ayağını bastığı parti dışı güç odağında- devletle- bir ayak üzerinde kalmıştır. Hakkından gelebileceğine inandığı için de genel sekreterliğini bıraktığı partisinin üstüne gitmektedir. Ancak, asıl gücünü ve dayanaklarını partide bulan birlik devleti partisiz zayıf düşecektir, düşmeye başlamıştır ve bunun doğal sonucu olarak en güçlü cumhuriyetin Rusya'nın milliyetçiliğinin ve egemenliğinin, önü açılmıştır.

Gorbaçov, "sosyalizme hala bağlı olduğunu" söyleyen bir kapitalizm yolcusudur. Perestroikanın bundan başka bir içeriği kalmamıştır. Tuhaf olan, bu sü-

BASINDAN BAZI SEÇMELER

rece inatla hala "komünistlerin" öncülük etmek istiyor olmalarıdır. Yeltsin'in de mantıksız bulduğu ve kendi misyonunu ileri sürdüğü nokta budur.

SSCB'de "sosyalizmin geri gelebileceği" umudunu taşıyanların bu gibi siyasi komplolardan titreşim almaları ise hem Marksizm, hem de genel olarak sosyalizm ideali adına utanç vericidir. SSCB'de bugün, ister siyasi alanda, isterse halk yığınları nezdinde olsun devinim bütünüyle kapitalist ideoloji içindedir.

Bu ülkedeki sosyalizm birikiminin ne olduğu, nereye sakladığı ve kendini ne zaman ve nasıl açığa vuracağı gibi bir soruya cevap aramak zorunda değiliz; çünkü bu sorunun cevabı bütün ülkeler için, yeryüzü için şimdilik belirsizdir. Bir çıkış noktası olarak elimize sadece, Marksizmin 20. yüzyıl ipoteğinden kurtularak yeniden özgürleşmesi, bir tek yorumdan kurtularak evrenselleşmesi vardır.

Kapitalist dünyanın "üç günlük olaya" gösterdiği tepki ise olağandır; çünkü komplonun onlar için önemi SSCB için öneminden fazladır. Kapitalizmin bugünkü ideolojik "zaferine" gölge düşürdüğü için değil kapitalizme dönüşün gerektirdiği "istikrarı" bozma potansiyeli taşıdığı için..■

MURAT BELGE
İÇ SAVAŞ ÇIKABİLİR

"Sovyetler Birliği'nde yaşananlar çok kötü. Kutuplaşmaların ortadan kalktığı bir dünyada böyle bir olay dünya için de Sovyetler için de geri adımdır. Sovyetler Birliği geniş bir savaş alanına dönebilir."

(Hürriyet, 21.08.1991)

ERTUĞRUL KÜRKÇÜ
12 EYLÜL GİBİ

"Darbenin asıl nedeni generallerin ve tek parti bürokratlarının , iktidar temellerinin nispeten özerk örgütlenmelerle sarsıntıya uğramasıdır. Bundan sonra ne Gorbaçuv'un geri dönüşü, ne Yaneyev'in iktidarı ne de Amerikancı Yetsin'in sahte ayaklanma çağrısı söz konusu olabilir. Çözüm,emekçilerin, iktidarı Rus paşalarından, bürokratlardan ve yeni kapitalistlerden geri alacağı yeni bir Ekim Devrimi'ndedir."

(Hürriyet, 21.08.1991)

YALÇIN KÜÇÜK
RUS HALKI ONURUNU HATIRLIYOR

Yazar yalçın Küçük, Sovyetler Birliği'ndeki müdahaleyi "Sövyet komünizmi sosyalizme sahip çıkıyor. Rus halkı onurunu hatırlıyor" diyerek değerlendirdi. Müdahaleyi umutla ve sevinçle karşıladığını belirten Yalçın Küçük yaptığı yazılı açıklamada, dünyada Amerikan diktasının parçalanmakta olduğunu ifade etti. Küçük, açıklamasında şu görüşe yer verdi:

"Moskova'daki müdahaleye "tank edebiyatı" ile karşı çıkmak ulusal ve uluslararası zorbalık karşısında yenilgiyi kabul etmek anlamına gelmektedir. Moskova'da tanklar Sovyet halkının kapitalizmin batağında boğulmasını önlemek için hareket etmektedir. Moskova'da, Gorbaçov dejenerasyonuna dur demek için başlatılan müdahaleyi, dünyada rüzgarın yeniden soldan esmesi için önemli bir adım olarak görüyorum. Rus halkı Amerika karşısında Gorbaçov yönetimiyle düşürüldüğü aşağılatıcı durumdan kurtulmak için başını kaldırmış olmaktadır.Rus halkının köksüz yankee emperyalizmine başeğmeyeceğini ve Yeltsin türünden Amerikan uşaklarının entrikalarına başkaldıracağını umuyorum."

(Cumhuriyet, 22.08.1991)

DOĞU PERİNÇEK
SİYASİ BÜROKRASİ

"Devlet burjuvazisi adını verebileceğimiz Sovyet hakim sınıfının iki kanadı arasında hesaplaşma dönemine girildi. Bir yandan Yetsin ve Gorbaçov'un temsil ettiği,daha çok işletme yöneticilerine dayanan piyasa programının uygulayıcıları var. Karşısında "Siyasal Bürokrası" adını verebileceğimiz kesim bulunuyor. Siyasal bürokrasi tıkanan ve çıkmaza giren bir rejimin temsilcileri olarak baskıya başvurmadan edemez." **(Hürriyet, 21.08.1991)**

"Gorbaçov'un devrilmesinden sonra SSCB'nin girdiği hesaplaşma döneminin hızlandığını söyledi. Perinçek, Sovyet hakim sınıfları arasındaki çelişkinin arttığını ve bunun sonucu olarak hesaplaşmalar döneminin başladığını vurgulayarak "Bu aşamadan sanra çelişkiler keskinleşmiştir" dedi. Perinçek şunları söyledi."Sovyetler Birliği'nde devlet burjuvazisinin çatışmalarının yanı sıra Sovyet işçi sınıfı da sahneye çıkıyor. Bu da yeni bir Ekim Devrimi'ni tarihin gündemine sokuyor." **(Cumhuriyet, 21.08.1991)**

HALUK GERGER

EMPERYALİZM, ORTADOĞU, TÜRKİYE

Birlik Dergisi'nin benden istediği Ortadoğu'ya ve Batı ile Türkiye'nin buraya yönelik politikalarına ilişkin makaleye kavramsal bir çerçeve çizerek başlamak istiyorum. Bu çerçeve, kimilerine banal da gelse, emperyalizm olgusuna ilişkin olacak. Kuşkusuz burada Marksistlerin artık çok iyi bilinen emperyalizm tezlerini yinelemeyeceğim. Hele onun varlığına ilişkin bir tartışmanın tarafı olmayı, bu tür bir muhataplık ilişkisini, kabul etmem sözkonusu değil. Marksizmin, kapitalizm-militarizm ilişkisi ve emperyalizm konusundaki tezlerinin bilimsel incelik ve tarihsel derinlikle örülmüş doğrulukları her gün yaşam içinde kanıtlanıyor. Bu nedenledir ki, emperyalizm olgusunu merkeze oturtmayan bir anlayışla çağdaş dünyayı ve uluslararası sistemdeki gelişmeleri anlamak da mümkün olamıyor.

Yine de, emperyalizme ilişkin görüşleri temelinden sarstığı iddia edilen kimi gelişmelere daha yakından bakmak gerekiyor. Çünkü bunlara ilişkin sağlıklı bir perspektif de günümüzü anlamak açısından gerekli. Öne sürülen gelişme dinamiklerinden biri, ulus-devletin aşılmakta olduğu olgusu. Doğrusu ben henüz bu yönde ciddi bir gelişmeyi, üzerinde düşünmeye değer yetkinlikte ele alan bir çalışma bilmiyorum. Tüm okuduklarım, bu yönde bir gelişmenin veri olarak alındığı ve *buradan hareketle de* kapitalizmin (her ne demekse) aşılacağı, emperyalizmin (herhalde kendi kendine) sönümleneceği, çok boyutlu uluslararasılaşmanın (enternasyonalizm?) gerçekleşeceği bir barış, demokrasi ve bolluk dünyasının oluşmakta olduğunu muştulayan bilim dışı spekülasyonlar. Bunun için yapılacak şeyinse, olsa olsa, "Marksizmi tüketip ondan kurtulmak", (her ne iseler) *başka* "toplumsal kuramlar"la onu eleştirmek, barışı ve çevreyi savunmak ve evimizin önünü süpürerek kent temizliğine katkıda bulunurcasına "kapitalizm içinde her gün sosyalizmi kurmak." Aslında bu sonuncusuna hiç gerek de yok. Çünkü kapitalizm zaten Adam Smith'in çoktan bulmuş olduğu (ve kimi Marksizm tüketicilerinin de yeni yeni keşfettiği) "görünmez el" ile zaten bizleri hiç zahmete sokmadan aşılıyor ya da kendini (herhalde sosyalizme ulaşmak için) aşıyor!

Aslında ulus-davletin yok olmakta olduğu düşüncesi yeni değil. Burjuva ideologlar, emperyalist kapitalizmin, büyük sermayenin "ütopyası"na içkin bu iddiayı sık sık ısıtıp insanların önüne getirirler. Evet gerçekten emperyalist kapitalizmin de "ütopyalar"ı vardır. Bunlardan biri de ulus-devletin aşılmasıdır. Ulus-devleti kapitalizm yaratmıştır ve burjuvazinin ilk bütünsel pazarı böylece oluşturulmuştur. Ama aynı ulus-devlet ve onun ayrılmaz parçası milliyetçilik daha büyük pazar için, yani tek dünya pazarı için de bir engele dönüşmüştür. Sermaye, iç ve dış amaçlar için hep devleti temel araç yapmış ve milliyetçiliği kutsamış ama kapitalist enternasyonalizmden de vazgeçmemiştir. İşte kapitalizmin enternasyonalizmi emperyalizmdir!

Sermayenin sömürü ihtiyacı ulusal planda karşılanamayıp uluslararası nitelik kazanma zorunluluğu ortaya çıkınca ve dünya *devletler* halinde örgütlenmiş sermayelerin bir paylaşım arenası haline gelince kapitalizm de ulusal ölçektekinden çok daha sıkı bir biçimde militarizmle bütünleşir. Dolayısıyla da, kapitalizmin "ütopyası", boyun eğdirmeye dayanan bir evrensel bütünsellik yaratmaktır. Kapitalist sistemin ulus-devletinin egemenliği, yasa tanımazlık, yani yasadışılıktır. Emperyalizm, çevre ülkelerin yasa tanımazlığının metropollerce sınırlandırılmasıdır, yani onların sermayenin yasalarına biat ettirilmesidir. Bu güçsüz kapitalist devletlerin egemenliğinin sınırlanması, ulus-devletin bir boyutta aşılması anlamındadır kuşkusuz. Şimdi bu "enternasyonalizm"e, bu "ütopya"ya, ulus-devleti aşıyor, milliyetçiliği törpülüyor, hukuk dışılık, yasatanımamazlık demek olan egemenliği sınırlıyor diye "ilerici" diyebilirsiniz. Aynı olguya Marksistler emperyalizm diyorlar! Şimdi de, o "ilerici" "yeni dünya" projelerinde de benzer olgular var. Metropoller başka ülkelere müdahalelerine yasallık kazandıracak bir "müdahale hukuku" oluşturmaya çalışıyorlar. Birleşmiş Milletler'in Kurucu Antlaşmasındaki "ulusal egemenlik" kavramının yumuşatılması, hatta kaldırılmasını savunuyorlar ve tabii bütün bunları sömürü için değil de barış ve insan haklarının korunması amacıyla yaptıklarını söylüyorlar. Bunun tutması için de gerçekten Marksizmden kurtulunması gerekiyor, Marksizmin tüketilmesi zorunlu oluyor!

Liberal-kapitalist "ütopya" önce ulus-devleti serbest ticaretle "aştı". Ulus-devletin, dünyanın tek pazara dönüşmesini engelleyici etkileri de uluslararası örgütlenme süreçleri ile aşılmaya çalışıldı. "Burjuva ütopyası", nükleer giz çözülünce yine depreşti: Ulus-devletin en büyük varlık nedeni toplumun güvenliğini sağlamasıydı ve artık nükleer silahların ortaya çıkmasıyla bu olanaksızlaşmıştı ve ulus-devletin varlık nedeni temelinden çürümüştü. Zaten artık "ideolojilerin sonu" da gelmişti ve liberalizme karşı durmak gericilikti. Şimdiyse, "tarihin sonu"na gelindi ve Bilimsel-Teknolojik Devrimle ulus-devlet (İletişim Devrimiyle de vicdanlar) bir kez daha a-

şılmakta. Artık kapılar (ve ruhlar) beynelmilel sermayeye açılmalı ve buna karşı duran gericiler tüketilmeli, Marksizmden kurtulunmalı! Aslında belirli aralıklarla yinelenen hikaye hep aynı, söylem ve söyleyenler farklı. Tabii bir de şu söyleniyor: "Artık sömürü için baskıya zora gerek yok." İnsanlığın iyice çürümüş olduğuna duyulan kesin inancın ifadesi olan bu boynu bükük kabulleniş, aynı zamanda, mekanizma konusundaki cehaletten de kaynaklanıyor. Sömürenler, sömürülenlere göre, yaptıklarının, yani sömürünün daha ayırdında olduklarından ve devlet halinde örgütlenmiş hasımlarını da "kendini bilmek" gibi bir hasletle iyi tanıdıklarından tedbiri hiç elden bırakmazlar, militarizmi yaşamlarının ve sistemik psikolojilerinin ayrılmaz bir parçası yaparlar. Tabii sahte mallarını da pişkin bir aymazlıkla ideoloji dünyasının kapıdan kapıya koşan gezgin bezirganlarına sattırırlar. Bugün de barışçıl, demokratik, müreffeh "yeni dünya düzeni" en yeni pazarlama teknikleriyle insanlara yutturulmaya çalışılıyor.

Şimdi bu çerçeve içinde dünyaya bakarsak, ulus-devletin Birleşmiş Milletlerce nasıl "aşıldığı"nı anlayabilir, Bilimsel-Teknolojik Devrimin medya ile insanları nasıl ahmaklaştırdığını ve gerektiğinde savaş makinası ile nasıl öldürdüğünü kavrayabiliriz. Ancak bu perspektiften bakarsak, kurulmak istenen "yeni düzen"in aslında pek eski olduğunun ayırdına varır, bunun Ortadoğu'da Amerikan emperyalizmi-İsrail Siyonizmi -Türk militarizminden oluşan bir şeytan üçgeninin cenderesi içine oturtulmak istendiğini görürüz.

Bir düzen, onu oluşturanlar arasında *ortak çıkar bilinci*, ilişki sürecini ve davranış kalıplarını belirleyen *normlar* ve bu normlara işlerlik kazandıracak kurumlar ile oluşur. Oysa, Ortadoğu'daki "Amerikan Barışı", yani "yeni düzen" beynelmilel sermayenin ve işbirlikçilerinin rejimlerinin ortak çıkarlarına, çıplak Zor'un belirlediği kurallara ve çok uluslu sermayenin çok uluslu olgularına dayanmaktadır. Bu "düzen"de, bize yutturulmak istenen "düzen"in cicili bicili kılıfını oluşturması beklenen çok şeyse yok: Hani Kuveyt'te demokrasi? İnsanların işkence altında düzmece mahkemelerde yargılanıp katledilmeleri sürüyor. Hani ne oldu Filistin Sorununa? İsrail, işgal altındaki bölgelerdeki yasa dışı yerleşmeleri sürdürüyor, Golan Tepelerini asla bırakmayacağını ilan etti, ve bütün süreç FKÖ'yü devredışı bırakma arayışlarına dönüştü. Hani Kürtler korunacaktı? Onu da Çevik Gücün gölgesinde TC Ordusu yapıyor. Peki ya ne var "yeni düzen"de? Milyarlarca dolarlık silah satışı var. Irak'tan alınmakta olan savaş ganimeti var. Petrolün yağmalanması var. En alasından "böl ve yönet" var. Emperyalist talana bekçilik etmek var. Baskı ve sömürü kol boyu var. Peki, var mı bunlara yok diyebilen bir "yeni düzen" babayiğidi? İşte bu nedenler de, kuramsal çerçevesi ile de, pratikte gösterdiği yüzü ile de bir düzensizliktir sözkonusu olan, düzen değil, *şiddet, kargaşa ve bunalımdır* insanlığı bekleyen. Açıkça görünen de odur ki, Ortadoğu (ve tabii bu arada Türkiye) sadece bir ilk kurbandır.

Ortadoğu ilk kurban olmuştur, çünkü sistemin çarklarının hareket yeteneğini sağlayan petrol oradadır. Ortadoğu sadece dünya petrol rezervlerinin % 65'ten fazlasını barındırmaktadır. En uzun süreli rezervler de buradadır. (Örneğin, Suudi Arabistan'ın 200 yıllık bir rezervi olduğundan sözedilmektedir) ve ayrıca bölge iyi kalite petrol açısından da zengindir. *Ortadoğu hedef seçilmiştir*, çünkü ABD'nin hegemonya mücadelesindeki hasımları bu petrole bağımlıdırlar. Bu bağımlılık oranı ABD için % 10-11'den Avrupa ülkeleri için % 40-60'a Japonya içinse % 80'lere ulaşmaktadır. *Ortadoğu kurban seçilmiştir*, çünkü hegemonyası esas olarak askeri gücüne ve dolayısıyla da uluslararası ilişkilerin militarizasyonuna bağlı olan ABD'ye kaba kuvvetini olanca ağırlığıyla dayatmasına fırsat burada ortaya çıkmıştır. 1960'lardan başlayarak ABD hasımları karşısında politik, kültürel ve ekonomik üstünlüklerini yitirmeye başlamıştır. Bugünse ABD dünyanın en borçlu ülkesi konumundadır, üretkenlikte gerilere düşmüştür, ticari rekabette hergün yitirmektedir, özellikle Japon sermaye ihracı ve rekabeti karşısında bunalmakta, AT süreciyle Avrupa'da da pazar kayıplarına uğramaktan korkmaktadır. Sovyetler Birliği'nin başat güç olduğu dönemlerde ABD "nükleer şemsiyesi" altına aldığı hasımlarından "askeri koruma" karşılığında hegemonyanın tüm politik ve ekonomik rantlarını toplamakta, kapitalist rekabette onların "ortak düşman" karşısındaki "sorumluluk" ve kapitalizm içi dayanışma ihtiyaçlarından yararlanmakta idi. Kapitalizmin soğuk savaş zaferi ABD'nin bu alandaki görece üstünlüğünün önemini azalttı ve öteki hegemonya unsurlarını öne çıkarttı. İşte tam bu sırada Körfez Bunalımı, ABD'nin dosta düşmana dünyanın herhangi bir bölgesine istediği anda gerekli askeri gücü gönderebilecek tek ülke olduğunu kanıtlama olanağı verdi. Üstelik soğuk savaş sonrası dünyada ABD önderliğine karşı oluşabilecek tehditlere nasıl karşılık verileceğinin örneğini de herkese ibret olacak biçimde gösterilmesinin olanağı doğdu. *Ortadoğu hedef yapılmıştır*, çünkü sistem burayı bir türlü istikrarlılaştıramamış ve antiemperyalist bilinç ile tehdidi yok edememiştir. Tarihten gelen ve özellikle de Arap bilincinin ayrılmaz bir parçası olan anti Batıcılık, Batı'nın, yani sömürgeciliğin neden olduğuna inanılan az gelişmişlik ve İsrail'in burnu büyük varlığıyla her gün yeniden üretilmektedir. Ayrıca bölgedeki kültür, insan ve maddi zenginlik düzeyi de antiemperyalist mücadeleye maddi temeller sağlamakta, emperyalizmi ürkütmektedir. Arap ve öteki ulusların hakim sınıfları da kendi işbirlikçi hegemonyalarını kurmakta hep yetersiz kalmaktadırlar. Bunun en güzel

örneği, örnek ülke Türkiye'nin sürekli darbe üreten istikrarsızlığıdır. Bir da yükselen Filistin mücadelesine Kürt halk hareketiyle islami hareketlerin radikal bir söylemle eklenmesi emperyalist kuşkuları daha da arttırmıştır. *Ortadoğu hedef alınmıştır*, çünkü İsrail'in, işbirlikçi rejimlerin ve petrolü denetleyen devletçiklerin güvenliği ancak silahlı emperyalist varlıkla sağlanabilecek duruma gelmiştir, özellikle petrol Şeyhliklerinin Arap kamuoyunda giderek yitirdikleri meşruiyetleri daha çok önceleri ABD'yi bu rejimlerin devrilmesini müdahale nedeni sayacağını açıklamaya itmiştir. ABD iddia edilenin aksine, Körfez Bunalımı öncesinde kabuğuna çekilmiş değil daha 1970'lerden bu yana bölgeye askeri müdahalenin fırsatını kollama peşindeydi. Çöl Fareleri Nevada çöllerinde 1970'lerde eğitilmeye başlandı ve Amerikan müdahalesini öngören Carter Doktrini 1980 yılında açıklandı. Türkiye ile Brüksel Antlaşması Perle'nin ifadesi ile "Körfeze ilişkin" olarak 1982 yılında imzalandı. Nihayet sonuçta müdahale bahanesini ilk düşünüldüğü üzere Sovyetler Birliği, Humeyni İran'ı, ya da Şeyhliklerdeki iç muhalefet değil de Saddam yarattı ABD'ye. Ortadoğu hedef olmuştur, çünkü gelişmemiş yapısı ve hoyrat militarizmi ile emperyalizme fırsat yaratıp ona karşı dünya kamuoyunu etkileyebilecek güçten yoksun rejimlerin macerasına burası sahne olmuştur. İddia edilenin aksine, emperyalizme karşı çıkmak Saddam'dan yana tavır almak değildir ve bu burjuvazinin en alçakça iftirasıdır. Özal gibilerinin bu düzeysiz savlarına kimi sol "yeni düzen"cilerin de sarılması tek kelimeyle ayıptır. Bunlar arasında Halepçe suskunlarının ve Irak'ın İran'a saldırısını görmezden gelenlerin bulunması ise gerçekten ibret vericidir. Kendi payıma bu baylar susarken, daha 1981 yılının 3 Ekim'inde ve Türkiye'de yazmak pek zorken Cumhuriyet Gazetesi'nde Saddam için "uluslararası düzenin cüce paralı askeri" dediğimi bu Marksist Sol'a yöneltilen "Saddamcılık" iddialarına karşı belirteyim. Evet, Ortadoğu, kimilerinin akıl almaz savlarının aksine, barış, demokrasi ve halkların kendi yazgılarını belirlemeleri için değil, yukarıdaki nedenlerle emperyalizmin saldırısına uğramıştır. Kuveyt'in işgali üzerine ABD, bölgeye, gerdeğe giren damat heyecanıyla asker göndermeyi barış ya da uluslararası hukuk için değil emperyalist sömürü hesapları ile gerçekleştirmiştir. Bu arada BM örgütü de tam bir araç olarak kullanılarak dünya düzeninin korunmasında artık ABD'ye rakip olamayacak ölçüde itibarsızlaştırılmıştır. BM'nin Kurucu Antlaşması ayaklar altına alınmış, barışçıl çabaların tüketilmesini öngören 33. madde, yaptırımların başarısızlığının Güvenlik Konseyi kararınca Teyit edilmesini emreden 45. madde, vb. ihlal edilmiş, Güvenlik Konseyi sorumluluk getirmeyen yetkiler devretmiş ve barışı koruma yönündeki antlaşmanın lafzı ve ruhu ayaklar altına alınmıştır. BM Antlaşmasının gerektirdiği komutanlık kurulmadan da sivillere, ricat halindeki askerlere ve çevreye karşı bir acımasız katliam savaşı güya onun adına yürütülmüştür.

Yeni düzen çirkin yüzünü aslında sadece Ortadoğu'da sergilemiyor. Üç düzeyde bir *kaos, bunalım ve şiddet* dönemine giriyoruz ve bu gerçeklik her yerde uç veriyor. Üçüncü dünya Balkanlaşıyor, yani ezilenler kendilerine giydirilmiş deli gömleği içinde birbirlerinin boğazına sarılıyorlar. Gelişmemiş kapitalizm bir kargaşa, bunalım ve şiddet spazmı içindedir. Şimdi bunlara kapitalizme yeni avdet eden eski "çarpık sosyalist inşa" devletleri katılıyorlar, öte yandan, emperyalist diktaya karşı direniş tohumları da kaçınılmaz olarak atılıyor. Ezen ile ezilen arasındaki kavganın bitmediği, aslında yeniden başlamak için tüm nesnel başkaldırı koşullarının oluştuğu ortadadır. Üçüncü bir düzlem olaraksa, bolluk ve refah dünyasına, şu "yeni düzen"in, Bilimsel-Teknolojik Devrimin kimilerinin kafasını karıştıran "uygar dünya"sına bakmak gerekir. Bugün dünyayı ortaklaşa yöneten ama paylaşımdan hoşnutsuzluğun nesnel (ve eşitsiz) gelişmelerini yaşayan ve dolayısıyla da mecburen (ulus-devlet düzeyinde) bir yeniden paylaşım savaşımına girecek olan beynelmilel sermaye dünyası da kaynıyor. CIA, Japonya'nın (Japon ulus-devletinin) dünya egemenliği peşinde koştuğunu ve (bu ulus-devlet) halkının ırkçı olduğunu Amerikan Devleti'ne rapor ediyor. Japonya'da, Japon ulus-devletinin, Amerikan ulus-devletinin hegemonyasına karşı Sovyetlerle ittifak kurmasını öğütleyen saygıdeğer (ve Marksist olmayan) profesörler çıkıyor. AT'ı oluşturan ulus-devletlerin sermayedarları da yine başka sermayelerin ulus-devletlerine karşı güçlerini biraraya getiriyorlar. Fransa'nın yeni (Marksist olmayan sosyalist, yani tam ilerice, uygar ve modern) Başbakanının ise öteki ulus-devletlere ve uluslara ilişkin pornografik düşünceleri biliniyor. Kapitalist uygarlığın bu kremasının gide gide Hitler'den Reagan'a ulaştığını düşünürseniz bunlar arasındaki bir yeniden paylaşım savaşımının Bilimsel-Teknolojik (ve atomik) nezahatını da kavrayabilirsiniz...

Kavranması olanaksız olansa, bu gidişin bağrında demokratikleşme, gelişme, barış içerdiğinin iddia edilmesi, "yeni dünya düzeni"nin yüceltilmesi. Sağ açısından şu söylenebilir: "Yeni dünya düzeni, Sovyet Blokunun yıkılması ve Marksizmin çökmesi ile oluşan dünyayı anlatmaktadır ve dolayısıyla da kutsanası gelişmelerden doğmuştur." Yani, eski düzenin tüm kötülükleri Doğu Bloku'ndan ve Marksizmin evrensel planda bir siyasal güç olarak varlığından kaynaklanıyor idiyse, gerçekten umut ve sevinçle karşılanması gereken bir yeni düzen sözkonusudur. Aksi halde, yukarıda sözünü ettiğimiz iki olgu dışında, birdenbire, yani 1980'lerin sonlarında ne oldu ki eski düzen yıkıldı ve böylesine yüceltilen

bir "yeni düzen" ortaya çıkmaya başladı? Tabii buna yanıt olarak "Sovyet Bilimler Akademisi'nde böyle yazıyorlar" deniyorsa, yeni düzene ilişkin tek kanıtın Gorbachev'in politik doğuşu ve ihtiyaçları olduğu anlaşılıyor. Demek ki, Sovyet Bilimler Akademisince yapılan, bu doğuşun ve politik çıkarlarla ihtiyaçların bir "gerekçenamesi"ni yazmak oluyor. Ama bu gerekçe ve bahaneler yaratma (dar politik ve partizan) sürecini üstelik tüm dünyada bir kuramsal genellemeler düzeyine çıkarmaya kalkarsanız tezleriniz Marksizme, yani mızrak çuvala, sığmaz, yarattığınız kavram kargaşasıyla Marksist düşünceyi etkileyemez, yani güneşi balçıkla sıvayamazsınız ve sonunda, bükemediğiniz eli kesmeye kalkmak misali çareyi ondan kurtulmakta ararsınız.*

Evet, Ortadoğu ve Türkiye derken nereden nereye geldik! Türkiye'yi, yenileşme teorilerinin uzay boşluğunda değil de bu ülkede yaşayanlara tarife gerek yok. Ortadoğu ise "eski"den "yeni"ye Amerikan askerlerince taşınıyor. Ya dünya diyeceksiniz... Gorbachev'in SSCB Başkanlığı görevine ("yeniden") döndüğünü dünyaya ABD Başkanı Prezidan Bush duyuruyor! İşte size "yeni dünya düzeni!" isteyen alsın ve başına çalsın!.■

(*) Marksizmin özünde değişim yasaları vardır, yani değişim onun çıkış noktasıdır. Ne var ki, "yeni düzen" tartışmaları, politik özü ve gündemi çarpıtması nedeniyle gerçek değişim süreçleri üzerinde bilimsel dikkatle durulmasını da engelleyici bir misyon yerine getiriyor ve tahribatlarına bir de bunu ekliyor. Marksizmin karmaşık analizlerinin sonuçlarını değişimi gözardı eden bir "tutuculuk" olarak nitelendirmek bir başka çarpıtmadır kuşkusuz.

KÖRFEZ SAVAŞI VE "ULUSLARARASI CEBİR HUKUKU" KAVRAMININ ISKALANMASI

TOLGA YARMAN

Körfez Savaşı'nın çeşitli veçheleri dünya kamuoyunda, o arada Türk kamuoyunda, enine boyuna tartışıldı.

Bu satırların yazarına göre, Körfez Savaşı başından beri, ayrıntılar saklı olarak, basit, tek bir cümleyle tasvir edilebilirdi:

-Uygarlık Orta Doğu'da barbarca davranmaktaydı!..

"Barbarca davranışın", birçok veçhesi vardı. Ama öyle ayrı bir veçhe, müttefiklerin Körfez saldırısına egemendi ki... Bu, galiba, hep gözden kaçtı. En azından, bu satırların yazarının, dikkatine ulaşmadı.

Mesele şuydu:

"Uluslararası bir hukuk ihlali" olduğunu savlayan, başta ABD, müttefikler, Saddam'ın Kuveyt'i işgaliyle ortaya çıkan "uluslararası ihlali", düzeltmek üzere "zora" başvuracaklardı. Ama neye göre, uluslararası hangi "cebir hukukuna" göre?..

Bir devlete, "yaramazlığından" dolayı; Birleşmiş Milletler'in Barış Gücü sahneye konmaksızın; herhangi bir "cebir hukuku" olmaksızın ya da çalışılmaksızın; kimi şikayetçi-kuvvetli-devletler, zorbaya "zor" yoluyla, ama sözde Birleşmiş Milletler'in izniyle, haddini bildirmektelerdi.

Kısaca, zorbanın haddi, yirminci yüzyılın sonunda, uluslararası bir "cebir kurumu", böyle bir kurumun hukuku, yürürlüğe getirilmeksizin, gözetilmeksizin, "zorbalıkla" bildiriliyordu.

Kuvvetli devletler, "zorbalığa" karşı, Birleşmiş Milletler'i alet ederek, "zorbalık" yapıyorlardı.

"Zayıf zorba", kafasına tokmağı yiyor.. "Kuvvetli zorba" galip geliyordu. Zorbalığa karşı zorbalıktı, yapılan. Başka bir şey değil!..

Zayıfın zorbalığı, zorbalıktı. Kuvvetli zorbanın zorbalığı ise, sözümona, uluslararası adaletin korunmasıydı.

Birleşmiş Milletler alet edilerek yapılan savaş; gerçekte, getirisi çok fazla, bir "çıkar yatırımıydı". Bu savaşta güçsüz zorbanın başı eziliyor; "evrensel zorbalıksa", bir yığın "diplomatik dalevereyle", zorbalık bayrağını açmış olarak, zafere ulaşıyordu.

Bu satırların yazarı, bir hukukçu değildir. (Bu açıdan özellikle uluslararası hukuk uzmanlarının, hukuk konusundaki bilgisizliğini, hoş görmesini diler.) Şu var ki, Körfez Savaşı'nın en çarpıcı ve en ıskalanıp tartışılmayan boyutu, herhalde, "uluslararası bir cebir hukuku kurumunun" hiçe sayılmış olması, gözetilmemiş ve sorgulanmamış olmasıdır.

Cebir Hukuku

Cebir hukuku, hukukun en temel sayılabilecek kurumla-

rındandır. Söz gelişi, "işkence", çağdaş hukukta, artık yoktur. Sanığa ya da mahkuma, çağdaş yargılama ve mahkumiyet koşullarının ötesinde, "manevi eziyet" dahi, onaylanmamaktadır.

Sanık, "kelepçeyle" yargılanamaz. "Firara" yönelik önlem olarak, mahkeme aşamasına kadar takılan kelepçeden, yargılama başlamadan evvel, arındırılır.

"Ceza Mahkemeleri Usulatı"; yüzyıllar boyunca kaç hukuk bilgininin, insancıllığı yerli yerine oturtmak üzere verdikleri uğraş uzantısında, ancak, yaptırımlaşagelmiştir.. Giderek de çağdaşlaştırılmaya uğraşılmaktadır...

"Deliye", diğer bir yandan, "deli gömleğini" giydirmenin yöntemleri vardır. O, incitilmez.. Hırpalanmaz.. Yalnızca tutulur ve götürülür. Bu "ceza" bile değildir.. Cebirdir.. Yöntemi ve hukuku vardır.. Olmalıdır.

Ceza, tabiatıyla, "cebri", yani "zoru" içerir. Cezada "tecrit" vardır. Ama, haysiyet kırıcı muamele yoktur. Olamaz. Kabul edilemez.

"İdam cezasını" varsayan yaklaşımlarda bile, infaz öncesi ya da infaz sırasında, mahkuma hakaret edilmez, edilemez, edilmemelidir.

Geçenlerde ABD'de yapılan bir idam infazı öncesinde, avukatları mahkuma, "Seni seviyoruz", diyebilecek kadar yücelmişlerdir.

Suç işlenebilir, suça ceza biçilir. Ama uygarlık, gezegenimizde yer yer olsun o konumlara yükselebilmiştir ki, işte, ölüm cezası öncesinde, bir mahkuma, yaptığı kötülükler yanısıra taşıdığı nice insancıl güzelliğe yönelebilen avukatları, ona, "Seni seviyoruz", diyebilmektedirler.

En acı, en onarılmaz, en tartışmalı bir cezanın bir cebir hukuku aracının uygulanması aşamasında dahi hukuk adamlarının, "sevgi" dolu yaklaşımları, ola ki ileride yaptırımlaşacak ve elbette cebir hukuku uygulamalarını, hayli başkalaştırıp çağdaşlaştıracaktır.

Körfez Savaşı ve Cebir Hukukunun Hiçe Sayılması

Körfez Savaşı'na dönelim..

Ne olmuştur:

Irak, Kuveyt'e girmiştir. Bu fiilin, ABD'nin Panama'ya girmesinden, ya da benzeri öteki süper devlet ihlallerinden, bir farkı yoktur.

Ne ki, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, yalnızca Irak'ın Kuveyt'e girmekliğini, "uluslararası hukuk ihlali" saymaktadır.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, işte bu noktada, neye göre olduğu bizce hiç belli olmayan bir yaklaşımla söz konusu ihlali gidermek üzere, bazı devletlere, Birleşmiş Milletler'i "seyirci" bırakarak gelişigüzel "müdahale vizesi" vermektedir!

Dikkat edilirse, bu vize, Birleşmiş Milletler'in bizatihi kendi platformunda değil, Neye göre çok kuşkulu olarak, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi platformunda, verilmektedir.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, diğer bir deyişle, hiçbir "cebir hukuku" vazetmeksizin, kimi devletlere "keyfi" olarak, Körfez'e, özellikle de Irak'a müdahale hakkını, bahşetmektedir.

Söz konusu vize, kanımızca, zaten "keyfi bir tasarrufla" verilmiştir. Daha da kötüsü, müdahil devletler, Körfez'e ve Irak'a müdahaleyi, tamamen keyfi olarak, ama çıkarlarına en uygun şekilde, gerçekleştirmişlerdir.

Birleşmiş Milletler, tarihinde belki ilk defa, bu denli, "uluslararası zorbalığın", aracı olmuştur.

Baş Suçlu Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'dir!..

Körfez Savaşı sırasında, aşikar pek çok "savaş suçu" işlenmiştir.

Şu var ki, kanımızca "baş suçlu", Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'dir.

Çünkü Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, bazı devletlere, yetkilerini kötüye kullanarak ve ihlal ederek, Körfez'e müdahale olanağını bahşetmiş ve bu devletlerin her türlü cebir hukuku kurumu ve kavramını hiçe sayarak salt çıkarlarına uygun bir şekilde ve gerçekten çok yönden, o arada teknolojik açıdan vahşice, bir "yıkım savaşı" sürdürmelerine, geçit vermiş, sebep olmuştur.

Saddam bir "deli" ya da bir "zalim" olarak, kabul edilebilir. Ama bu kişi ve onun başında bulunduğu devlete, o arada milyonlarca insana, kitlesel kırımla sonuçlanan bir saldırının, kökeninde ve çerçevesinde, herhangi bir "uluslararası cebir hukuku" özeninin bulunmaması ve müdahalenin Birleşmiş Milletler paravanasıyla, sırf müttefiklerin ilkel ve emperyalistik çıkarları doğrultusunda yapılmış olması, korkarız, çağımızın uluslararası, en yüz kızartıcı cürümlerinden biri olmuştur.

Irak'a, bundan yarım asır önce Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan nükleer silahların tahrip kabiliyetinden, yuvarlak yirmi kat daha fazla tahrip düzeyinde, bomba atmıştır, müttefikler!..

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin marifetiyle!..

Neye, hangi uluslararası hukuka, hangi "cebir hukukuna" göre?..

"Küçük zorbalığa" karşı, "dev zorbalık"...

İnsanlık, onca donanıma karşın, "ilkel hukuku", yazık ki hala daha aşamamış olmaktadır.

Körfez Savaşı'nın öğrettiği temel ders, işte budur.■

SADUN AREN

SBP ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

I. Marksistlerin, sosyalistlerin, komünistlerin ve kendilerini bunlara yakın hissedenlerin, öteden beri, tek bir yasal partide birleşmeleri en büyük özlemleriydi. Sosyalist Birlik Partisi (SBP) kurulmasıyla bu özlem gerçekleşmiş oldu. Ne varki, parti, kuruluş hazırlıkları dönemindeki ilgi ve coşkunun bizlerde uyandırdığı ümitleri, kuruluşunda ve ondan sonraki dönemde karşılayacak ölçüde bir gelişme gösteremedi.

Bu durumun, geçici oldukları açık olan, iki temel nedeni olduğunu düşünüyorum. İlk neden 12 Eylül döneminin hepimizin çok iyi bildiği gibi, insanları politikadan ve toplumsal düşüncelerden uzaklaştırılıp kendi çıkarlarını aramaya iten politikaları ve zorlamalarıdır. Gerçekten bu dönemde birçok ilerici-sosyalist insan ya işinden atılmış, ya cezaevine kapatılmış ya da yurtdışına kaçmak zorunda kalmıştır. Bu zor yaşam koşulları onları politik eylemden uzaklaştırmış ve geçim çabasına itmiştir. İkinci neden, dünya sosyalist hareketinin bir süredir içine düşmüş olduğu çalkantılar ve hızla yaşanan değişme ve gelişmelerdir. Sosyalizmi şematik biçimde belli bir örgütlenme ve mücadele biçimi olarak öğrenmiş ve böyle benimsemiş olan birçok sosyalist insan, özellikle Sovyetler Birliği'ndeki yenileşme ve değişim hareketleri karşısında sosyalizme olan inançlarını yitirmişler ondan soğumuşlardır.

İşte bu iki nedenden ötürü birçok sosyalist önce nostaljik diyeceğim bir duyguyla parti kuruluşuna katılmış, ona destek vermiş ama kuruluş yakınlaştıkça hareketten uzaklaşmaya başlamışlardır. Eğer bu söylediklerim doğruysa partimiz başlangıçtaki gerçek desteğinden bir kayba uğramamış tersine mütevazi ölçülerde de olsa bazı kazanımları olmuştur.

Bu noktada, genel olarak marksist-sosyalist-devrimci olmakla, belli bir yasal sosyalist partinin üyesi olmak arasında önemli bir fark olduğuna dikkat çekmek isterim. Örneğin, SBP'ye üye olmak açık-seçik bir siyasal tercihtir ve kişiyi genel nitelikteki bir devrimcilikten çok daha bağlayıcı ve sorumluluk altına sokucudur. Parti üyesi olan bir kişi, hem kendi partili arkadaşlarının hem de diğer insanların gözünde belli biçimlerde hareket etmeyi ve davranmayı yükümlenmiş demektir. Oysa, genel anlamda olmak koşuluyla, ne kadar devrimci-sosyalist olursanız olun böyle bir yükümlülük-sorumluluk altına girmiş olmazsınız; çıkar ve isteklerinize göre hareket etmekte kendinizi serbest görürsünüz.

II. Partimizin kurulduktan sonra yeterince gelişememesinin nedeni ise genel olarak parti yöneticilerinin özellikle de genel merkezin gerektiği gibi çalışamamasıdır. Bunun temelinde yatan neden de mali sıkıntıdır. Parti, üye aidatı ve bağışlardan oluşan çok sınırlı bir gelire sahip olduğu için, profesyonel kadroların hizmetlerinden yararlanamamakta ve bir parti için çok önemli olan tanıtım ve gezi işlerini olması gerektiği gibi yürütememektedir. Ayrıca yönetici arkadaşlarımızın büyük bir bölümü geçimleri için çalışmak zorunda olduklarından parti çalışmalarına çok az zamanları kalmaktadır. Ama bu güçlüklerin zaman içinde aşılabileceğini ümit ediyorum. Nitekim daha şimdiden bu yönde bazı iyileşmeler olduğu gözlenmektedir.

III. Üzerinde durmak istediğim diğer bir konu sınıf mücadelesi ile ilgilidir. Partimizin kimliği ile de ilgili olan bu konuya, bazı kimselerin SBP'nin sınıf mücadelesini terk ettiği yolunda bir izlenim edindiklerini söylemelerinden ötürü değinmek gereğini görüyorum. Bu konudaki görüşlerimi şöyle özetleyebilirim: Bugün içinde yaşadığımız toplumda sınıfların olduğu ve sınıflı toplumlarda da sınıf mücadelesi olacağı, bizim kabulümüze bağlı olmayan, nesnel (objektif) bir gerçekliktir. Bu nedenle önemli olan, sınıf mücadelesini kabul edip etmemek değil, fakat bu mücadeleye, toplumsal yaşamı ve onun gelişmesini belirlemede tanınacak rolun öneminin ne olduğudur. Ben bu rolün bugün eskiye göre azalmış olduğunu düşünüyorum.

Bu düşüncemin temelini oluşturan nedenlerin başlıcalarını şöyle sıralayabilirim: Bir kere, bugüne kadar verilen mücadeleler ve gerçekleşen ekonomik-sosyal ilerlemeler sonucu işçi sınıfı hem önemli sosyal haklar elde etmiş hem de nitelik ve kapsamını değiştirmiştir. Bugün işçi sınıfı dendiği zaman sadece akla ezilen, horlanan kol işçileri değil, fakat mühendisleri, doktorları, öğretmenleri ve benzerleri de, bütün bir ücretle çalışanlar topluluğu gelmektedir. Eski kol işçileri de nitelik olarak yükselmişlerdir. Böylece hakları artmış ve nitelik ve kapsamı genişlemiş olan işçi sınıfının yürüteceği mücadele de, eskiye göre, şiddetini bir ölçüde yitirmiştir.

Bu durumun diğer bir belirtisi, eskiden sadece zengin

sınıfın yararlandığı ve dolayısıyla çatışma konusu olan buzdolabı, çamaşır makinası, TV, otomobil ve benzeri mal ve hizmetlerin artık herkesin alabileceği duruma gelmiş ve çatışmaya neden olan niteklerini yitirmiş ve yitirmekte olmalarıdır.

İkinci olarak, kadın sorunu,ulusal kimlik sorunu, çevre sorunu, ekonomik kalkınma sorunu, barış sorunu gibi sınıfsal nitelikli olmayan sorunlar toplumsal yaşamın belirlenmesinde ve gelişmesinde önemli bir rol oynamaya başlamışlardır. Diğer bir deyişle bu sorunların çözülmesinin gerekli olması, toplumları harekete geçirmek ve onu biçimlendirmek açısından önemli bir potansiyel taşımaktadır. Bunlara bilim ve teknolojide son zamanlarda görülen hızlı gelişmeleri de ekleyebiliriz. Gerçekten son 20-30 yıldır bilim ve teknoloji alanında gerçekleştirilen yenilik ve ilerlemeler, toplumsal yaşamı ve onun gelişme yönlerini belirleyebilecek boyutlara erişmiştir. Örnek olarak bilgisayarların ve onların yöneteceği robotların, genetik alanındaki buluşların toplumsal yaşamı belirlemek açısından içerdikleri potansiyeli düşünebiliriz.

IV. Son olarak, sınıf mücadelesinin sadece açık olarak, yani ekonomik haklar ya da doğrudan siyasal iktidar için değil, fakat çok çeşitli alanlarda ve .... biçimlerde yürütüldüğünü de anımsatmak isterim. Örneğin, eğitim ve sağlık hizmetlerinin parasız yapılması, fikir özgürlüğü, bilim ve sanat özgürlüğü, insan hakları, cezaevi koşullarının iyileştirilmesi ve genel olarak demokrasi için verilen mücadeleler de sınıf mücadelesi kapsamına girerler. Bu mücadelelerdeki sınıfsal öz görülmezse, partimizin sınıf mücadelesini terk ettiği yanılgısına düşülebilir.

Sosyalizm, yani sömürüsüz, savaşsız, eşitlikçi ve herkesin özgür olduğu bir toplum düzeni insanların her zaman en temel bir özlemi olmuştur. İnsanlar, bu uğurda öteden beri uğraş vermişler dövüşmüşler, kan akıtmışlar, işkenceler görmüşlerdir. Ama bugün ülkemizin ve dünyanın varmış olduğu gelişmişlik düzeyi bizlere artık bu özlemi demokratik yöntemlerle gerçekleştirebilme olanağı sağlamıştır. İşte SBP bu gerçeği yakalamış, programı, tüzüğü ve davranışlarıyla bu yola girmiş ve bu yolu açmayı görev bilmiş bir partidir. Diğer bir deyişle, partimiz çağımızın (ülkemizin ve dünyanın) gerçeklerine tam olarak oturmuştur. Bu nedenle büyük bir gelişme potansiyeline sahiptir. Bu potansiyeli gerçekleştirmek, açıktır ki, partili arkadaşlarımızın çabalarına bağlıdır. Hepimiz biliyoruz ki, girişilen mücadelenin doğru olması başka şey, o mücadeleyi başarıyla yürütmek başka şeydir.■

SOSYALİST BİRLİK PARTİSİ GYK BİLDİRİSİ:

SBP Genel Yönetim Kurulu'nun Seçimlerle İlgili Olarak İl Başkanlarının Katılımıyla Yaptığı 25 Ağustos 1991 Tarihli Genişletilmiş Olağanüstü Toplantının Bildirisini Tam Metin Olarak Sunuyoruz:

-Dünyayı içinde bulunduğumuz çağın önemli bir dönüm noktasına getiren olguları yansıtan son derece çarpıcı değişiklikler peş peşe ortaya çıktığı bir dönemde yaşamaktayız. Sovyetler Birliği'nde yapılan darbenin o ülkede karşılaştığı kararlı karşı koyma ve hemen hemen bütün dünyada gösterilen tepkiler üzerine çökmesi bu değişikliklerin boyutunu göstermektedir. Demokrasi değerleri dünya çapında güç kazandıkça artık halkın tepkisinden çekinmeden darbe yapmak, diktatörlük dönemi kurmak dönemi giderek sonuna yaklaşmaktadır. Darbe sırasında partimiz tarafından yapılan açıklamalarda ve programımızda belirtildiği gibi SBP her türlü darbeyi, diktatörlük anlayışını mahkum eder ve bu anlayışın sosyalizmle ilişkili perspektiflerde hiç yeri olmayacağını savunur. Aynı zamanda darbe sonrası dönemde Sovyetler Birliği'nde demokrasinin, çoğulculuğun tehlikeye düşmemesini diliyoruz.

Darbe dünyayı yeniden soğuk savaş ortamına sürüklemek isteyenlere cesaret verecek girişimlere karşı çıkmanın önemini de bir kez daha ortaya koymuştur. Bu bağlamda SBP, yine programında belirttiği gibi, barış davasının savunulması dünyada ve Türkiye'de askeri harcamaların azaltılması hedefinin ısrarlı takipçisi olduğunu vurgular. Bu hedef soğuk savaş döneminde de güncelliğini korumaktadır. Nitekim Ortadoğu'da körfez krizi ve savaşı ile birlikte daha da artmış olan istikrarsızlığa bağlı olarak gelişen ve yeni bir savaşta ülkemizi yeniden sıçrama tahtası konumuna getirecek tehlikeler sürmektedir.

Bu ciddi bölgesel tehlikelere ve hegemonyacılık tehlikesine rağmen dünyada barış ve demokrasi değerlerinin genelde daha fazla önem kazandığı ve kişisel ve siyasal hakları güvence altına alan uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan Paris Şartı'nın imzalandığı bir ortamda, Türkiye, 12 Eylül karanlığı-

nın yerleştirdiği yapıların önemli ölçüde sürdüğü koşullarda seçime götürülmektedir. Ciddi ekonomik ve sosyal sorunların yanı sıra bu olgu, özellikle üzerinde durulması gereken bir konudur. Yürürlükteki Anayasa, Siyasi Partiler Yasası, Seçim Yasası, Çalışma Yasaları ve var olan devlet mekanizmalarının büyük bölümü 12 Eylül'ü sürdürme misyonuyla yüklüdür ve bu işlevi görmektedir. Bu yapılar, Anti-Terör Yasası'nın çıkmasından sonra artan baskıcı uygulamalar ve devlet terörü, 141 ve 142. maddelerin kalkmasına rağmen TBKP'nin kapatılması gibi yasaklamalar Türkiye'yi bir hukuk devleti olmak hedefinden uzaklaştırmakta ve çağdaş dünyanın da dışına itmektedir. **Ülkemizde ciddi bir rejim sorunu vardır.** Siyasi iktidarın sivil toplumu güçlendiriyoruz iddialarına rağmen Türkiye'deki tablo budur. Ve SBP'nin programında yer alan sivil toplumu güçlendirme hedefi doğrultusunda ilerleme sağlanabilmiş değildir.

Türkiye'de demokrasinin en acil sorunu Kürt sorunudur. Daha devlet tarafından Kürt kimliğinin bile kabul edilmediği ülkemizde siyasi iktadarın bu konudaki iddiaları da boş çıkmış, aksine Kürtler üzerinde uygulanan baskılar yeni boyutlara varmıştır. SBP'nin Kürt sorunu ile ilgili olarak yayınladığı tezlerde de belirttiği gibi Kürtlerin her alanda kimliklerini özgürce ortaya koymak ve geliştirmek hakkını tanımayan bir yaklaşımın sonuçsuz kalması kaçınılmazıdır.

Türkiye'de bu iki konuda, rejim ve Kürt sorununda, mutabakat sağlamanın önemi giderek daha çok ortaya çıkarken, böyle bir arayışı bile bir kenara bırakarak, 12 Eylül yasaları ve yapıları ile seçime gidilmektedir. Bu temel olgu yapılacak seçimle Türkiye'deki tıkanıklıkların aşılmasını daha şimdiden olanaksız kılmaktadır. Bu nedenle **bu seçim mevcut tükenmiş yapıları sürdürecek olmanın ötesinde şimdiden işlevsizdir.**

Bütün bunlara ek olarak bu seçimleri anti-demokratik kılan bir faktör daha vardır: Seçim Yasası. Oysa, siyasi partiler yasası gibi seçim yasası da rejimlerin demokratik bir niteliğe sahip olup olmamalarını belirleyen en önemli unsurlardan biridir. Seçim Yasası'nın adil olması, eşitliği sağlaması, demokrasiyi işler kılması,farklı kesim ve düşüncelere parlamentoda temsil edilme olanağı vermesi ve böylece ülke yönetiminde en üst organ olması gereken parlamentonun da etkili bir işleve kavuşturulabilmesi gerekir. Ne var ki, askeri yönetimin hazırladığı 1983 seçimlerinden sonraki genel yerel ya da ara seçim niteliğindeki son beş seçimin de özel yasalarla yapıldığı ülkemizde, 1987 genel seçimlerinde genel baraj ve çevre barajı sisteminin uygulanması sonucu, oran olarak oyların yaklaşık % 40'ını oluşturan bir kitle bugünkü parlamentoda temsil edilmemektedir. 20 Ekim seçimlerinde de uygulanacak olan bu sistemin temsil imkanı bakımından demokrasinin gerektirdiği nitelikte olduğu söylenebilir mi? Çağdaş olduğu söylenebilir mi? Ayrıca, Anayasa ve Siyasi Partiler Yasası'ndaki yasaklar dizisine,gençliğin seçme ve siçilme hakkının kısıtlı tutulmaya devam etmesine, TBKP'nin kapatılmış olmasına ek olarak özellikle olağanüstü hal bölgesi kapsamında Kürtlere giderek daha da yoğun bir biçimde uygulanan baskılar da bu seçimlerde temsil olanağını kısıtlayan önemli bir faktördür.

Parlamentoda temsilcileri de bulunan partimizin ve HEP'in, üstelik seçimlerin zamanından önce yapılmasına karar verilmiş olmasına karşın, bu seçimlere sokulmaması, 20 Ekim seçimleri için parlamentoda, içinde SBP'nin dört milletvekili de olmak üzere, beş red oyuna karşı onaylanan düzenlemenin ne kadar anti-demokratik olduğunu sergileyen çarpıcı, vahim bir olaydır. Mecliste grubu bulunan muhalefet partilerinin bu yasaya, bu yapısına rağmen, olumlu oy vermeleri yasa ile ilgili eleştirilerini etkisiz bırakmaktadır.

Yukarıda belirtilen engellemeler Paris Şartı'nın birinci ek belgesinde yer alan hükümlere de aykırıdır. Sonuçta, odağı anayasa olan rejim sorunu üzerinde ve Kürt sorunu üzerinde mutabakat sağlanmadan, 12 Eylül'ün yerleştirdiği yapıları tasfiye etmeye yönelmeden yapıldığı için **bu anti-demokratik seçimlerin istikrar sağlaması olanaksızdır.** Bu niteliği ile 20 Ekim seçimleri yine adil, demokratik işlevli bir temsil olanağı sağlayacak bir parlamento oluşturmayacaktır. Oluşacak parlamento esas itibariyle yine, farklı ölçülerde de olsa, resmi görüşlerin ana mecrası içinde yeralan bir temsil yapısıyla sınırlı aklacaktır. Oluşacak olan parlamento Türkiye'nin derin ekonomik ve sosyal sorunlarına el atılmasını da engelleyen mevcut yapısal siyasi sorunlarla tıkanacak, seçimlerden kısa bir süre sonra yeniden erken seçim gündeme gelecektir. Kısacası, **20 Ekim seçimleri daha yapılmadan eskimiş seçimlerdir.**

Bu durum değerlendirmesinden hareketle SBP Genel Yönetim Kurulu şu **kararları** almıştır.

-20 Ekim seçimlerinde esas hedef demokrasi olmalıdır. Türkiye'de rejim sorunu ve Kürt sorunu üzerinde mutabakat sağlanması ve 12 Eylül yapılarının tasfiye edilmesi için yeni ve demokratik bir anayasa ve seçim yasası hazırlanmalıdır.

-SBP seçimlerde esas işlevi bu hedefler doğrultusunda çalışmak olan ve hazırlayacağı bu yeni yasal düzenlemeler çerçevesinde kısa sürede yeniden seçime gidecek bir parlamento oluşturulmasını savunmaktadır.

-SBP seçimlerde, HEP'ten başlayarak, bu amaçları paylaşan tüm siyasi güçlerle merkezi ve yerel düzeyde işbirliği olanakları arayacaktır. Genel Yönetim Kurulu bu konuda merkezi düzeydeki ilgili temasları yapmak üzere MYK'yı görevlendirmiştir.

-SBP seçimlere sokulmamasına yol açan düzenlemenin Paris Şartı'nın birinci ek belgesine de aykırı olduğu saptamasından hareketle konuyu uluslararası alanda da takip edecektir.

-SBP yine Paris şartı birinci ek belgesinde yer alan gözlemci isteme hakkına dayanarak, ilan edilmemiş bir savaş ortamının yaşandığı, olağanüstü hal hükümlerinin uygulandığı Doğu ve Güreydoğu bölgelerinde özgür, adil, serbest seçimler yapılamayacağı kaygısıyla gözlemci isteminde bulunacaktır. ■

TARIK ZİYA EKİNCİ

SBP'NİN KÜRT RAPORU ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Değerli dostum Çağatay Anadol'un SBP'nin Kürt Raporu üzerine düşüncelerimi yazma önerisini kabul ederken çok güç bir görevi üstlendiğimin bilincindeydim. Görevin güçlüğü, SBP Kürt raporunun benzerleri arasında en tutarlı ve en yetkin özde hazırlanmış olmasından geliyordu.

Gerçekten, SBP GYK'nın açıkladığı Kürt raporu, Kürt sorununun bugünkü sosyolojik ve politik verilere uygun gerçekçi bir çözümlemesidir. Böyle bir çözümlemeyi irdelerken yapılacak önerilerin de tutarlı ve özgün olması gerekliliği yadsınamaz.

Raporu onaylıyacak kısa bir açıklama ile yetinmenin de konunun tartışılmasında bir katkısı olmayacağı açıktır. Dolaylı da olsa benden istenen partinin öneri ve çözümlemelerine katkıda bulunmak olduğuna göre konuya bu çerçevede yaklaşmaya çalışacağım.

SBP iktidarı amaçlayan bir siyasal partidir. Ele aldığı politik ve toplumsal sorunların çözümlenmesinde ve öne sürdüğü çözüm önerilerinde akademik olmaktan çok politik amaçlar gütmesi gerekir.

Bir siyasal partinin irdelediği toplumsal soruna yaklaşımı iki yönlü olmalıdır. Bir yandan soruna nasıl baktıklarını ve bunu iktidarda nasıl çözeceklerini açıklayarak topluma bir mesaj verilmelidir. Öte yandan soruna ilişkin geleneksel politikanın yetersizliği, yanlışlığı ve varsa tehlikeleri sergilenmelidir.

SBP, GYK'nın raporunu bu açıdan irdelediğimizde konuyu geliştirecek katkılarda bulunmak olasıdır. Aldığım görevi yaparken daha çok aktüel sorulara yanıtlar arıyarak raporun geliştirilmesine katkı yapmaya çaba göstereceğim.

SBP açısından, Kürt sorununun en önemli boyutu SBP'ye yakın kimi aydın çevrelerde oluşan önyargılara sağlıklı yanıtlar bularak onları doğru bir çizgiye getirebilmektir.

Kürt sorununun çözümünde, demokrat kamuoyunun desteğini sağlamadan ortaya atılan görüş ve düşünceler ne kadar gerçekçi, doğru ve yararlı olursa olsun bunların yaşama geçme şansı yoktur. Kabul etmek gerekir ki, kamuoyu yapmakla görevli aydınlarımızın büyük çoğunluğu Kürt sorununda önyargılıdırlar. Gündelik büyük basın organlarında makale yazan yazarlar, kamuoyunda etkili sanatçı, bilim adamı ve politikacıların bu konudaki önyargıları kırılmadan Kürt sorununun çözümünde bir genel mutabakatın sağlanması olanaksızdır. Oysa, Kürt sorununun adil ve kalıcı bir çözüme kavuşmasında tek geçerli yol Türklerle Kürtler arasında özgür iradeye dayalı genel bir mutabakatın sağlanabilmesidir.

Böyle bir mutabakatın sağlanması kaygısını taşımayan çözümlemeler, öneriler, bilimsel değeri ne olursa olsun, açıklanmış güzel sözler olarak silinip gitmeyi yargılıdırlar.

Unutmamak gerekir ki, kamuoyu yapmakla görevli etkili aydınlar toplumsal değişmenin ve ilerlemenin motor gücüdürler. Toplumda bir kaldıraç görevi yapmaktadırlar. Kürt sorununu çözmek ve demokrasiyi kurtarmak için verilecek çabaların tümü bu aydın kamuoyunu kazanmaya yönelik olmalıdır.

Kürt sorununun yoğun olarak gündeme geldiğinden beri, aydınlarımızın büyük bir bölümünün, yanıt aradıkları ve içinden çıkamadıkları sorular nedeniyle, iradeci girişimlerin de etkisiyle, şöven milliyetçi yönlere savruldukları gözlemlenmektedir. Bu da devletin yürüttüğü geleneksel baskı politikasına dolaylı destek sağladığından devlet terörünün daha da artmasına neden olacaktır.

Kürt sorunu nedir?, sorusuna bugüne kadar doğru bir yanıt verilememiştir. Kimilerine göre bu sorun bir azınlık sorunudur. Kimine göre de, çağın ulusalcılık akımının bir yansıması olarak uç veren milliyetçi bir başkaldırı hareketidir. Kimi bu sorunu dış düşmanların kışkırttığı bir hareket, kimi de emperyalist güçlerin bir oyunu olarak nitelemektedir.

Kürtleri emperyalist güçlerin ve güçlü bir Türkiye istemeyen dış düşmanların bir aracı olarak görenler için Kürtler potansiyel bir düşmandır. Mutlaka ezilmelidirler.

Üzüntüyle belirtelim ki, pek az insan, Kürt sorununun, 70 yıldır uygulanan inkarcı, asimilasyoncu ve baskıcı bir devlet politikasının iflasını simgeleyen, demokratik bir hareket olduğunu görmekte ve insan haklarına saygılı ileri bir demokrasi ile çözülebileceğini düşünmektedir.

Kürt Sorunu Emperyalizmin Ve Dış Düşmanların Kışkırtarak Tezgahlandığı Bir Oyun Mudur?

Son günlerde hemen bütün basında ısrarla işlenen Sevr mi, Lozan mı? yapay ikilemi ile, örtülü biçimde Kürtler Sevr'i hortlatmak isteyen düşman bir topluluk olarak gösterilmektedir.

Kürtlerin ulusal demokratik haklarından söz edenler de Sevr'i geri getirmekle suçlanarak terörize edilmektedirler. Başvurulan yöntem açık bir entellektüel terördür. Bilerek ya da bilmeyerek demokrasi düşmanları ile bir işbirliği girişimidir.

Böyle bir ortamda elbette Kürtlere yönelik devlet terörü

daha da tırmandırılacak ve toplu imha yöntemlerinin kullanılmasına kadar giden uygulamalar da rahatça yapılabilecektir.

Genelde savaş karşıtı ve insan hakları ihlallerine son derece duyarlı olan demokrat aydınlarımızın, Kürt sorunu sözkonusu olunca, devlet ve ülke bütünlüğünün tehdit altında olduğu önyargısı ile tercihlerini devlet teröründen yana koymaları hüzün vericidir.

Oysa ne Sevr'in hortlatılması, ne de Lozan'ın ortadan kaldırılması mümkündür. Belli tarihsel koşullarda iç ve dış dengelerin değişik konjonktürlerdeki ürünleri olan bu antlaşmaların bugün gündeme getirilmemelerinin hiçbir nesnel dayanağı yoktur.

Sevr'i geçersiz kılan, Lozan'ı öne çıkaran uluslararası ilişkiler, bugünkü dünyada Helsinki Sonuç Belgesi ve AGİK Konferansları ile yepyeni bir öz ve biçim kazanmıştır. Kimsenin ne Sevr'i ne de Lozan'ı tartıştığı yoktur. Gerçekte bir yumuşamanın yaşandığı günümüz dünyasında geçerli olan barış, özgürlük, eşitlik, kardeşlik, insan haklarına saygı, dayanışma ve işbirliği anlayışıdır.

Devlet erkinin örgütlü sivil toplum güçlerince paylaşıldığı yeni dünya düzeninde artık içişlere müdahale kavramı büyük ölçüde geçerliliğini yitirmiştir. Dünya sivil toplum güçlerinin, nerde olursa olsun, insan hakları ihlallerine karşı çıkması uluslararası bir meşruiyet kazanmıştır. Uluslararası sivil toplum kurumları bağımsız devletlerin yargı erkini de paylaşmaktadırlar. Bilindiği gibi Avrupa Konseyi İnsan Hakları Mahkemesi konsey üyesi bağımsız devletlerin yargı kararlarını irdeleyebilmekte ve devlete karşı bireyin haklarını savunabilmektedir. ILO,IPI, Uluslararası Af Örgütü ve benzeri sivil toplum kuruluşları devlet erkine giren, ama haksız tasarruflara karşı çıkabilmekte, insan hak ve özgürlükleriyle bağdaşmayan kararları afişe ederek ilgili devleri etkileyebilmektedirler.

Bugünkü dünyada halkların ve ulusların ulusal kimliklerini koruma, dil ve kültürlerini özgürce geliştirme hakları kutsal bir hak olarak tanınmaktadır. Bu hakların kullanılmasına karşı çıkmak, dünya demokratik kamuoyunu ve sivil toplum kurumlarını yakından ilgilendiren vahim bir insan hakları ihlali sayılmaktadır. Böyle bir durumda gerekli girişimlerde bulunmak çağdaş toplumların ve çağdaş insanların kaçınılmaz görevleri olmuştur.

Son yıllarda çeşitli Batı ülkelerinde, sivil toplum kurumlarının öncülüklerinde, Kürtlerin ulusal demokratik haklarını savunmak için yapılan girişimler bu bağlamda gerçekleştirilen etkinliklerdir.

Paris Kürt Konferansında, Amerikan Senatosunun Kürt sorunu Toplantısında, Stockholm Konferansında, AGİK Konferanslarında, Avrupa Parlamentosu ile Belçika Parlamentosunda ve benzeri toplantılarda alınan kararlarla, geliştirilen demokratik önerilerin tümü, temel insan hakları konusundaki evrensel duyarlılıktan kaynaklanan girişimlerin ürünleridir.

Batılı sivil toplum kurumlarının Kürt sorununa ilgi göstermelerini Sevr'i hortlatmayı amaçlayan, Türkiye'yi parçalamaya yönelik girişimler olarak değerlendirilmesi bilgisizlikten değilse, devlet terörüne zemin hazırlayan gerici bir politik davranıştır.

Yıllardır baskı altında tutulan ve kimlikleri bile yadsınan Kürtlerin ulusal demokratik talepleriyle dil ve kültür özgürlüklerini savunma çabalarına demokrasi dışı amaçlar yükleme girişimleri bilerek ya da bilmeyerek demokrasi düşmanlığı yapmakla eşanlamlıdır.

Türkiye'de Kürt Sorunu Bir Azınlık Sorunu Mudur?

Kimi yazarlar da Kürt sorununa, bir azınlık sorunu olabileceği varsayımından kalkarak yanıt bulmaya çalışmaktadırlar. Yanıtlarını da Lozan Konferansına dayandırmaktadırlar.

Gerçekten Lozan Konferansı sürecinde ve Lozan antlaşmasında Kürtler azınlık olarak düşünülmemiş ve Kürtlerin ulusal demokratik hakları çerçevesinde değerlendirilmemiştir. Çünkü Konferans görüşmelerinde baştan sona kadar Türklerle Kürtlerin birlikte bir devlet oluşturacakları ve birlikte yaşayacakları tezi egemen olmuştur. Kürtleri temsilen konferansa katılan Diyarbakır Mebusu Hamit Zülfü bey iki halkın birlikte yaşama ira'desinin sözcülüğünü yapmıştır. Konferans boyunca Kürt aşiret liderleriyle Şeyh ve Ağalarının Konferans sekretaryasına gönderdikleri telgraflarla da Kürtlerin Türklerle birlikte yaşama istek ve iradesi tesçil edilmiştir.

Lozan antlaşmasının 38 ve 39. maddelerinin Türkiye Cumhuriyetine yükledikleri yükümlülükler de bu birlikteliğin asgari koşulları olarak düzenlenmiştir.

Milli Kurtuluş Savaşında Türklerle Kürtler Erzurum Konferansından başlayarak birlikte mücadele etmiş ve Kurtuluş Savaşını birlikte zafere ulaştırmışlardır. Milleti (*), Hilafeti ve müslüman devleti hıristiyanların tasallutundan kurtarmak için yürütülen ortak mücadele iki müslüman halkın ortak bir devlet kurma iradesinin ortaya çıkmasında belirleyici bir etkin olmuştur.Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde başta Mustafa Kemal olmak üzere pek çok Türk ve Kürt milletvekillerinin bu doğrultudaki konuşmaları bu gerçeği belgeleyen tarihsel kanıtlardır.

Başlangıçta Türklerin ve Kürtlerin eşit haklı birliğine dayalı bir toplum olarak biçimlenen Türkiye Cumhuriyeti

---

(*) Millet: Bir dinden olan toplulukların tümü anlamındadır. (Osmanlıca Türkçe ansiklopedik büyük lügat, S. 647)

Devleti, Lozan Konferansının sonuçlanmasını izleyen 1924 yılından itibaren adım adım Kürtlerin inkarına ve her türlü ulusal demokratik haklarının yoksanmasına doğru yol alan yeni bir ulus-devlet haline getirildi. Bu yeni ulus-devlet anlayışında Türkiye toplumu yalnız Türklerden oluşan bir ulus olarak benimsenmiş ve vatandaşlık Türk olmakla eş anlamlı bir konuma getirilmiştir.

Milli Kurtuluş Savaşının ulusal ayrılıklara saygılı millet anlayışı yerine, homojen bir Türk ulusu oluşturma politikasının izlenmesi, baskı yönetimini kaçınılmaz yapmıştır. Toplumsal ve tarihsel gerçeklerle bağdaşmayan bu dayatmacı şöven-milliyetçi ideoloji 70 yıldır inkara dayanan bir baskı ve asimilasyon politikası ile sürdürmektedir.

Baskı ve inkar politikası ile "Türkiye'de Kürt yoktur, herkes Türktür!" yargısı rejimin temel sloganı haline gelmiştir.

Bu derec ve ağır bir baskı ortamında ve yoğun ideolojik saldırılarla koşullanan aydınlarımız, Kürtlerin demokratik talepleri karşısında gerçekçi öneriler yerine, aydın fantazileriyle makyajlanan şöven milliyetçi çözümlemelere sığınmaktadırlar.

"Kürtler azınlık değildir. Dil ve kültür hakları tanınarak onlara azınlık muamelesi yapılamaz. Türkiye'de Kürtler vatandaş olarak her türlü haklara sahiptirler. Milletvekili, Vali, Bakan, hatta Başbakan olmakta, istedikleri mesleği seçebilmektedirler." Ama bir şeyi eklemeyi unutuyorlar. "Kürt olmayı ve Kürtlerin demokratik haklarını savunmayı reddetmek koşuluyla.."

Her türlü demokratik hak ve özgürlüğün, temel insani haklarla, ulusal özelliklerin reddi ve inkarı koşuluna bağlanan bir vatandaşlık anlayışının savunulması ne çağdaşlıkla, ne de demokrasi ile bağdaşır. Bu savlarla ortaya çıkan aydınların, kişilikli aydın olma duyarlılıklarını şöven milliyetçilik adına feda ettiklerini hatırlatmak yerinde olur.

Evet! Türkiye'de Kürtler azınlık değildir. Kürtler, Türkiye toplumunu Türklerle birlikte oluşturan iki asli unsurdan biridir. Ancak bu iki halkın eşit haklı ve özgürce oluşan kardeşçe birliği ile Türkiye'de insan haklarına dayalı demokratik bir toplum oluşturulabilir.

Herkesi, ulusal ayrılıklarını terkederek Türk olmaya zorlayan bir ulusçuluğun, salt "ırksal kökeni hesaba katmadığı" için, savunulabilmesi de demokrasiyi ve insan haklarını hesaba katmayan bir aymazlıktır.

Bölücülük nedir, Bölücü kimdir?

Bölücülükten ne anlaşıldığı açıkça bilinmemekle birlikte Türkiye'de bölücülük en çok kullanılan suçlamalardan biridir.

Kürtlerin en küçük bir demokratik istemi her zaman kuşku ile karşılanmakta ve bölücülük suçlamalarına hedef olmaktadır. Bölücülük suçlamalarının asıl amacı sürekli bir terör ortamı yaratmaktır. İnsanları görüşlerinden ve düşüncelerinden ötürü suçlayarak korkutmak ve sindirmektir asıl amaç. Bundan ötürü, açıkça belirlenmediği halde, başta anayasa olmak üzere, rejimin temel yasalarının tümünde bölücülüğe değgin yasaklar, sınırlamalar getirilmiş ve bölücülük suçu ağır yaptırımlara bağlanmıştır. Ama bölücülüğün ne olduğu hangi eylemlerin bölücülük sayıldığı müphem bırakılmıştır.

Anayasa ile birlikte diğer temel yasalarda sık sık vurgulanan "ülkenin ve ulusun bölünmezliği" ilkesi, devletteki bölünme kuşkusunu bir psikoz düzeyine çıkarmıştır.

Türkiye'de kim, ya da kimler ülkeyi ve ulusu bölmek isteyebilir? Kuşkusuz bu deyimlerle kastedilen ulusal demokratik taleplerle ortaya çıkan Kürtler ya da bu talepleri savunan Türk aydınlarıdır.

Bölünme kuşkusu o kadar yaygılaştırılmıştır ki, bugün devletin gözünde ve koşullanmış aydınların katında Kürtlerin tümü potansiyel bölücü olarak görülmektedir.

Bir devletin ve bu devlette toplum adına söz söyleyen aydınların kendi öz vatandaşlarının bir bölümünü ülke bütünlüğünü tehdit eden potansiyel düşman olarak algılamaları son derece vahim bir olaydır.

Uygulamalardan anlaşıldığı gibi, bölücülük suçlamasının dayandığı düşünce, Kürtlerin Türkiye'den ayrılarak ayrı bir devlet kurma isteğini taşıdıkları varsayımına dayanmaktadır. Kesin bir doğru olarak benimsenen bu varsayımın toplumsal gerçeklerle ne derece bağdaştığını araştırma ve inceleme gereksinmesi bile duyulmamaktadır.

Oysa bu anlamdaki bölücülük iddialarının nesnel ve bilimsel hiçbir dayanağı yoktur.

Kaldı ki, Kürtler arasında her türlü sosyolojik inceleme yasaktır. Hiçbir bilim adamı Kürdistan'ın sosyal yapısını, Kürt halkının genel eğilimlerini, istemlerini ve değer yargılarını inceleyemez. Böyle bir girişimde bulunacak bilim adamının başına ne geleceğini kestirmek zor değildir. Bu nedenle bugüne kadar hiçbir bilim adamı böyle bir göreve istekli olmamıştır. Ancak, devletin istediği doğrultuda sonuçlar çıkarmak için sözde bazı araştırmalar yapılmıştır. Ne var ki, bunların hiçbir bilimsel değeri yoktur. Bu dökümanlar ciddiyetsizlikleri nedeniyle gizli tutulmakta, sadece poliste ve savcılıklarda Kürtlere karşı suçlama belgeleri olarak kullanılmaktadırlar.

Basit bir sosyolojik çözümleme ile Kürtlerin Türkiye'den ayrılarak bağımsız bir devlet kurma yönünde genel bir eğilime sahip olmadıklarını kanıtlamak son derece kolaydır. Ancak böyle bir girişimin baskı yönetimini tek çözüm olarak gören çevrelerin işine gelmediği açıktır.

Sosyolojik açıdan bir ulusun, ya da bir halkın bağımsız devlet kurma isteği ulusal bilinci temsil eden burjuva sınıfının iradesi ile açığa çıkmakta ve bu sınıfın öncülüğünde yü-

rütülen bir mücadele ile gerçekleşmektedir.

Kürt burjuvazisi büyük toprak burjuvazisi ile giderek güçlenen ticaret burjuvazisinden oluşmaktadır. Toprak burjuvazisi devlet desteği ile kapitalist ilişkiler içine giren eski Kürt feodalleridir. Bu sınıf, devleti temsil eden siyasal partilerdeki etkin rolleri ile birlikte devletten aldıkları kredi ve sübvansiyonlarla bugünkü rejimle bütünleşmişlerdir. Ticaret burjuvazisi ise büyük tekellerin temsilciliğini ve dağıtım işlerini üstlenerek pazarlanmıştır. İşlevi gereği Türkiye tekelleriyle bütünleşmiştir. Türkiye pazarını ulusal pazar olarak tanımaktadır. Bağımsız bir Kürdistan pazarına hapsolmayı asla kabullenemez.

Bu nesnel toplumsal nedenlerden ötürü Kürt burjuvazisinin bağımsız bir Kürdistan talebi olmadığı gibi böyle bir mücadeleye öncülük etmesi de sözkonusu olamaz.

Geniş halk yığınlarının baskı, adaletsizlik ve şöven milliyetçi uygulamalar karşısındaki tepkilerini ve ulusal demokratik istemlerini "Ülkeyi ve Ulusu bölme girişimi" olarak algılamanın ve bir bölücülük psikozunu yaratmanın toplumsal gerçeklerden kaynaklanan hiçbir dayanağı yoktur.

Kürt sorunu konusunda ciddi bilimsel verilere dayanan çözümlemelerin yapılması, baskı rejimini geçerli tek yöntem sayan devlet partilerinden ve "Devlet Benim!" diyen asker sivil brokrasiden beklenemez. Ama demokrasi ve insan hakları adına savaşım veren aydınlarımızdan, Kürtlere yönelik koşullanmaları kırmak için böyle bir çabaya girmelerini beklemek Türkiye toplumunun en doğal hakkıdır.

Kürtler bölücü değil ama, Türkiye'de Kürtleri hedef alan bir bölücülük uygulaması vardır. Asıl tehlikeli olan, Kürtleri bir parya durumuna düşüren, devletten kaynaklanan bu bölücülüktür.

Devletin Kürtlere karşı bölücü bir yaklaşım içinde olduğunu ve Kürtlere vatandaş olarak güvenmediğini gösteren pek çok uygulama vardır. Örneğin, çok partili yaşama girerken CHP Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, muhalefet lideri Celal Bayar'a "Doğu illerinde örgütlenmeden vazgeçerseniz, biz de kendi örgütlerimizi kapatırız. Bu bölgede particiliğin milli birliği bozacağından endişe ederim" diyerek Kürtlere karşı beslediği güvensizliği açıkça belirtmiştir. Keza, aynı yıllarda CHP bakanlarından Cevdet Kerim İncedayı, gizli oy ve açık tasnife dayanan tek dereceli seçim konusu gündeme geldiğinde "Herkesin oy kullanacağı serbest bir seçimde vatandaş oylarını ya Hasso'ya, ya da Memo'ya verecektir" diyerek, dolaylı yoldan, Kürtlerin oylarını kendilerinden olanlara vereceklerini, bunun da istenmeyen sonuçlar doğurabileceğini ifade etmiş ve Kürtlere olan güvensizliğini sergilemiştir.

Kürdistan'da sanık firari takibinde Türkiye genelinden farklı bir uygulama vardır. Bir kişi için, kadın, çoluk, çocuk, genç ve yaşlı ayırımı yapmadan bütün bir köy halkı gözaltına alınır ve işkenceden geçirilir. Güvenlik amacı ile karşılığı ödenmeden köyler boşaltılır, evler yıkılır ve insanlar bölgeyi terk etmeye zorlanır. Aşiretlerarası düşmanlıkları körükleyen, seri cinayetlere yolaçan köy koruculuğu uygulaması de yalnız Kürdistan'da vardır.

Kürtlerin yaşadığı yörelerde tarihsel olarak oluşan Kürtçe asıllı coğrafi isimler değiştirilmektedir. Kürtlerin varlığını çağrıştıran ne varsa silinmektedir. O kadar ki, Kürtçe anlamlı isimlerin bile kullanılması yasaktır.

Her yıl Doğu'da Kürtlere gözdağı vermek için halka açık askeri tatbikatlar yapılmaktadır. Bunların bir bölümü açıkça yöre halkının kılığına giren mavi kuvvetlerle, kırmızı kuvvetler arasında geçen ve 5.000 nüfuslu silahlı bir yerleşim bölgesini çık kısa bir zaman içinde etkisizleştirmeyi öngören tatbikatlardır.

Askeri tatbikatlar genellikle dış düşmana karşı yapılır. Tarihin hiçbir döneminde, dünyanın hiçbir yerinde bir devletin kendi öz vatandaşını düşman belliyerek ona karşı askeri tatbikat yaptığı görülmemiştir.

Asıl bölücülük Kürtleri potansiyel düşman sayan bu uygulamalardır.

Kürtleri potansiyel düşman sayan, bölücü, baskıcı ve assimilasyoncu uygulamalarla onları umarsız bir duruma sokan siyasal iktidarların üstelik, halkın eşitlik, adalet ve demokrasi istemlerini de bölücülükle suçlamaları tarihin tanıdığı en büyük riyakarlıktır.

Kürtlerin demokratik istemlerine kuşkuyla yaklaşan aydınlar da bilerek ya da bilmeyerek aynı bölücü eylemin içindedirler.

Kürt sorunu ve etnik çoğulculuk

İyi niyetli aydınlarımızın bir bölümü de Kürt sorununu, Türkiye'nin genel etnik yapısına bağlı çok renkli mozaiğin bir ögesi olarak görmekte ve soruna bu çerçevede çözüm aramaktadırlar.

Kürt sorununa bu yaklaşım biçimi de nesnel tarihsel ve sosyolojik gerçeklere aykırıdır. Çünkü buna uygun düşen çözüm yolu doğal asimilasyondur. Oysa, 70 yıldır zorlayıcı yöntemler de kullanıldığı halde Kürtlerin asimilasyonu gerçekleştirilememiştir.

Türkiye'deki Kürtlerin konumu, Laz, Çerkez, Arap, Gürcü ve benzeri etnik gruplardan çok farklıdır. Kürtler, ekonomik yaşam birliği, dil birliği ile ruhsal ve kültürel spesifikleri olan, ortak bir coğrafyada yaşıyan, yoğun nüfuslu bir ulusal topluluk olarak diğer etnik gruplardan tamamen ayrılmaktadır. Bu nedenle, Kürt sorununa çözüm getiren temel düşünceler, ancak, devletin kuruluşundaki esaslara uygun olarak, insan haklarına saygılı bir demokrasi içinde ve Türklerle, Kürtlerin eşit haklı birliğine dayanan bir yaklaşım çerçevesinde gerçekçi olabilir.

İç göçle Batı illerine dağılan Kürtler ise, diğer etnik gruplar gibi, doğal assimilasyon sürecini kaçınılmaz olarak yaşayacaklardır.

Kürt sorunu için devlet terörü bir çözüm olabilir mi?

Kürt sorununun baskı ve zorbalığa dayalı asimilasyoncu yöntemlerle çözülmesi olanaksızdır. 70 yıldır uygulanan baskı politikasının sonuç vermediği anlaşılmıştır. Bu yolda direnmenin hiçbir yararı yoktur. Tam tersine büyük zararları vardır. Baskı ve terör demokratik yaşamı tehdit ettiği gibi, Türk ve Kürt halklarını karşı karşıya getirmekte, onarılması olanaksız düşmanlıklara ve karşılıklı yabancılaşmalara neden olacaktır.

Bugün Doğu ve Güneydoğu'da "asayişi sağlamak için" uygulanan devlet terörü Kürtlere yönelik baskıları en uç noktalara getirmiştir. Bu baskılar karşısında halk yığınları korku ve çaresizlik içindedir. Köyler boşaltılmakta, evler yakılıp yıkılmakta, işkence görmekte ya da öldürülmektedir. Doğu'da herkes yarın ne olacağının endişesini yaşamaktadır.

Doğu'da aşiretler ve aileler arasındaki sürtüşmelerden yararlanılarak oluşturulan koruculuk sistemi ile devlet aşiretlerarası çatışmalarda taraf haline getirilmiştir. Devletten maaş alan ve devletçe silahlandırılan aşiretler hasım aşiretleri kolayca ezebilmekte ve devlet adına cinayet işleyebilmektedirler. Bu uygulama ile korucu aşiretlere hasım aşiretler ya göç etmekte ya da dağa çıkmaktadırlar. Bu da asayiş sorununu günden güne ağırlaştırmakta ve içinden çıkılmaz bir kısır döngüye dönüştürmektedir.

Giderek artan asayişsizlik karşısında bekledikleri sonucu alamayınca sertleşen güvenlik kuvvetleri, masum halka yönelik baskı ve işkenceleri artırmakta ve kanunsuz infazlar yapmaktadırlar.

Gidişat son derece vahimdir. Türkiye demokratik yaşamı tehdit altındadır. Doğu'da anayasadışı yöntemler terkedilerek, devlet terörü son bulmadan Türkiye'de demokrasiyi kurmak ve geliştirmek olanaksızdır.

Bu nedenle Kürt sorunu, her şeyden önce bir demokrasi sorunudur. Kürt sorunu çözülmeden demokrasi kurulamaz.

Kürt sorunu nedir ve bu sorun nasıl oluşmuştur?

Kürt sorununun çeşitli yönlerini inceledikten sonra artık bu sorunun ne olduğunu yanıtlayabiliriz.

Kürt sorunu 70 yıldır uygulanan devlet terörüne dayalı asimilasyoncu baskı politikasının bir ürünü olarak ortaya çıkmış Türklerle Kürtlerin birbirlerine yabancılaşmasına ve giderek karşılıklı düşman konumlara gelmelerine yol açan toplumsal bir olaydır.

Sorunun bugünkü aşamasında Kürtler Türklere yabancılaştıkları gibi devlete ve kendi öz ülkelerine de yabancılaşmışlardır. Bu yabancılaşmanın dışa vuran belirtileri korku, dehşet, kin ve düşmanlıktır.

Devlet korkusu, devlet adamlarından korku, güvenlik kuvvetlerinden korku Kürt halkının yaşamının özü olmuştur.

Türkler açısından da Kürtler ikinci sınıf bir parya kategoridir. Ülkenin bütünlüğünü tehdit eden düşman bir topluluktur. Bu nedenle Kürtlere yönelik baskı ve terör meşrudur ve haklıdır.

Bir toplumu oluşturan iki temel ulusal topluluk arasında, yabancılaşmanın, insan haklarına saygılı bir demokratik düzenin kurulması son derece güç hatta imkansızdır.

Bir devletin kendi öz vatandaşları ile zıtlaşarak zorbalığa başvurması çözüm değil çözümsüzlük getirir.

Kürt sorunu iddia edildiği gibi bir toprak sorunu değil, Kürtlerin kendi öz vatanlarında özgürce ve insanca yaşama sorunudur.

Antidemokratizmin, militarizmin, vesayetçi devlet anlayışının, düşünce, inanç ve örgütlenme özgürlüklerinin kısıtlı kalmasının başlıca nedeni Kürt sorunudur. Ancak Kürt sorunu çözülünce bu engeller kalkacak ve demokrasinin önü açılacaktır.

Çözüme götüren ilk adımlar ne olmalıdır?

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Kürt sorununun çözümünde baş koşul daha fazla demokrasidir.

-Demokratik ortam genişletilirken Doğu'daki savaş derhal durdurulmalı, Olağanüstü Hal durumuna son verilmeli ve koruculuk sistemi kaldırılmalıdır.

-Kürt köylüsünün özgür ve bağımsız üretici konumuna gelmesi için köklü bir toprak ve tarım reformu yapılmalıdır.

-Antiterör yasası, cebir ve şiddet içermeyen her türlü eylemin özgürce gerçekleşmesine olanak verecek şekilde değiştirilmeli ve Kürt sorununun tartışılmasını engelleyen 8. maddesi kaldırılmalıdır.

-Kürt sorununun konuşulması, tartışılması ve çözümünü engelleyen anayasa hükümleri değiştirilmeli, Kürtlerin Türkiye toplumunun asal ögelerinden biri olduğu olgusu anayasaya alınmalıdır.

-Kürt sorununun çözümüne değin düşünceler özgürce örgütlenebilmeli, Kürtlerin bağımsız siyasal partileri kurulmalıdır.

-Kürt toplumunun kültürel, ekonomik ve tarihsel sorunları araştırılmalı, Kürt dili ve kültürü üzerinde her türlü inceleme serbest olmalıdır.

-Kürtçe yayın özgür olmalıdır.

Ancak bu olanakların sağlandığı demokratik bir ortamda Kürt sorunu bütün boyutlarıyla tartışılarak çözüm için ulusal bir mutabakat sağlanabilir.

Kürt sorununda, iradeci çözümler, çözüm olmadığı gibi, ulusal mutabakata dayanmayan hiçbir çözüm de kalıcı olamaz.■

ORAL ÇALIŞLAR

DEVLETÇİ BAKIŞTAN KURTULMAK GEREK

Bu yazımda, Sosyalist Birlik Partisi GYK'nın 'Kürt Sorununun Çözümüne İlişkin Tezi' ve geçtiğimiz günlerde 95 aydın tarafından imzalanan 'Milliyetçiliğin Doğrusu Yoktur' açıklamasından yola çıkarak Kürt sorunu konusunda bazı düşüncelerimi aktarmak istiyorum.

Öncelikle Türk solunun şunun altını çizerek kabul etmesi ve açıklaması gerekiyor: Kürt sorunu, gündeme Kürtlerin kanı ve canı pahasına gelmiştir. Zaten başka türlü olması da mümkün değildir. Tarihin her döneminde olduğu gibi, dert kiminse önce o harekete geçmiştir.

Kürt sorunu, acılarla ve kıyımlarla gündeme gelmiştir. Resmi ideolojinin yıllardır zora ve baskıya dayalı politikası, Kürt halkı içinden bir eğilimin şiddete başvurmasıyla çıkmaza girmiştir. Devlet terörünün ulaştığı boyutlar, Kürtler arasında da şiddete karşı şiddet düşüncesinin hızla yaygınlaşmasını beraberinde getirmiştir. Güney Doğu'da halk ölümden korkmuyorsa ve baskılardan yılmıyorsa ve ölümü sıradan sıradan bir olay halinde kabul ediyorsa bunu yaratan bizzat ırkçı devlet terörüdür.

Kürdistan'ın kısa vadede sükünete ve barışa kavuşması mümkün görünmüyor. Çünkü, değişmesi ve tutumunu düzeltmesi gereken taraf Türkiye Cumhuriyeti devletidir. Görüldüğü kadarıyla, çözüm olarak dönüp dönüp yeniden şiddet yolu seçilmektedir. Şiddeti başlatan Kürtler değildir. Bu yüzünden bitirme inisiyatifi de onların elinde değildir.

Doğu'da silahlar susmalı ve kan dökülmesine son verilmelidir. Bu milyonlarca Kürdün ve Türkün ortak dileğidir. Ama silahları kim susturacaktır? Şunu kabul etmek gerekir ki, PKK'yı küçük bir örgüt olmaktan çıkarıp etkili ve güçlü hale getiren, Dogu'da devletin yarattığı şiddet ortamıdır. PKK, yaratılan şiddet ortamına uygun bir politika tutturduğu için Kürtlerin desteğini kazanmış, daha önce kendisinden güçlü olan bir çok Kürt örgütünün önüne geçmiştir. PKK, tırmanan devlet terörüne Kürt cephesinden gelişen bir anti-tez olarak sivrilmiş ve süreklilik kazanmıştır.

Bu koşullarda PKK'ya silahı bırak, Doğu'da barış olsun demenin bir anlamı yoktur. O bıraksa başka bir Kürt grubu aynı yolunu izler ve onun yerini alır. Çünkü şiddeti besleyen zemin, devlet terörü sürdükçe başka bir türlü gelişmi beklemek hayaldir.

SORUN, AYRILMA MI, BİRLİK Mİ DEĞİLDİR

Kürt sorununun nasıl çözüleceği cevabı, bizzat bugünkü uygulamaların içinde vardır. Nedir uygulama? Kürdistan'daki her türlü demokratik, milli eşitlikçi, özgürlükçü eğilimi şiddetle bastırmaktır. O zaman önce devlet terörü durdurulmalıdır. Demokrasi isteyen bütün güçlerin ilk yapması gereken şoven ve militarist yöntemlerin durdurulması için harekete geçmektir. Hükümetler ırkçı ve terörcü uygulamalarını sürdürdükçe Doğu'ya huzur da gelmez, silahlar da susmaz.

Kürt halkına ve Kürt örgütlerine günümüz koşullarında milliyetçilik yapmayın türünden çağrılar yayınlamanın da bir anlamı yoktur. Ayrıca bu türden çağrılar, iki halkın demokrat ve solcularının birbirlerine olan güvensizliklerinin artmasına yol açıyor.

En sevdikleri insanların gece evlerinden alınıp sabah ölü bulunduğu, yasal siyasetçilerin bile her gün ölümle yüzyüze yaşadığı, insanların rastgele kurşuna dizildiği yerde yumuşaklıktan, sükunetten sözetmek de gereksizdir. Kürtler içinde milliyetçilik gelişiyor, bu doğru. Böyle bir gelişmeyi doğal kabul etmek ve normal karşılamak gerekir. Yıllarca Kürt yok, dağ Türkü var denmiş, dili,müziği, kültürü yasaklanmış. İşte şimdi Kürtler, milli kimliklerini kanıtlamak, ezilmeye ve horlanmaya karşı durmak için harekete geçtiler. Her sınıf ve tabakadan Kürdü birleştiren bu ortak ruh halidir. İçinde aşırılıklar da, yumuşaklıklar da vardır. Aşırı yok sayma ve terör sürdükçe Kürtler içinde de bunun karşılığı olacaktır. Bu yüzden şu anda Kürt kimliğinin kabulü için yürütülen mücadeleyi milliyetçiliktir diyerek karşıya almak, sorunu anlamamak demektir. Milli Kurtuluş Savaşı sırasında Kemalist önderliğin bir Türk milli kimliği yaratmak amacıyla giriştiği çabaları nasıl o günün koşullarında normal karşılıyorsak, Kürtler içinde gelişen milli eğilimi de öyle kabul etmek gerekir.

'Ayrılma hakkı da savunulmaladır, ama biz birlikten yanayız' diyenler kimlerdir? Türk aydınları ve yıllardır

Kürtlerin ezilmişliği konusunda ciddi bir tepki göstermemiş olan neredeyse tüm demokrasi güçleridir. Kürtler ayrılsın mı, ayrılmasın mı diye ciddi bir tartışma mı vardır ki, hep bu noktaya vurgu yapılıyor? Evet Kürtler arasında ayrılıp bağımsız devlet kurma eğilimi de vardır. Ama bugün güçlü olan ve öne çıkan eğilim bu değildir. Kürtler şu anda eşitlik, özgürlük ve milli varlıklarını kabul ettirme, kültürlerini geliştirme isteğini ifade ediyorlar. Esas istek budur. Vurgu bu noktaya yapılmalıdır. Kürtlerin milli kimliklerini açıklama, Kültürlerini özgürce geliştirme çabaları başarısızlığa uğrarsa, birlik mi ayrılık mı sorusu gündeme gelecektir. Ama ırkçı devlet terörü bu tempoyla sürer ve Türkiye'nin özgürlükçü güçleri buna gereken tepkiyi gösteremezlerse Kürtler içinde ayrılma eğilimi esas cereyan haline gelebilir. Çünkü, birlikte yaşarken kendi milli kimliğini koruyup geliştiremiyorsa, kültürü baskı altında tutuluyorsa, ayrılmak isteyecektir. Çağımızda hiçbir ulus, kendisini baskı altında tutan hakim ulusun hegemonyasını kabul etmiyor, son örnek Sovyetler Birliği ve Yugoslavya'dır. Bir ulus zorunlu ve gerekli olmadıkça ayrılmak istemez. Hiçbir örgüt veya güç de yapay bir şekilde ayrılma isteğini körükleyemez veya başaramaz.

Bizim, birlik mi ayrılık mı tartışmasını bir yana bırakmamız gerekiyor. Çünkü böyle giderse, "ayrılıkçı" uslubu farketmeden bizim literatürümüze de girecek ve devletin uslubunu kullanmak tehlikesi ile yüzyüze geleceğiz.

Kürtlerin hangi devletin sınırları içinde yaşayacağını biz mi kararlaştıracağız. Böyle bir işimizmi var? Bize düşen görev; Kürtler üzerindeki devlet terörünün durdurulması, devletin müdahalelerinin engellenmesi ve özgürlük inisiyatifinin geliştirilmesidir. Devletin değil, sivil toplumun yanındayız. O zaman devleti düzeltme ve iyi bir devlet yaratma hayalinden vazgeçmemiz gerekiyor. Kürtler kendi iradeleri neyi istiyorsa öyle hareket etsinler. Biz de har alanda devletin etkisinin azalması ve sivil toplumun güçlerinin öne çıkması için çabalamalıyız. Bu yüzden birlik çağrıları yapmak yerine, devletin geriye, toplum inisiyatifinin öne çıkacağı formüller geliştirmeliyiz.■

ABDURRAHMAN DİLİPAK

KÜRT SORUNUNUN ÇÖZÜMÜ ÜZERİNE

Kürt sorunu bugün Türkiye'nin en önemli sorunları arasında, belki de bunların başında yer almaktadır. Sorun ülkenin iç gündemini, can güvenliğini ilgilendirdiği kadar, ülkenin dış görüntüsünü de bozacak niteliktedir.

Gazetelerden ve radyodan duyduğumuz ölüm haberleri, sonuçta bize gurur değil, acı vermektedir. Ölen ister güvenlik görevlisi olsun, isterse bir Kürt yurttaş, sonunda bu ülkenin insanı kaybetmektedir. Uzun zamandır devam eden politik yanlışları, militarist yöntemlerle çözme gayreti, sorunu giderek kangrene dönüştürmektedir. Bu süreç, toplum ile devlet arasına, aynı toplumu meydana getiren etnik unsurlar arasına kan davası sokmaktadır.

Kemalist ideoloji ile tenkil yöntemleri ile, Dersim ya da Menemen metodları ile sorunu çözmek mümkün değildir. Sorunun temelinde de zaten bu yanlışlıklar yatmaktadır. Cumhuriyet rejimini kurarken yapılan temel yanlışlar, kavramsal ve kurumsal yanlışlıklar ve bu yanlışların siyasal uygulamalarla pekiştirilmesi ve askeri yöntemlerle tahkim edilmesi sonucu bugünkü noktaya gelmiş bulunuyoruz. Ülkemizin geri kalmışlığının toplumsal dokunun giderek parçalanmasının, içine sürüklendiğimiz cahillik, fa-

kirlik ve ahlaksızlığın altında yatan gerçekler bunlardır. Siyasi istikrarın kaybolmasında, on yılda bir yapılan ihtilallerde de, yine ayı yanlışlıkların rolü büyüktür.

Açık, özgür bir toplum olmak zorundayız. Barış içinde bir arada yaşamak istiyorsak, insan temel hak ve hürriyetlerine saygı göstermek ve çoğulcu yapımızı bu talihsizliğe değil, şanslılığa dönüştürmek zorundayız.

Yeni bir çağa girerken, mevcut kavramlar ve kurumlar bu günkü dünyayı, insanımızın umutlarını ve korkularını ifadeye yetmemektedir. Kemalist ideoloji bu anlamda sorunlarımızı açıklayıcı ve çözüm üretici tek bir çıkış kapısı olarak dayatıldığı sürece de toplumsal kurtuluşun mümkün olacağını sanmıyorum.

Yeni bir dünya kuruluyor. Yeni bir insana muhtacız. Bizler kendi hakkımızdaki hükmü değiştirmedikçe, bizim hakkımızdaki hüküm değişmeyecektir. Düne göre daha küçük bir dünyada yaşıyoruz. Klasik kurtuluş reçeteleri çöküyor. Hakikatın kaynağı ve ölçüsü olarak kabul edilen ırki yorumlar, sınıfa dayalı yorumlar ya da güce dayalı yorumlar artık inandırıcı ve gerçekçi değil. Teknolojinin karşısında çevreciler var artık. İnsanlar akıllarına eskisi kadar güvenmiyor, sezgilerini de kuşanıyorlar.. Metafizik alemi yeniden keşfediyoruz..Üretici kavramı kadar güçlü bir tüketici kavramı da var. Egemenlik ve bağımsızlık, uluslararası entegrasyon, turizm, kültürel değişim, iletişim, ekonomik ilişkilerle giderek erezyona uğruyor..

Yeni dünya militarizmin dayatmalarıyla kurulmayacak. Ya da böyle bir dayatma, geleceğimizi karartacak bir dayatma olacaktır. Kısır politik çekişmeler de değil çözüm.. Sivil, çoğulcu, entellektüel bir sürece ihtiyacımız var. Toplumun yönetimi belirlediği ve denetlediği, sivil inisiyatifin güçlendiği çok kültürlü, farklı hukuk ve değerlerine sahip insanların, kendi hukukları ile bir arada yaşadıkları bir dünya olacak bu.

Bunun için önce konuşmak zorundayız. Kurtarıcılardan kurtulmak ilk iş. Aramıza kan davası sokan etnik problemleri bir kenara bırakmalıyız. Evet bu ülkede Araplar da var Kürtler de, Süryaniler de Şeytana tapan da. Birbirimizin kanları ve gözyaşları üzerine kendimize iktidar ve servet üretemeyiz. Bu toplumun intiharı olur.

Kürt meselesinde uluslararası merkezlerin, dış mihrakların dayatmaları değil, bu topraklarda yaşayan halkın özgür tartışmalarının ortaya koyacağı sonuçlar önemlidir.. Amerikan, Fransız, İngiliz çözüm önerilerinden, ya da askeri dayatmalar ve kapalı kapılar arkasındaki pazarlıklar değil, üniversiteleri, sendikaları, meslek kuruluşları, basını ile, radyo-tv'si ile bütün bir halkın özgürce katılımı ile bir çözüm aranmalıdır..

Kürt meselesi 12 Eylül mantığı ile çözülemez ve Kürtlere Kürt demeyi serbest bırakmak ve Kürtlere Kürtçe konuşma serbestisi vermekle de bu iş sonuçlandırılamaz. Hele hele bu konu hiçbir şekilde militarist bir yöntemle çözülmeye kalkışılmamalıdır. Kürt meselesi ülkenin öteki meselelerinden ayrı değildir. Çözümsüslük aynı temelden kaynaklanmaktadır.

Türkiye'nin temel meselesi çözüldüğü gün, Kürt meselesi de bu çözüm içinde çözülmüş olacaktır.. Bunun için de bir hukuk devleti olarak, insan haklarına saygılı, açık ve sivil yapımızın teminata kavuşturulması gerekir.. İstikrar ve can güvenliği arkasına saklanarak halkı canından bezdirmek, ülke bütünlüğü bahane edilerek takriri sukun hevesine kapılmak ve soruna militarist çözümler dayatmak irtica bahanesi ile ihtilal çığırtkanlığı yapmak ülkeyi çözümsüzlüğe mahkum etmekten başka işe yaramaz.

Her inançtan, fikirden, etnik topluluktan insanlar olarak, darbeye, teröre ve kim adına olursa olsun diktaya karşı çıkmalıyız. Haksızlık kimden gelirse gelsin, kime karşı olursa olsun, haklının mazlumun ve muhtacın yanında, haksızın, zalimin karşısında olmalıyız.

Tarihin üzerindeki ipotekler kaldırılmalı. Tarihten ders alarak geleceğin umudu ile bugünün sorumluluklarını kuşanmalıyız. Çağına tanık kafası, kalbi dolu, midesi tok insanlarla bu sorunları çözebiliriz. Yoksa cahil, fakir ve ahlaksız, hiçbir kutsalı olmayan insanlarla nereye kadar gidebiliriz ki? ■

TBKP Genel Sekreteri Haydar Kutlu ile,

TBKP'NİN KAPATILMASI, SBP İLE İLİŞKİLER VE SOVYETLERDEKİ DARBE ÜZERİNE KONUŞTUK!

S. Bulut: *Türk siyasi tarihine baktığımızda, kapatılan partilerin epeyce bir yekün tuttuğunu görüyoruz. Siyaset yapma anlayışımız çoğu zaman, vatanın milletin selameti için "parti kapatma siyaseti"ne dönüşmüş. Geliyoruz 1991 yılına.. Çağ atlamanın, Avrupa Topluluğu'na üye olmanın filan konuşulduğu bir ortamda, legal çalışan, belli bir meşruiyet sağlamış parti, TBKP kapatılıveriyor. Bundan dolayı, kapatılma kararı, benim için sürpriz oldu aslında. "Burası Türkiye'dir" gerçeğini unutmuyoruz ama yine de sürpriz olduğunu söylemek zorundayım. Siz bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu hukuki bir karar olmaktan çok siyasal bir karar gibi değil mi? Ne düşünüyorsunuz?*

H. Kutlu: Tabii, kararın siyasal bir yanı var. Ayrıca formel olarak kararı verenin bir hukuk kurumu olmasından dolayı, hukuki bir yanı da var. Siyasal yanı bence şu: TBKP'yi var olan Anayasa ve Siyasal Partiler kanununa göre özgür bırakmak bir yorum getirmeyi gerektiriyordu. Anayasa Mahkemesi bir hukuki yorumu yapmaktan kaçtı. Bunun nedeni ise politiktir. Şunu söylemek istiyorum: hala 12 Eylülcü odaklar var. Militarist odaklar etkilerini hala sürdürebiliyorlar. Buna kontrgerilla da diyebilirsiniz. Anayasa Mahkemesi bir denge politikası güttü. 146'dan içerde kalanları serbest bırakmak zorundaydı. Çok açık bir adaletsizlik vardı ortada. Anayasa Mahkemesi, bu adaletsizliği düzeltirken, militarist çevreleri ürkütebileceğini düşünüyordu belki de. Bunu dengelemek istedi kapatma kararıyla. Diğer yandan ise... Daha önce söylediğim gibi partiyi özgür bırakmak cesaretli bir yorumu gerektiriyordu, bunu göze alamadılar. Çok açık bu: Anayasa Mahkemesi Başkanı'nın açıklamasından belli oluyor. Hukuk devleti yok, diyor. Bu anayasa çağdaş bir anayasa değil, diyor. Bundan da anlaşılıyor ki, kapatma kararı hukuki meşruiyetten yoksun. Kanuna uygun ama meşruiyetten yoksun Bu da işte, "Türkiye kanun devletidir ama hukuk devleti değildir" şeklindeki herkesin dilinde olan gerçeği doğruluyor. Bu açıdan bizim önümüze koyduğumuz, devletin, Türkiye'de yeniden demokratik yapılanması sorunu hala önümüzde bir görev olarak duruyor. Bu sorun çözülmeden bu tür kapatma-kapatılma örnekleriyle sık sık karşılaşabileceğiz.

Şunu da eklemek istiyorum: Kapatma kararı henüz partimize tebliğ edilmedi. Halen TBKP yasal, açık bir partidir.

S. Bulut: *Dikkatimi çekmişti, basın dün ve önceki gün sovyetlerdeki darbe olayı ile ilgili demeçlerini yazarken, sizden kapatılan TBKP Genel Sekreteri diye değil TBKP Genel Sekreteri diye söz ediliyordu.*

H. Kutlu: Evet biz uyardık. Milyoner olabilirsiniz dedik, biz henüz kapatılmış bir parti değiliz. Çünkü karar henüz tebliğ edilmedi, dedik.

S. Bulut: *Bunun anlamı ne olabilir peki?*

H. Kutlu: Biz de tam bir anlam veremiyoruz ama şunlar olabilir: Birincisi gerekçeyi yazmakta zorlanıyor olabilirler. Bu kadar demokrasi ve Avrupa Topluluğu konuşmalarının yapıldığı bir ortamda böyle bir kararın altını doldurmak kolay değil. İkincisi, biz kapatılma kararı üzerine Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvuru hakkımızı kullanacağız. Ama karar tebliğ edilmediği için kullanamıyoruz. Bunu geçiktirmek istiyor olabilirler.

S. Bulut: *Sayın Kutlu, kapatılma kararından sonra yurt içinden ve dışından nasıl tepkiler alındı?*

H. Kutlu: Evet.. iç tepkileri basından hep birlikte izledik. Karar destek bulmadı bildiğiniz gibi. Dışarda da destek bulmadı. Basında ve televizyonda olumsuz bir karar olarak yer aldı. Özellikle Hollanda ve Danimarka televizyonları daha belirgin tepkiler gösterdi. Ama aslında, orada da mahkeme kararı tuhaf bir zamanlamaya denk geldi. Bilindiği gibi Temmuz, Ağustos ayları Avrupa için ölü aylar, tepki göstermek açısından...

S. Bulut: *Tepkiler de tatile çıkıyor..*

H. Kutlu: İşin gerçeği bu. Politika da hayatın içinde yapılıyor. Ama özellikle Eylül ayından itibaren tepkileri örgütlemeye başlayacağız.

S. Bulut: *Hazır konu buraya gelmişken hemen sormak istiyorum, kapatılmanın hemen sonrasında mücadeleye devam edeceğinizi açıkladınız. Önünüze nasıl bir mücadele perspektifi koyuyorsunuz? Neler yapacaksınız?*

H. Kutlu: Bir defa gerekçesi ne olursa olsun bu bir parti kapatma kararıdır. Demokrasiye, hukuka inanan herkes için bir yüz karasıdır. Bu nedenle inanıyorum ki, bu karara karşı önümüzdeki günlerde tepkiler yaygınlaşacak. Biz, bir girişim komitesi oluşturacağız. Türkiye içinden ve dışından çeşitli etkili isimlerden oluşan bir komite olacak bu. Daha önce bilindiği gibi böyle bir destek bulmuş idik. O isimlerin ve tabii yeni başka isimlerin böyle destek vereceklerine inanıyorum. Sonra Avrupa Parlamentosu'na gideceğiz. Şu anda bilgilendirilmiş durumdalar. Bütün bunlarda hedef şu olacak Anayasa'nın ve Siyasal Partiler Kanunu'nun antidemokratik hükümlerinin değiştirilmesi ve ortadan kaldırılması! Bunlar aynı zamanda bugün tartıştığımız anayasa değişikliğinin gündeminde olan noktalar. TBKP'nin kapatılmasına karşı yürütülecek mücadele, zaten Türkiye'nin bugün tartıştığı anayasa değişikliğinin daha sıcak bir şekilde gündemde kalmasını sağlayacaktır.

S. Bulut: *Bütün bu çalışmalarda partiyi, yani TBKP'yi, yeniden açmak ya da kurmak hedefi var mı?*

H. Kutlu: Açmak değil, varolan yasalara göre kapatılan partiyi yeniden açmak mümkün değil ama yeniden kurmak mümkün. Biz partiyi yeniden kuracağız. Genel Yönetim Kurulumuzun kararı böyle. Amacımız, engellerin aşılması ve komünist parti kurulmasının koşul-

larının sağlanması. Ve ondan sonra, daha önceki kongre kararımızın hayata geçirilmesi, yani birliğe, SBP'ye katılmak.

S. Bulut: *Yeniden Anayasa Mahkemesi'nin kararına dönersek... bu konuda farklı yaklaşımlar ortaya çıktı. Birini siz ifade ettiniz. Bir diğer yaklaşım ise, mahkemenin başka türlü davranamayacağını, sınırlarının varolan yasalarla zaten belirlenmiş olduğunu söylüyordu. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?*

H. Kutlu: Bu yorum daha çok ilerici, demokratik çevrelerden geldiği için söylüyorum: Böyle bir yorum her şeyden önce demokrasi sorununa bakıştaki zaafiyetleri gösteriyor. Daha önce de sözünü ettim, hukuku yaratmak gerekir. Kanun yapılır ama hukuk yaratılır. Kanun ile hukukun çeliştiği durumlarda hukukçulara düşen görev yeni yorumlar getirmektir. Anayasa Mahkemesine düşen görev de buydu. Ama Anayasa Mahkemesi yorum getirmekten kaçındı. Hukuk yaratmaktan kaçındı. Bunun anlamlı bir örneğini yakınlarda gördük. Askeri yargıtay, DİSK ile ilgili kararında çok ileri bir yorum getirdi. 141-142 kalktığı için şu, şu maddeler uygulanamaz artık, dedi. Bunu pekala Anayasa mahkemesi'de yapabilirdi. Anayasa mahkemesi Başkanı yaptığı açıklamada, "bu kararı savunmuyorum" diyor. Demek ki, ortada hukuka aykırı bir durum var. Kanuna uygun ama hukuka aykırı. Demokrasinin korunması sivil kurumların eseri olacakse eğer, o sivil kurumlar hukukun üstünlüğüne bağlı olmak durumundalar, kanunun değil. Biz daha önce de hatırlattık.. Anayasa mahkemesi üyeleri, 12 Eylül öncesi de bu mahkemenin üyeleriydiler, 12 Eylül sonrası da bu mahkemenin üyeleriydiler. Neyi koruyorlar acaba? Daha önce korudukları Anayasayı hiçe sayanların getirdiği anayasa mı? Bu yorum, ilerice demokrat çevrelerde o devletçi kafanın devam ettiğini göstermesi açısından dikkat çekicidir. Çünkü bu beklemeyi gerektiriyor. Kanunlar değişsin, şartlar elverişli olsun ondan sonra.. oysa bizim görevimiz şartları değiştirmek olmalı.

S. Bulut: *Tartışılan noktalardan biri de şu olmuştu: TBKP önüne tek hedef olarak 141-142'yi aldı. Evet, iktidar 141-142'yi kaldırdı ama aslında özünü Anti-Terör Yasası'na taşıyarak kaldırdı. 141-142 tarihe karıştı denilirken de TBKP kapatıldı. Burada asıl eleştirilen, TBKP'nin hedefini 141-142 ile sınırlaması, daraltması. Bunlar kalkmış olsa bile sonuçta yine partiler kapatılabiliyor. İnsanlar kitap yazmaktan tutuklanabiliyor. Çünkü sorun çok daha geniş boyutlu, anayasa sorunuydu, deniyor. Bugün gelinen noktadan baktığınızda ne düşünüyorsunuz...*

***H. Kutlu*:** Öncelikle TBKP Anti-Terör Yasası'ndan dolayı kapatılmadı. Anayasanın 14. maddesi ve Siyasal Partiler Kanunu'na göre kapatıldı. Bildiğimiz gerekçeler bunlar. Bize yapılacak tebliğde Terör Yasası'ndan da bir gerekçe gösterirler mi bilmiyoruz. 141-142'nin taşınmasına gelince...Terör Yasası'na 142'nin bölücülük kısmı taşındı. Bunları teknik bir yanlışlık olmaması için söylüyorum. Sözkonusu yaklaşım ise, bana göre, demokratik bir mantık yaratılmasının hala kavranamadığını göstermektedir. Biz diyoruz ki, Bu hükümet 12 Eylül koşullarının getirdiği bir hükümettir. Bir çırpıda her şeyi almak mümkün değil ama aldığını en etkili şekilde kullanabilmek lazım. 141-142'yi, biz artık tarihe gömdük diyebilmek lazımdı. Aynı şekilde Anti-Terör Yasası'nı da gömeceğiz. Oysa sol bu tür bir yaklaşımla, bir bakıma DGM savcısının yaptığı, yapacağı yorumunu yapıyor. Yok kalkmadı demenin bir anlamı yok. 141-142 kalkınca cezaevinde bu suçtan mahkum olanlar çıktılar. 146'dan girenler çıktı. Yurt dışındakiler döndüler. Demek ki değişmiş! 141-142'nin kalkmasını isteyen güçler bir şeyleri değiştirdi. Şunu da söyleyeyim: Bir şey değiştirecek güç göremezseniz Anti-Terör Yasası'nı değiştirecek güç de göremezsin. Bütün bu söylediklerimden anlaşılacağı gibi meseleyi dar koymadık biz. 141-142'nin kalkması ve komünist partisi kurulmasının önündeki tüm engeller dedik. Bu konuda asıl engelin, anayasa engeli olduğunu başından beri biliyoruz. Bu nedenle, dar tutma yönündeki eleştirileri haklı haklı ve yerinde bulmuyorum. Ve göreceğiz rejimde bir sertleşme olmazsa eğer, Anti-Terör Yasası'nın 141-142 gibi uygulayamayacaklar Belki uygulamak isteyenler olacak ama bunun karşısında biz, çok daha silahlı olacağız. Şunu unutmamak gerekiyor bu maddeler kaldırılırken gerekçesinde, düşünce suçunun ortadan kaldırılması var. Bir yasa uygulanırken mahkeme gerekçesi de yasa gibidir. O zaman buzum şunu sormaya hakkımız var: Anti-Terör Yasası düşüncelerimize uygulandığı zaman buna hayır demenin hukuki temelleri olacak elimizde, yani var. Ama biz kullanmayacaksak eğer silahları terketmek anlamına geliyor bu. Geçmişte de zaten hukuk mücadelesi denen şeyi pek dikkate almadık ne yazık ki, küçümsedik.

S. Bulut: *Başka bir konuya geçelim... TBKP, hep kullanılan bir deyimle "gövdesi SBP içinde" olan bir parti. TBKP'nin kapatılmış olması, SBP ile olan ilişkilerde bir değişiklik, bir gelişme yaratacak mı? katılma ve diğer konularda...*

H. Kutlu: Biz, SBP bizim partimizdir, dedik. Özellikle kapatılma gibi bir durumda mücadele ağırlıklı olarak SBP eliyle yürüyecek, dedik. Bu kapatma kararına biz SBP'nin daha enerjik biçimde karşı durmasını bekliyoruz. Ve gayet tabii, bu karşı çıkma ne kadar enerjik şekilde yapılabilirse bize düşen işler de o ölçüde azalır, Yani biz yapacaklarımızı ayrı olarak yapmayız. İki ayrı parti görünümü de en aza indirilmiş olur. Yani kapatma kararına karşı her şeyi biz yapalım istemiyoruz. Ama mücadeledir bu, beklemez... Birlik Partisi ne ölçüde bizi bu işten kurtarırsa, kafalarda doğacak iki parti imajı da, o ölçüde zayıflamış olacaktır.

S. Bulut: *Daha enerjik derken kestettiğiniz nedir? Somut olarak demek istiyorum...*

H. Kutlu: Bu konuda yetkili parti olduğu için ben özellikle önerici olmak istemiyorum. Ama şurası çok açık ki parti kapatma durumuylu karşı karşıyayız. Bu bir demokrasi sorunudur. Buna var güçle karşı çıkmak lazım. Daha somut biçimleri belki ilerde, yine parti yönetimi ile birlikte görüşeceğiz. Bu konuda bir görüşme yaptık zaten. Soruya bağlı olarak şöyle bir yanlış anlama varsa bunu dü-

zeltmek gerekir. Birlik Partisi'ne girme kararı aldığımız zaman TBKP'nin aktif unsurlarının hemen hepsi partiye girdi. Geride sadece GYK, MYK üyeleri kaldı. Onun ötesine Birlik Partisi'ne gitmemiş insanlar var ama şu anda onlar TBKP'den de uzak zaten. Bunlar, gelecekler diye bir problem yok. Bu başka bir sorun. Ama biz parti yönetimi olarak, bu kararı geri çevirinceye kadar TBKP'de kalacağız. Onun ötesinde, SBP ile ilişkilerimiz elbette dünden daha içiçe olacak. Parti kapatıldığı için, sözgelimi bir politik açıklamayı en nihayet kişi olarak yapabileceğiz. Kaldı ki, politik açıklamalınımızı asgari sınırlarda tuttuk hep. SBP'nin politika yapma yetkisini gölgeleyecek bir şey yapmamaya özen gösterdik. Dikkatli olmaya çalıştık ama nihayet demokrasi mücadelesi her alanı ilgilendiriyor. Bu yüzden de epey zorlandığımızı söyleyebilirim. Kapatılma kararından sonra bu bakımdan da biraz rahatlamak istiyoruz, bunu en çok biz istiyoruz.

(Konuşmamızın tam bu noktasında, 19.00 haber bülteninde radyo, Sovyetlerde darbecilerin iktidarı bırakmak zorunda kaldıkları haberini vermeye başladı... 29.8.1991)

S. Bulut: *Sayın Kutlu, şu anda aldığımız haberlere göre, siz de dinlediniz, Sövyetlerdeki darbe çözülmeye başlamış, bu iyi bir haber doğrusu... Halkın iktidara katılabilmesi için "Dünyayı Sarsan On Gün"ün yaratıldığı Sovyetlerde, iki gün önce "dünyayı sarsan bir gün" yaşandı ve Başkan Gorbaçov darbe ile görevden uzaklaştırıldı. Sovyet Komünist Partisi için bu yeni bir şey değil tabii. Daha önce de, "halk yararına" benzeri "el koyma"lar yapmıştı. Gerek parti içinde gerekse dışarda, Çekoslavakya, Afganistan olaylarında olduğu gibi... Neyse, dünyanın gündemini birden bire soğutan, gerginleştiren bu darbe olayını nasıl değerlendiriyorsunuz?*

H. Kutlu: Herhalde şimdiden sonra çok konuşacağız bu darbe üzerine. Şimdi, eldeki bilgilere göre aklıma ilk gelen şeyleri söylemek durumundayım. Bu darbe gösterdi ki, Gorbaçov devlet aparatını ortadan kaldıramamış. Darbe, bence bunun sonucudur. Bir başka deyişle devletin yeniden yapılanmasında Gorbaçov yavaş kaldı. Burada hala, Marksist teoridaki ekonomizm anlayışının kalıntılarını görüyoruz. Gorbaçov önce ekonomiyi düzeltmek istedi. Haksız da değildi tabi, ekonominin çarkı dönmüyordu. Buna mutlaka bir çözüm getirmesi gerekiyordu ama kendi getirdiği sistemi koruması için öncelikle olması gereken demokratik kurumların yaratılmasına da imkan tanımalıydı. Kendisini koruyacak olan bu demokratik kurumlardı. Çoğulcu sisteme derhal geçmek gerekiyordu. Geçilemedi. Sonuçta kendisini koruyacak güçlerden yoksun kaldı. Ama umuyorum ki bu değişiklikleri şimdi yapabilir. Çok partili sisteme geçebilir, demokrasinin bütün kurumları hızla oluşturulabilir. Ekonomik temelden önce buradan bakmak gerekiyor. Şu anda aldığımız bilgilere göre, darberin çözüldüğü noktasından çıkarak söylemek istiyorum; bu, dünyadaki barış ve özgürlük sürecinin sandığımızdan da derinlere inmiş olduğunu gösteriyor. Hem Sovyetler de hem de dünyadaki tepkiler bunu ifade ediyor. Bu durumda dünyanın gerçekten değiştiği yolundaki görüşler güçlülük kazanıyor. Ayrıca şunu da söylemek lazım, bu değişme süreci, eski düşüncelere ve eski politikalara karşı da korunmaya muhtaç. Bu korunma ise öncelikle, yeni düşüncede, orta yerde durmayı gerektiriyor artık. Darbenin dersi bu olmalı. Artık eklektik düşüncelerden kurtulmak, yeni düşünceyi bütün mantıki sonuçlarına kadar uzatmak gerekiyor. Yeni düşünce tereddütten uzak şekillenmeyle somut politikalara dönüştürülmelidir. Bu şekliyle gelişirse, tahmin ediyorum ki, darbe sovyetler Birliği'nde demokratikleşme sürecine hızlandırıcı bir katkı yapacaktır. Artık dünyadaki geleneksel devlet anlayışlarına, ideolojilere ve özellikle militarist ideolojiye şiddetle vurmak lazım. Hangi sistem içinde görülürse görülsün militarizm militarizmdir. Devlet küçültülmeli ama esas olarak militarizm yok edilmelidir. Militarizm eşittir ordu değildir. Hayatın her alanında bulunabilen devletçi bir felsefedir. Bu bize ders olmalı ki, her bunalım döneminde eli sopalı idare aramamalı ve darbelerinde önlenebildiği görülmeli. Öte yandan bu darbe komünist parti içinde de yeni bir değerlendirmeye neden olacak. Bu değerlendirme, bana göre belki iddalı olacak ama söylemek istiyorum, artık komünist partilerin dönüşmesinin komünist parti çatısı altında mümkün olmadığını bir defa daha gösterecektir.

S. Bulut: *Yani, dünya siyaset sahnesinde komünist parti dönemi kapandı mı? Sözünü ettiğiniz dönüşüm klasik tipte olmayan bir komünist parti de gerçekleşemez mi?*

H. Kutlu: Klasik komünist partiler dönemi bana göre kapandı. Bence komünist parti adını taşıyan bir parti de "yeni" ifade edilemez. Bu ad altında ifade edilemez.

S. Bulut: *Darbeye Türkiye'nin gösterdiği tepkiye ne diyorsunuz? Solun bir kısmı destek verdi. Öte yandan zımnen destek verenler arasında hükümet ve iş çevreleri de vardı. Hükümet, "onların iç sorunu" diye mesafeli bir yaklaşım getirirken, iş çevreleri Batı'nın Sovyetlere uygulayacağı bir ambargo kararına, Türkiye'nin katılmaması konusunda uyarılarda bulundu.*

H. Kutlu: Türkiye kesinlikle tepki gösterdi. Bu konuda Batı'dan daha geride değildik. Öte yandan, bu soruna fırsatçı yaklaşan kesimler de vardı. yani, "ne düşer bize" diye düşünen de oldu. Bu da dikkat çekiciydi.

S. Bulut: *Bütün bu konuştuklarımız üstüne eklemek istediğiniz bir şey var mı?*

H. Kutlu: Şunu ekleyebilirim, kaygı verici bir nokta olduğu için... Tabii bu darbe NATO üzerinde de etki yaptı. Bu etki, NATO'nun askeri yanını güçlü tutmak isteyen eğilimleri güçlendirecektir. Darbe çözüldü, şu anda radyodan duyduklarımıza göre ama NATO'daki askeri eğilimler bir süre daha yaşayacaktır. Bunun çözümü ise, gorbaçov çizgisinin iyice kökleşmesidir. Ancak o zaman yeniden darbe olabilir ihtimalleri azalacaktır. Öte yandan dediğim gibi, antimilitarist düşünceleri canlandırmalıyız, bunun şimdi imkanı var.■

YILDIRIM KOÇ

SINIF VE KİTLE SENDİKACILIĞI

Türkiye işçi sınıfı özellikle 1989 yılından itibaren ülkemizin toplumsal ve siyasal yaşamında ağırlığını artırdı. Bir dönem tartışılan konulardan biri, sendikaların işçi sınıfı mücadelesinde önemini yitirip yitirmediğiydi. Yitirmediği kanıtlandı. Bugün tartışılan konu ise, ülkemizde işçi sınıfının yapısında ve sosyalistlerin sendikalara bakışında son 11 yılda meydana gelen değişikliğe bağlı olarak, sendikaların yapısının ve işleyişinin nasıl olması gerektiği. DİSK'in yeniden faaliyete geçişi de, tartışmalarda bu konunun önemini artırdı.

DİSK 1967 yılında kuruldu. 1975 yılında yapılan 5. genel kurulundan sonra (genel kurul kararlarında yer almamasına karşın), "sınıf ve kitle sendikacılığı" anlayışını savunmaya başladı.

Bugün "sınıf ve kitle sendikacılığı" anlayışı yeniden tartışılıyor. Ancak bu kavramın içeriği konusunda önemli farklılıklar söz konusu.

Bazı kişiler, "sınıf ve kitle sendikacılığı" anlayışının DİSK'in kuruluşundan beri savunulduğunu sanıyor. Bu anlayışın, 1975 yılında yapılan 5. genel kurul sonrasında DİSK Genel Merkezinde görev alan uzmanlarca geliştirildiğini (daha doğrusu, başka ülkelerdeki sendikalardan aktarıldığını) bilmiyor.

Bazı kişiler ise, 1975-1980 döneminde DİSK'te savunulan "sınıf ve kitle sendikacılığı" anlayışına ve o dönemdeki bazı uygulamalara tepki duyarak, "sınıf ve kitle sendikacılığı"nı yadsıyor.

Doğru anlaşılmak koşuluyla, "sınıf ve kitle sendikacılığı"nın günümüz koşullarında savunulması gerektiğini ve sendikaların da bu doğrultuda geliştiği düşüncesindeyim. "sınıf ve kitle sendikacılığı"nın doğru kavranabilmesinin önkoşulu olarak da, "sınıf bilinci" ile "sosyalist siyasal bilinç" arasında bir ayrım yapılması gerektiğini sanıyorum.

Türkiye'de 1920'li yılların sonlarından itibaren, "sınıf" ve "işçi sınıfı" olgusunu yalnızca sosyalistler-komünistler savundu. Dönemin iktidarı, Kuzey komşusundaki yapı değişikliğinden o denli ürkmüştü ki, sınıf olgusunu yadsıyarak, sınıf mücadelesini engelleyebileceğini zannetti.

CHP bu anlayışını, "ortanın solu" görüşünü benimsedikten sonra da sürdürdü. Türkiye'de Kemalist CHP'nin biçim değiştirmesiyle ortaya çıkan sosyal demokrasi de, bu konuda devraldığı mirası değiştiremedi ve "işçi sınıfı" sözcüğünü kullanmaktan özenle kaçındı.

1960'lı yıllarda "işçi sınıfı" ve "sınıf bilinci" gibi kavramları kullananlar, yalnızca sosyalistlerdi. Çeşitli nedenlere bağlı olarak, sınıf mücadelesinin göreli geriliği, sosyalist olmayan birçok kişinin bu olguyu kabullenmesini engelliyordu.

Birçok sosyalist, işçilere "ayrı bir sınıf olduklarını" öğretmeye çaba gösterdi ve bunu yaparken onlara "sosyalist siyasal bilinç" vermeye çalıştı.

Diğer siyasal görüşler ise işçi sınıfı olgusunu yadsırken, sosyalistleri-komünistleri sınıf mücadelesini tahrik etmekle ve yaratmaya çalışmakla suçlandı.

Bazı sosyalistler-komünistler de, bu suçlamalardan etkilenerek, sınıf mücadelesini gerçekten kendilerinin yarattığını ve yaratabileceklerini sandılar. Ayrıca, sınıf bilinci ile sosyalist siyasal bilincin birliği ve aynılığı kanısı doğdu ve yaygınlaştı.

DİSK'in daha kuruluşundaki belgelerde, sınıf bilinci, sosyalist bilinç, devrimcilik gibi kavramların pek net bir biçimde anlaşılmadığı görülmektedir. Bu karmaşa, 1975 yılından sonra "sınıf ve kitle sendikacılığı" anlayışında da sürdü.

Sınıf bilinci, işçinin, sorunlarının nedeni olarak sermayeyi görmesi ve ona karşı mücadele etmeye başlamasıdır. Diğer bir deyişle, sınıf bilinci, sermayenin sömürü süreci içinde yarattığı baskı ve yoksulluğa karşı TEPKİdir. Sınıf bilinci, sermayenin baskı ve sömürüsüne karşı KENDİLİĞİNDEN gelişir. Sınıf mücadelesi de, gelişen sınıf bilincine bağlı olarak ve sınıf bilincini daha da artırarak, sosyalistlerin-komünistlerin "tahrikine" gerek kalmadan, KENDİLİĞİNDEN ortaya çıkar.

İşçiler, tarihsel olarak bilimsel sosyalizmle tanışmadan çok önce sınıf bilincine kavuştular, sınıf mücadelesi verdiler ve sermayenin baskı ve sömürüsüne karşı çeşitli sınıf örgütlenmelerine gittiler.

Bazı sendikalar ilk ortaya çıktıklarında, sınıfın ortak ekonomik ve siyasal taleplerini ifade eden sınıf örgütlenmeleriydi. Ancak bunlar ilk başlarda kalıcı olamadı. Buna karşılık, vasıflı işçiler arasındaki meslek dayanışmasına dayalı meslek sendikaları varlığını sürdürdü ve 19. yüzyılın son onyılına kadar sınıf içindeki ana örgütlenmeydi. 19. yüzyılın son onyılında ise vasıflı-vasıfsız tüm işçileri kapsayan sınıf sendikacılığı (o zamanki adıyla, "yeni sendikacılık") gündeme geldi.

Sınıf bilinci, kapitalizmin baskı ve sömürüsüne sınıf olarak karşı çıkıştır. Sınıf mücadelesini sosyalistler değil, kapitalistler yaratır. İşçilerdeki sınıf bilincini de sosyalistler değil, kapitalistler (normal davranışlarıyla) yaratır ve geliştirir.

Kapitalizmin baskı ve sömürüsüne karşı tepki gösterirken, alternatif sistem arayışları gündeme gelir. Alternatiflerden biri, uygun olmayan koşullardaki yaklaşık 75 yıllık deneyimden sonra yeniden tartıştığımız sosyalizmdir.

Sınıf bilinci olan her işçi, kapitalizmin alternatifi olarak sosyalizmi benimsemek zorunda değildir.

Ülkemizde uzunca bir dönem sınıf olgusunu ve bilincini yalnızca sosyalistlerin savunmasına bağlı olarak, birçok kişinin kafasında, sınıf bilincine ulaşan her işçinin otomatik biçimde sosyalist olması gerekiyordu. Bu anlayış DİSK'e de yansıdı.

DİSK kurulduğu tarihten itibaren, yazılı metinlerinde sosyalizmi savundu ve 1969 seçimlerinde sosyalizmi savunduğu herkesçe bilinen Türkiye İşçi Partisi'ne oy verilmesini istedi. DİSK'in savunduğu "sosyalizm" anlayışının içeriği, bu tavrın sendika üyelerince ne ölçüde benimsendiği ve DİSK'in bu doğrultudaki açıklamalarının üyelerin parti tercihlerini ve DİSK'e bağlı sendikalara üye olmayanların DİSK'e karşı tavrını hangi doğrultuda ve ne ölçüde etkilediği ayrıca tartışılmalıdır.

DİSK yayın organlarında 1975 yılı sonlarından itibaren gözüken "sınıf ve kitle sendikacılığı" anlayışının ilk ortaya konuşunda da, bir taraftan geçmişle bağın sürdürülmesi kaygısıyla, diğer taraftan sınıf bilinci ve sosyalist siyasal bilincin farklılığının kavranılmasına bağlı olarak, "sınıf ve kitle sendikacılığı"nın "devrimci sendikacılık" olduğu ifade edildi. 1975-1977 döneminde yönetimde olan grup ve anlayışın 1977 sonunda görevden ayrılması sonrasında da "sınıf ve kitle sendikacılığı" sürdürüldü. Özellikle 1978 yılında Ören'de yapılan toplantıda kabul edilen belgede, "sınıf ve kitle sendikacılığı"nın sosyalizmi amaçladığı açıkça ifade edildi.

Çok basit ama çok önemli bir çelişki bir türlü kavranılamadı. *"Sınıf sendikacılığı" anlayışı ile sosyalizmin amaçlandığı belirtildi ve bu anlayış DİSK anatüzüğünde ve DİSK'e bağlı sendikalar için hazırlanan "Tek Tip Demokratik Tüzük"te "amaç ve ilkeler" maddesine kondu. Tüzükte, "Sendikanın amaç ve ilkelerine aykırı davrananların üyelikten çıkarılacağı" ifade edilerek, sendika üyeliği için, bilimsel sosyalizmi benimseme önkoşulu getirildi. Bir taraftan böylesi bir önkoşul getirilirken, diğer taraftan,"kitle sendikacılığı" anlayışı içinde, siyasal görüşü ne olursa olsun her işçinin sendikaya üye olabilmesi gerektiği savunuldu.*

Buradaki sorun, "sınıf bilinci" ile "sosyalist siyasal bilincin" birbirine karıştırılmasından kaynaklanmaktadır. Sorunun çözümü de, bu ikisini birbirinden ayırmaktır. 24 Ocak ve 12 Eylül sonrasında sermayenin işçi sınıfının bütününe karşı başlattığı yoğun ve sistemli saldırı, bu konudaki anlayışların netleşmesi için gerekli koşulları yaratmıştır. Sermayenin yoğunlaştırdığı sınıf mücadelesi, siyasal görüşü ne olursa olsun tüm işçilerde sınıf bilincini ve sermayeye karşı mücadele edilmesi gerektiği anlayışını getirmiştir. Bugün DYP'ye, SHP'ye, Refah Partisi'ne oy veren ve kesinlikle sosyalist olmayan birçok işçi, sınıf bilincine sahip olarak, sosyalizmi bir alternatif olarak benimseyen (sosyalist siyasal bilince sahip) bazı işçilerle birlikte emek sermaye saflaşmasında bilinçli bir şekilde yerini almaktadır.

"Sınıf ve kitle sendikacılığı" günümüzün sendikacılık anlayışı olmalıdır.

Bugün işçi sınıfı ile sermayedar sınıf bir bütün olarak karşı karşıyadır. En küçük iş yerindeki toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde bile, masanın bir tarafına işçi sınıfının tümü, masanın diğer tarafına sermayedar sınıfın tümü oturmaktadır.

Bugün, emek-sermaye saflaşması son derece net ve açık bir biçimde yaşanmakta ve görülmektedir. Çok farklı siyasal partilere oy veren yüzbinlerce işçi, bu saflaşma içinde, sermayeye karşı mücadele edebilmekte, meşru kitle eylemleri sırasında "işçilerin birliği sermayeyi yenecek" sloganını atabilmektedir.

Sınıf ve kitle sendikacılığı, nesnel konumu itibariyle emek-sermaye çelişkisinde taraf olan, sınıf mücadelesinde yerini alan ve sınıf bilincine sahip işçilerin, hak ve özgürlüklerini geliştirmek için sermayeye ve onun siyasal alandaki temsilcilerine karşı işçi sınıfının en geniş kesimlerinin birlikteliğini sağlayarak, meşru çizgide ve kitlelere dayanarak mücadele etme anlayışıdır.

Sermayenin sürekli ve sistemli saldırısının işçi sınıfı içindeki farklılıkları azalttığı ve bunların bölünmelere yol açmasını önlediği koşullarda, ancak bu biçimiyle anlaşılan bir sınıf ve kitle sendikacılığı, işçi sınıfının sermayeye karşı meşru kitle mücadelesi temelinde bir birlik oluşturabilmesini sağlayabilir. Bu birliğin günümüz koşullarındaki diğer iki koşulu ise, gelişkin bir sendika-içi demokrasi ve tüm siyasal partilerden, işverenlerden, hükümetten ve devletten gerçekten bağımsızlıktır.■

ZAFER AYDIN

PAŞABAHÇE DİRENİŞİ ÜZERİNE KÜÇÜK NOTLAR

Şişe-Cam Holding'e bağlı işyerlerinde imzalanan toplu iş sözleşmesinin ardından yaşanan yoğun işçi kıyımına işçiler çeşitli eylemlerle tepkilerini dile getirdiler. İşçi kıyımının en yoğun yaşandığı yer olan Paşabahçe'de cam işçilerinin 25 Temmuz -14 Ağustos tarihleri arasında süren 21 günlük direnişi oldu. Direnişin sonunda işten atılan işçiler işbaşı yaptılar.

PAŞABAHÇE'DEKİ İŞÇİ KIYIMININ NEDENİ

Paşabahçe'de yaşanan tensikatın nedeni, Teknolojik yenilenme ve ekonomik kriz değildir. Ekonomik kriz olmadığını Şişe-Cam'ın kendi verileri ortaya koyuyor. Paşabahçe Cam, Mart 1991 yılında SPK'ya başvurarak, borsaya girmek için izin istedi. Ekonomik krizde olan bir şirketin borsada hiçbir şansı olmayacağı açıktır. Yine Mart 1991'de yapılan açıklamalarda Şişe-Cam borsanın en karlı kuruluşu olarak ilan edildi. 24 Eylül 90 tarihli Ekonomik Bülten Gazetesi'nin eki Rehber'de Şişe-Cam Genel Müdürü Adnan Çağlayan 1990 yılı kar hedeflerine ilk altı alda ulaştıklarını belirtiyordu.

Paşabahçe'de ciddi bir teknolojik yenilenme de sözkonusu değildir. Otomatiklerde ve goble (el imalatı) servislerinde soğutmalarda kurulan robotlar bir vardiyada sadece altı kişinin işini üstlenmiş durumda. Otomatiklerde sadece çay bardağı, goblede de sadece tabak toplayabiliyor.

Şişe-Cam'da yaşanan tensikatın gerçek nedeni ekonomik kriz ya da teknolojik yenilenme değil, son on yıldır şiddetle, baskıyla uygulanan ucuz işgücü politikasının yasalara dayanılarak uygulanmaya çalışılmasıdır. Bunu Adnan Çağlayan 10 Ağustos 91 tarihli Hürriyet Gazetesi'nde Zeynep Göğüş ile yaptığı söyleşide açıkça ifade ediyor. Çağlayan "ortalığı süpürene üç milyon lira aylık brüt veriyorum... Milyonlarca kişi asgari ücretle çalışmaya razı.." diyor.

Şişe-Cam yeni sağın ekonomik politikasından esinlenerek "küçülerek büyümeyi" tasarlıyor. Yan servisleri fabrikanın dışına taşımayı ya da taşarona vermeyi düşünüyor. Yaşanan işçi kıyımının ve direnişin altında yatan neden budur.

Paşabahçe direnişi sırasında yaşadıklarımı, bazı gözlem ve saptamalarımı Birlik okuyucularıyla paylaşmak istiyorum.

1- Paşabahçe Cam işçilerinin direnişlerinin başarıyla noktalanması, işçi sınıfının hakları korumada sahip olduğu gücü ortaya koydu. Paşabahçe direnişi işçi sınıfı mücadelesinde ön açıcı, yol gösterici bir eylem oldu. Çalışma hakkını koruma, iş güvencesini sağlama yönünde verilen, verilecek mücadeleyi derinden etkiledi.

Türkiye sendikal çevrelerinde hakim olan "bu yasalarla grev yapılmaz anlayışı nasıl NETAŞ greviyle kırıldıysa, 13, 17, 24 varken iş güvencesi için bir şey yapılamaz kanısı Paşabahçe direnişi ile kırıldı. İşverene keyfi işçi çıkarma olanağını sunan yasalara rağmen önemli kazanımların elde edinilebileceği Paşabahçe direnişiyle kanıtlandı.

2- Paşabahçe direnişi, Cam işçilerinin direnişi olmaktan çıkıp Paşabahçe halkının direnişi haline geldi. İşçilerin eyleminin çevresinde, kadınların, gençlerin, memurların yoğun bir eylemliliği oluştu. Paşabahçe'de işçi kıyımına karşı kitlesel bir muhalefet bloku ortaya çıktı. Caminin imamından semtin boyacısına, simitçisine, bilet satıcısına kadar herkes bu blokun içinde kendi tarzı, jargonu, yöntemleriyle yerini aldı. Cam işçilerinin 39 gün süren grevi süresince Paşabahçe'nin önemli ekonomik kaynağının cam işçileri olduğunu kavrayan esnaf, işçilere yoğun destek verdi. Mahallelerde minarelerden yapılan anonslarla toplanan insanlar her gece Paşabahçe'de 4-5 bin kişilik gösteriler düzenlediler.

Paşabahçe direnişi, kitle hareketlerinin tayin edici rolünü gözler önüne serdi.

3- Paşabahçe direnişinin unutulmaz yüzleri hiç kuşkusuz kadınlardı. Direnişin genel kurmayı onlardı diyebiliriz. 21 gün boyunca, umutsuzluğa yılgınlığa asla kapılmadılar. İşçilerin suratların asıldığı, morallerinin bozulduğu, omuzlarının çöktüğü zamanlarda onları yeniden canlandıracak, motive edecek bir rol üstlendiler.

Yaşları çoğunlukla ellinin üzerinde olan, çoğu okuma yazma bilmeyen bu kadınların, direnişin ilk günlerinde ilenme ile, küfürle karışık bağrışmaları giderek talepleri içeren sloganlar haline geldi. Direnişin 5. gününden itibaren kadınlar, yürüyüş kolu oluşturmayı, slogan atmayı, tempo tutmayı öğrendiler, hızla politize olmaya başladılar.

4- Cam işçileri yasalara göre "suç" işliyorlardı. Eylemleri yasalara uymuyordu, ama halkın, kamuoyunun gözünde son derece meşruydu. Bu meşruluk, İstanbul İkinci İş Mahkemesi'nin işverenin eylemin kanun dışı grev olduğu gerekçesiyle ihtayati tedbir, ve iş yerinin tahliyesi istemini reddetmesinde de etkili olmuştur.

Yine bu meşruluk, yasallığı her zemen meşruluğun önünde tutan siyasi partilerin cam direnişine bakışlarında da belirleyici bir etki sağlamıştır.

5- Paşabahçe direnişiyle tensikatların bir sosyal boyutunun olduğu, insani yönünün bulunduğu ortaya çıkmıştır. Ekonomik kriz ve benzeri gerekçelerle işçinin cebine 3-5 kuruş koyup, -her türlü sosyal güvenceden yoksun bir şekilde- onu sokağa bırakmanın, insani bir çözüm olmadığı konusunda kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Şimdi siyasi partiler, hükümet, iş güvencesi konusunda adım atmak zorundadır.

6-Paşabahçe direnişi, sosyal mücadelelerde kamuoyunun

desteğini, sempatisini kazanmanın ne kadar önemli olduğunu bir kez daha kanıtlamıştır. İşçilerin ve sendikanın kamuoyunun desteğini kazanmaya ve ilgisini toplamaya yönelik eylemleri Şişe-Cam üzerinde etkili basınç oluşturmuştur. Bunda sendikaların soruna ilişkin çözüm önerileriyle birlikte kamuoyunun karşısına çıkması soruna ilişkin duyarlılığın artmasını sağlamıştır. "İşten atılmalara hayır", "karşıyız", tarzındaki formülasyondan öte çözüm önerileri üreten, alternatif sunan ve bunu eylemlerle besleyen sendikanın bu yaklaşımı sonuç alıcı olmuştur.

Şişe-Cam yürüyüşü, talepleri Paşabahçe dışına taşırma, kamuoyu oluşturma, Şişe-Cam üzerinde baskı oluşturma açısından oldukça yararlı bir eylemdi. İşçilerin yürüyüş boyunca attıkları şiddeti dışlayan, kararlılığı gösteren, canlı-sevimli sloganları kamuoyunda sempatiyle karşılandı.

Sendikanın alternatif çözüm önerileriyle sürdürdüğü mücadele, dikkate değer bir yenilenmeyi ve olgunlaşmayı ifade ediyordu.

7- Türk-İş ve sendikalar, cam işçilerinin bu mücadelesini, tüm işçilerin iş güvencesi mücadelesine dönüştürebilme başarısını gösteremediler. Paşabahçe'de direnen işçilere diğer sendikalardan ve Kristal-İş Sendikasının örgütlü olduğu diğer işyerlerinden eylemli destek gelmemiştir. Bu durum sorunun sadece Paşabahçe çevresinde çözümlenmesine ve çözümlenme süresinin uzamasına neden olmuştur.

8- Ülkemizde yasallık ve meşruluk arasındaki makas gittikçe açılıyor. Egemen çevrelerin çıkarlarını korumaya yönelik yasal çember kırılıyor. İşçi sınıfı hareketi fiili durumlar yaratarak haklarını koruyor. Paşabahçe direnişinden sonra, işverene keyfi işçi çıkarma olanağını veren 13. ve 17. maddelerin hükmü azalmıştır. Bu maddelerde ciddi reformlara gidilmesi, işten çıkarmaların yargı denetimine bağlanması, zorunlu haller ilkesi konulması, işe iade sisteminin oluşturulması zorunluluk halini almıştır.

Yine 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası kevgire dönmüştür. 89 Bahar eylemleriyle başlayan süreç Zonguldak ve Paşabahçe'yle gelişerek bu yasanın tüm çerçevesini kırmıştır. Demokratik, isteyenin istediği zaman önceden izin almaksızın gösteri yapabileceği, demokratik protesto hakkını kullanabileceği yeni bir yasaya ihtiyaç vardır.

9- Paşabahçe direnişi sosyalistlerle, solla işçi sınıfı arasındaki kopukluğun ve soğukluğun boyutlarının ortaya çıkması açısından da derslerle doludur. İşçileri "eğitilecek, bilinç götürülecek" gruplar olarak gören, kendilerine "öncülük" atfeden grupların, duyarlılıktan uzak, daha çok kendi reklamına yönelik fırsatçı yaklaşımları işçilerin tepkisine neden oluyor.

Kristal-İş Beykoz, Otomobil-İş Çağlayan, Türk-İş Bursa mitingleriyle ortaya çıkan, Paşabahçe eylemi sırasında da kısmen yaşanan, sosyalistlerin, işçi eylemlerinde "kendi türkülerini" söyleme alışkanlıkları, işçilerin sosyalistlerle ilişkilerinin gerginleşmesine neden oluyor.

Kendilerine "öncülük" atfeden grupların "mücade edin", "şu olayı da konuşun", "şu eylemi de yapın" tarzındaki önermeleri işçiler, sendikacılar üzerinde herhangi bir etki bırakmaktan öte tepki ve kızgınlık yaratıyor. Sendikacıları ve işçileri suçlamadan önce kendi yöntemlerimiz ve tarzımız üzerinde düşünmemiz gerektiği kanısındayım.

Paşabahçe Cam işçilerinin eylemi işyerindeki yoğun işçi çıkarımına karşı gündeme geldi. Bu noktada sorunun çözümü atılan işçilerin işe alınmasıydı, sendika işçileri böyle motive ediyordu. Sloganlar da bu talebi içeriyordu. Kimi politik grupların cam işçilerinin eylemiyle kafalarında oluşturdukları düşünceler arasında paralellik kurmaya çalışmaları, bu paralelliği kuramayınca da "işçiler iktidara yürüyecek ama sendika engelliyor" tarzında formülasyonlarla direnişe yaklaşmaları eskimiş bir anlayışın bugüne hayret verici uyarlamasıdır.

Yine "yeni" adına ortaya atılan, "adamlar teknolojiyi yeniliyorlar", "işletmeleri de düşünmek lazım", "ya iş ya işsizlik sigortası belgisini öne çıkaralım" biçiminde ileri sürülen görüşler, kraldan fazla kralcılıktan öte bir anlam taşımıyordu.

Özünde her iki görüş de sorunu somut olarak çözmekten uzak, eylemi belirsizliğe çağıran, etkisini kırmaya yönelik önermeleri içermekteydi. Sürpriz yapmayı seven işçiler "mevzi zafer olmaz, iktidara yönelin" ya da "bu işten sonuç çıkmaz işçiye yazık oluyor" diye düşünen sosyalistleri şaşırttılar.

10- Paşabahçe, işçi sınıfının mücadele geleneğinin sürdüğünü göstermiştir. "Zonguldak'ın işçi sınıfının son atımlık barutu" olmadığı gözler önüne serilmiştir.

Sosyal sorunların çözümünde mücadelenin hala geçerliliğini koruyan bir yöntem olduğu, konsensuslerin yolunun mücadeleden geçtiği Paşabahçe örneğiyle bir kez daha kanıtlanmıştır. Mutabakatın yolunun sokaktan geçtiği ortaya çıkmıştır.

Paşabahçe direnişiyle işçi sınıfının toplumun en dinamik kesimini oluşturmaya devam ettiği, ülkenin gündemini ve geleceğini belirleyici bir etkiye sahip olduğu rahatlıkla yapılabilecek bir saptamadır.■

SITKI COŞKUN

SENDİKAL HAREKETİN YENİDEN YAPILANMASI-2

DAHA ÇOK SENDİKAL MÜCADELE YETERLİ OLMAYAN SENDİKAL ETKİNLİK

Sendikal etkinlik açısından, sendikal hareketin tıkanıklığı ele alınırken onun eylem ve güç harcama düzeyi ile sonuç alabilmesi arasındaki ilişki üzerinde durmak gereklidir.

Son 4 yıl işçi-sendika hareketimizin tarihinde en yoğun, ardarda ve geniş çapta gücünü kullanarak mücadele ettiği yıllardır. Grevlerin sayısı, grevde geçen sürelerin uzunluğu, direniş biçimlerinin özgünlüğü, katılan işyeri ve işçi sayısı vb. birçok göstergelerin hepsi son 25 yılın en yüksek düzeyini gösteren rakamlardır. 1980'lere kadar bu tip hareketlilik açısından daha çok zayıf durumda olan kamu işçilerinin köklü bir biçimde hareketlenerek devreye girmeleri, hatta öne çıkmaları sendikal hareketin eylemlerinde kullanılan gücü nitelik ve kalite olarak daha da artırmıştır.

Buna karşılık elde edilen ekonomik ve sosyal kazanımların düzeyi bu güç harcamasına oranla, geçmişte reel ücretlerin yükselmesinde ciddi sonuçların alındığı 1975-80 dönemine göre daha düşüktür. 1989'daki büyük mücadele yılı ile ücretlerin gayri safi milli hasıla içindeki payı ancak % 14'ten % 14.8'e çıkarak % 0.8 artırılabilmiştir.

Sendikal etkinlik açısından sendikal hareketin tıkanıklığı krizi işte bu noktada ortaya çıkmaktadır. Görüldüğü gibi tıkanıklık eskisinden daha çok çaba ve güç harcayıp, maddi ve manevi fedakarlık yaparak eskisi oranında sonuçlar alınamamakta olması ile somutlanmaktadır.

Bu tıkanıklık elbetteki öncelikle burjuvazinin son 10 yıldaki işçi düşmanı, sosyal intikamcı politikalarının bir sonucudur. Ama diğer yandan sendikal hareketimizle bağlı yanları da vardır. Bu uzun gerileme yıllarından sonra işçilerin ücret ve haklarını arttırmak için belli bir süre göze alabilecekleri ve zaten aldıkları maliyeti bir yüksek haklar mücadelesi yaptıklarını gösterir. Ama eğer mücadelenin verimliliği yükselmezse, yani sendikal etkinlik iyileşmezse, bu durum işçilerin mücadele kararlılığını hırpalayıp zayıflatabilir. Bu nedenledir ki, sendikalar ve sol güçler bu mücadele gücüne dipsiz ambar güveni ile yaklaşma lüksüne sahip değillerdir.

İşçileri sonuna kadar gerekmediği halde de, yasalarla karşı karşıya gelme zorunda bırakmak fizik ve moral enerjinin israfına yol açmaktır. Bu israfın azaltılması öncelikle sendikal hareketin işidir. Bu nedenle Yeniden Yapılanma sürecinin başta gelen gereklerinden biri olarak demokratik ve işçilerden yana bir yasal çerçevenin, iş ve sendika mevzuatının elde edilmesi için sendikal hareketin girişimini artırması gerekiyor. İşçiler ancak bu yolla, en basit haklar için yasalarla çatışıp fazla hareket ve güç harcamak durumunda kalmayabilirler. Bu amaçlarla sendikalar alternatif sendikal mevzuat önerilerini her durumda yeni yasama yılında ortaya sürebilmelidirler.

Sendikal hareket ancak demokratik bir sendikal mevzuat için mücadele içinde ve böylesi bir yasal çerçeve ile yeniden yapılanmasını gerçekleştirip güvence altına alabilir.

SENDİKAL HAREKETİN ÖRGÜTSEL YENİDEN YAPILANMASI

Sendikal hareketin örgütsel yeniden yapılanması, onun içinde bulunduğu krizden çıkışının ve bütünsel yapılanmasının gereklerinden biridir. Sendikal hareket bugün örgütsel yapısını, hem örgüt yapısının sendikal mücadele açısından etkinliği sağlamak, hemde bağlı olarak sendikal demokrasiyi gerçekleştirme yetenekleri açısından gözden geçirmek ve yenilemek gereksinimi ile karşı karşıyadır.

Sendikal örgüt yapılarının bugünkü yapısal özellikleri, günümüzde sendikal etkinliğin gerekleri olan; aktif, insiyatifli ve etkili üyeler, kendi sorununa sahip işyerleri, yeterli yetki ve olanakla donatılmış, kendi ortamında etkin ve egemen yerel (bölge il) sendika örgütleri ve günümüzün gerektirdiği eskisinden daha küçük ama daha iyi örgütlenmiş bilgi, uzmanlık ve teknik donatımı yüksek ve bunlar temelinde yönetme geleneği yükseltilmiş kalifiye merkez gereksinimine yanıt vermiyor.

Bugün sendikal örgütlerimizi yapısal olarak karekterize eden şey ise, bu gereksinimin tersi ya da ciddi yetersizliklerdir.

Burada durup sendikal hareketimizin işyeri, il bölge sendikaları ve sendika birliklerinden, ulusal tip merkezi sendikal yapılara geçişi ve (............)* sendikalarımızın örgütsel gelişiminde ileri ve geri dönülmez bir aşamayı oluşturmuştur. Ülke çapında bir sınıf olan işçi sınıfımızın çıkarları, merkezi devlete ve işverenlere karşı ulusal çapta merkezi sendikal yapılara geçmeden etkili bir biçimde savunulamazdı.

Sendikal yapı açısından burada sorun bu değildir. Sendikal yapının zayıflamasında sorun; ulusal tipe geçiş ile birlikte sendikal yapıların örgütlenme ve ilk çalışma dönemlerinde daha aktif etkili ve güçlü olan üyeler, işyeri, il-bölge sendika organ ve yapılarının zayıflamasıdır.

yapının zayıflamasında sorun; ulusal tipe geçiş ile birlikte sendikal yapıların örgütlenme ve ilk çalışma dönemlerinde daha aktif etkili ve güçlü olan üyeler, işyeri, il-bölge sendika organ ve yapılarının zayıflamasıdır. Hatta bir kısmının doğal olarak ve bir kısmının da gerekmediği halde ortadan kalkmasıdır. Buna karşılık işkolu konfederal çapta merkezlerin hızla ve birçok zaman bürokratik tarzda güçlenmesidir. Büyük bir profesyonel sendika kadro kitlesinin oluşmasıdır. Bir bütün halinde sendika merkezleri ve merkeze bağlı profesyonel kadroların üye yığınına rağmen sendikalarda etkili olacak kadar güçlenmeleridir.

Ulusal tipe geçiş ve onu izleyerek federe sendikal yapıların da azalarak, 12 Eylül sonrasında yasaklanıp ortadan kaldırılması ve sendika sayılarının da şiddetle azaltılması sonucu, sendika merkezleri üye, işyeri ve yerel sendika örgütlerinden epeyce uzaklaşmış oldular. Bu uzaklaşma olumsuz merkezleşmenin son çizgilerini de çizmiş oldu. Olumsuz tarzda merkezleşmiş sendikal yapının söz ve karar sahipliğinin, örgütsel güç ve olanağın, üye, işyeri ve şube (il bölge) lerde, kısaca tabanda toplandığı bir örgütsel Yeniden Yapılanma anlayışı ile düzenlenmesi zorunludur. Bu sendikal yapının sendikal etkinliği ve demokrasiyi destekleyebilmesi, güçlendirilmesi için gereklidir.

Böylesi bir Yeniden Yapılanma bir bütün halinde sendika örgütsel yapısının güçlendirilmesinin, merkezi yapının da doğru bir biçim ve içerikle desteklenmesinin yolu olabilir. İşverenler karşısında etkili örgütlenmiş, bilinç, müdahale ve harekete geçme gücü örgütsel yapı ve olanaklar güvence altına alınmış bir üye kitlesine, güçlü işyeri ve yerel örgütlere dayanan bir sendikal merkez gerçek bir merkez olarak etkili olabilir.

Böylesi bir örgütsel Yeniden Yapılanmanın temel esprisi "genel merkezin işyerlerine taşınması" olarak ifade edilebilir. İşyeri örgütleri günümüzde daha çok sendikaların temeli haline gelmelidir. Sendikal yapı, içişleyişi öyle örgütlenebilmelidir ki, işyerindeki sendika üyesi ve örgütü hem merkezi ile tam ve kapsamlı iletişim kurabilsin, hemde bununla iç içe kendi işinde tam insiyatifli davranabilsin. Bu ancak işyeri sendika örgütlerine dayalı yalın bir örgütsel yapı ve telefondan, faxtan, kompütüre kadar olanaklı her araçla etkili masa başı görüş alışverişi, değerlendirme ve merkezle birlikte davranma olanağı veren bir iletişim sistemiyle gerçekleştirilebilir.

Buradan kalkarak diyebiliriz ki, örgütsel Yeniden Yapılanmanın ilk temel yönelimi işyeri sendika örgütlerinin kurulması ve tüzüksel olarak yeteri yetki ile donatılması olabilmelidir.

Örgütsel Yeniden Yapılanmanın ikinci temel yönelimi ise, hem tek tek sendikaların yapılarında, hem de sendikalar arası ortak yapılarda bölgeler ve iller çapında yeni yerel sendika organlarının yokluğu ya da yetersizliğinin giderilmesidir. Bunun için konfederal bölge temsilciliklerinin yeniden şekillendirilmesinin yanısıra, konfederasyon bölge temsilciliği olsun olmasın her ilde varolan sendika örgütlerinin birliklerinin oluşturulması düşünülebilir. Böylece ulusal tip merkezi sendikaların yapısının da yerellikle ilişkisini kurabilmek merkezi ve ulusal karakterini yerellikle birleştirebilmek açısından yol alınabilir.

Bütün bunlar düşünüldüğünde, önce sendikalar yasasının, sendikaların örgüt yapısıyla ilgili tüm bağlayıcı sınırlayıcı hükümlerinin saptanarak kaldırılması için çaba gerekiyor. Bununla birlikte üyelerin hak ve yetkileri, sendika işyeri örgütlerinin ve sendika birliklerinin statü ve yetkilerinin güçlendirilmesi ya da bunların oluşturulabilmesi ve federe tip sendikaların ulusal merkezi yapı ile uyumlu olarak yararlı olabilecek özellik ve avantajlarının değerlendirilebilmesi için sendika tüzükleri üzerinde kapsamlı bir tartışmaya ve bu konuda çok yönlü çabalara gereksinim vardır. Bu anlamda bir örgütsel Yeniden Yapılanma sendikal hareketimizin global düşünüp, planlayıp yerel çalışması ya da hem merkezi hem de yerel planda toplam olarak sendikal etkinliğinin yükselmesinin olanaklarının artırabilir.

SENDİKALARDA POLİTİK ve MESLEKİ ÇEŞİTLİLİK İÇİN NİSBİ TEMSİLE DAYALI SEÇİM, KOTA VE MESLEK ORGANLARI

İşçi sınıfı içindeki çeşitlenmenin hem mesleki, hem de politik planda artmasının sendikal anlayış ve yapıda karşılığının ya da gereklerinin henüz yeterince bulunmayışı da sendikal hareketimizin tıkanma nedenlerinden ya da Yeniden Yapılanmanın konularından biridir. Sendikal anlayış ve yapılar ne ölçüde işçilerin bu çeşitliliğine uygun olursa sendikalaşma oranı da, sendikal birlik de, sendikal demokrasi ve sendikal etkinlik de toplu ve kalıcı bir biçimde güçlenecektir.

Bu açıdan düşünülecek ilk nokta kitle örgütleri olan sendikaların organlarının sayısal bileşimine Sendikalar Yasası'nın getirdiği sınırlamadır. Bu önce anti-demokratiktir. Her sendika kendi yapı ve organlarının biçimine de sayısına da hiçbir karışma olmadan kendisi karar verebilmelidir. Sendikaların iç çeşitliliği ve kitlesel yapısı da organların sayısının düşük değil bu kitlesellik ve çeşitliliğin yansıyıp ifadelenmesine yetecek sayıda olmasını gerektiriyor. Aynı şey her sendikanın kendi organlarını istediği biçimde düzenlenmesini de zorunlu kılıyor.

İkinci nokta sendika içi seçimlerin tüm organ ve kurumların sadece çoğunluğun oluşturmasını getiren çoğunluk sistemi ile seçimin değiştirilmesinin gereğidir. Sendika içinde sendika üyesi olan herkesin sahip oldukları sendikal ve politik görüşleriyle işçilerden aldıkları oy oranında yönetime katılabilmelerinin sağlanmasıdır. Bu ise sendika içi seçimlerde nisbi

gönderdikleri temsilcileri aracılığı ile hiç bir kesimin organlar dışı kalmaması sağlanarak, birlikte yönetmelerinin olanağını daha geniş çapta sağlayabilir.

Sendikalı işçilerin mesleki çeşitliliğini de sendikal yapı ve organlara yansıması hem sendikal örgütlenmenin, hem de sendika içi birlik ve demokrasinin önündeki sorunlardan biridir. Özellikle günümüzde sendikaların üye kaybına yol açan yanlardan biridir. Bizde henüz yaygın olmasada azınlıktaki kalifiye ya da farklı meslekten işçilerin, çoğunluğu oluşturan az kalifiye ya da kalifiyesiz işçilerin yönetime girmek ya da çoğunluktaki meslek grupları nedeniyle kendi mesleksel çıkarlarını savunamamak kayguları vb. bu kalifiye işçilerin sendikalara üye ve aktif olma oranlarını olumsuz etkileyen faktörlerdir.

Bu açıdan sendika üyesi olan ve olabilecek durumdaki işçilerin mensup oldukları her mesleki grubun, ortak sendika organlarında üye ya da işçilerin bileşimindeki oranlarıyla uyumlu bir paya, yere, kotalara sahip olabilmeleri önem kazanmıştır. Bağlı olarak tüm işçilerin mesleksel çıkarlarını yoğun ve özel olarak ifade edebilecekleri kendi mesleklerine ait özel organlar, komiteler ya da platformlarının olabilmesi tüzük ve örgüt yapılarının organizasyonları ile sendikal anlayış, norm ve geleneklerle güvence altına alınabilmelidir.

Böylesi bir uygulama sendika üyelerinin mesleki çeşitliliğinin sendikal yapı ve organlarda kendini gerektiği biçimde ifade etmesine yardımcı olabilir. Nisbi temsil sistemi de sendika içindeki görüş çeşitliliğinin aynı biçimde her durumda kendisini sendika içinde ifade edebilmesini sağlaması ile sendikal yaşam ve mücadelenin her alanında daha iyi sonuçlar alınabilir.

SENDİKAL FAALİYETİN KAPSAMININ GENİŞLETİLMESİ ve ÇEŞİTLENMESİ

Ücretli emeğin artışı ve Türkiye faal nüfusunun neredeyse yarısını oluşturması işçilerin gereksinimleri, sorunlarının çeşit ve çapının artışı, sendikaların da işlev alanlarını bununla uyumlu olarak genişletmelerini, çeşitlendirmelerini gerekli kılıyor. İşsizlikten, işçilerin eğitiminden, sürekli yeniden eğitime, işçi cocuklarının günümüze uygun eğitilmelerine, ucuz tüketim ve konut gereksinimlerine, işçilerin artan çok yönlü kültürel, sportif, eğlence vb. gereksinimlerine kadar sendikanın ilgi, faaliyet ve işlevlerini genişletmeyi gerektiriyor.

Bu çeşitlenme ve genişleme sendikaların üye oranını yükseltememe ve işçilerin yalnızca eskiden beri örgütlü, deneyli kesimlerine sıkışıp kalma, hatta yer yer üye kaybı ile bağlı tıkanıklıklarını aşmalarında yararlı olabilecektir.

Yalnızca klasik sendikal fonksiyonlarla yetinerek bugünün sendikacılığını sürdürmek mümkün değildir.

Türkiye işçi sınıfının da geleceği eğitilmiş, kalifikasyonu yüksek yeni işçi kesimlerinin sınıfa katılmasıyla köklü olarak etkilenecektir. Bunun için de sendikaların kalıcılıkları ve etkinliklerinin sürekliliği bakımından geleceğin işçilerine eğitildikleri okullarda (sanat okulları, meslek liseleri, çırak okulları, meslek kursları ve yüksek öğrenim kurumları) ve onları eğiten kalifiye eğitim işçileri (öğretmen, öğretim üyesi ve bilim adamları) aracılığı ile bugünden ulaşarak, bunun için de eğitim ve öğretim alanında çok yönlü sendikal çalışma ve örgütlenmeğe hız ve önem vererek çalışmalarını ve fonksiyonlarını artırmalarını gerektiriyor.

SENDİKAL ANLAYIŞIN GELİŞTİRİLMESİ GEREKSİNİMİ

Sendikal hareketin yeniden yapılanabilmesi durumun bütünsel olarak aydınlatılması ve sendikal anlayış açısından sonuçlamalara ve netleştirmelere ulaşılması gereksinimi kendini şimdi daha kapsamlı hissettiriyor.

Bu açıdan sendikal hareketimizin eylemi ve belgelerine dayanarak, somut durumun analizinden çıkarak çok yönlü ve kapsamlı bir değerlendirme ve tartışma ortamına gereksinimi belirginleşmektedir. Bu açıdan tüm sendikal tarih ama daha çok Cumhuriyet dönemi ve özellikle de 46'dan bu yana olan dönem olabildiğince kapsamlı ele alınmalıdır.

İçerik olarak sendikal anlayışın geliştirilmesinde DİSK'in kurulduğu dönemlerde devrimci sendikacılık, 1975'lerden sonra sınıf ve kitle sendikacılığı olarak ifadelendirilen sendikal anlayış temel önemdedir. İçerik olarak önemli oranda sendikal hareketimizin geniş çevrelerinin mutabakatını elde ettiğini söylemek yanlış olmaz.Son yıllarda özellikle 15. Genel Kurulu ve sonrasında sendikal anlayışını, partiler üstü sendikacılık anlayışını irdeleme açısında Türk-İş'te gelişmeler de, ortak bir baz elde etmenin olanaklarının arttığını gösteriyor. Sınıf uzlaşmacılığı ve sınıf işbirlikçiliğinin, Amarikan sendikacılığının olumsuz etkilerine ve girişimlerine her bakımdan özel bir dikkat verilerek bu konuda ilerlemek mümkündür.

Kendi adıma, yazının başından beri sendikal hareketin tıkanma noktaları ya da yeniden yapılanmanın içeriği ve değişik yanlarına ilişkin ifade etmeğe çalıştığım görüşlerin, bu bazda sendikal anlayışın geliştirilmesi gereken bugünkü yanlar için, yaklaşım noktalarına yararlı olabileceğini düşünüyorum.

İlkbahardan beri hareketlenmiş olan sendikal ortam ve 1992 yılındaki kongreler süreci, sendikal anlayış ve politikaların geliştirilmesi ve netleştirilmesi için, bir bütün halinde sendikal hareketin yeniden yapılanması için işçi-sendika hareketi açısından elverişli bir zaman ve zemini oluşturmaktadır.■

*** orjinal metinde bir cümle okunamamıştır.**

TEKTAŞ AĞAOĞLU

BİRİKMİŞ BORCUMUZU ÖDEMEK İÇİN

Türkiye genel seçim düzlemine girdi. Bu seçimin kritik niteliği üzerinde herkes hemfikir. Türkiye Marksist solunun böyle bir seçimde hakkıyla yer almasını sağlayacak bir partisi yok. Hadi o yok diyelim, Marksist solun anlamlı bir bölümünün geçici bir süre için de olsa belli ortak amaçlarla etrafında toplanabileceği, temsil ettiği genel potansiyeli seçim düzleminde ortaya koymasına aracılık edebilecek bir parti ya da başka türden bir örgütlenme biçimi de yok.

Gerçi 1980 öncesinde de durum bundan farklı değildi. Ama aradan on yılı aşkın zaman geçti. Ülke yerinden oynadı, oynatıldı. Marksistlerin kendilerine yapılmadık kötülük kalmadı. Temsil ettikleri değerler, on milyonlarca emekçinin çıkarı hoyratça ve acımasızca ayaklar altına alındı. Sermayenin kayıtsız şartsız, vahşi hakimiyeti önündeki tüm meşru, yasal ve insani engeller hak, hukuk, hakkaniyet tanınmaksızın, hiçbir kural ve nizam kaale alınmaksızın ortadan kaldırıldı. Açık askeri diktatörlük aynı işlevi üstlenen sivil despotizme dönüştürüldü. Hepimizin bildiği bir sosyal / politik süreç yaşandı. Marksistler ayrı ayrı örgütlü kümelenmeler ya da tek tek kişiler olarak o süreçte varlıklarını sürdürebilme, yaralarını sarabilme, kimliklerini koruyabilme uğraşısı ötesinde ne yaptılar?

1984-85'den itibaren bütün olumsuz koşullara rağmen yine de beliren legal çalışma imkanları Marksistlerin kısa ve uzun erimde politikaya müdahalelerinin yolunu açmaya başladığı halde o zamandan beri geçen yıllar ağır yenilgiye uğratılmış olmanın ezikliğini yaşamaya adandı. Aktif politikanın, hiç değilse aktif politika için gerekli hazırlığın ve biçimlenmenin yerini eski yuvarlarda eski keskin reçetelerin tekrarlanması, ya da süregiden burjuva politikalar ve uygulamalar üzerine yorumlar, tahliller, eleştiriler, geleceğe dair kestirmeler, en çok da burjuvazinin sistemli saldırılarından acınaklı yakınmalar aldı. "Çaresizliğe" yakıştırılan gerekçelendirmelerle yıllar harcandı. Emekçi kitlelerin sonuçlarını her an etlerinde, canlarında yaşadıkları sosyal / politik süreç dışardan seyredildi. Haksızlıklara, adaletsizliklere, gaddarlıklara, zulme ve teröre uzaktan bağırışıldı. Sosyal demokrat saflara doluşan kadrolarla bir yerlere varılabileceğini sananlar da bir hayli yol katettiler: burjuva yapılanmalarda yığılmaya bağlanan umutlar giderek burjuva politikalarla ve yapılarla bütünleşmeyi getirdi.

80 öncesinin onca kadro birikimi, onca gayret ve emek, fedakarlık, bilinç, onca potansiyel ve geçen yılların olağanüstü sosyal / ekonomik çelişkileriyle büyüyen yeni potansiyel ne işe yaradı? 80 öncesinde ülkenin düşünce hayatına -politikada, bilimde, sanatta- damgasını vuran, ülke insanlarının vicdanından derin sesler getiren Marksist birikim, koşulların gerektirdiği esneklik ve ilkelerden şaşmayan toklukla ülkenin gündeminde sesini duyuramaz,yükseltemez miydi? Sosyal demokrasiden farklı olmanın, kendine Marksist sıfatını yakıştırmanın adeta "beyhudelik"le özdeşleştiği, en hafif tabirle insana hüzün verici bir süreci yaşadı Marksist sol.

Bunun en çarpıcı örneklerinden biri, cezaevlerinin boşaltılmasının bunca yıl gecikmiş olması ve Marksistlerin buna bütün bu yıllar seyirci kalmış olmalarıdır. Bunca zaman cezaevlerinde yaşanan faciaya dışardan "tanıklık" etmek, zulme ve teröre, "protesto" ile karşı çıkmak, faciayı yaşayanlarla gazete sütunlarında "dayanışma"ya girmek, özünde, zulümle, çağ dışılıkla, despotlukla mücadelenin yükünü o faciayı yaşayanların sırtına yıkmak demekti. Türkiye Marksist solu tam on yıla yakın bir süre kendi mahpuslarını, her kesimden ve çevreden insanlarını özgürlüğe kavuşturmayı, cellatların elinden kurtarmayı başaramadı. Sonuç budur. Nedenleri, açıklaması, gerekçesi, şusu busu ne olursa olsun. Ve bu sonuç Türkiye Marksist solunu kendi gözünde mahkum etmeye yeterli olmalıdır.

Aynı "beyhude"lik emekçi kitleler üzerinde şiddetle artan sömürüye, ülke ekonomisinin tüm geçmiş birikim ve gelecek potansiyelinin iç ve dış soygun pazarına sunulmasına, en temel demokratik hak ve özgürlüklerin hem bir yandan toptan inkarına, hem de aynı zamanda geçici süreler ve durumlarda müsadeye tabi kılınmasına

(yani yurttaş statüsünün açıkça köle derekesine indirilmesine), toplumun göz göre göre, kasıtla yozluğa itilmesine, emperyalizmle içli dışlı ilişkilerin politik "itibar" konusu haline getirilmesine direnme yolunda hiç değilse 84-85'den bu yana politik sürece hiç mi hiç müdahale edilmemiş, bu yolda dişe dokunur bir gayret dahi gösterilememiş olmasında da görülüyor. Yok öyle bir şey diyen beri gelsin! Marksistler emekçileri, tüm halk kesimlerini burjuvazinin ve uluslararası kapitalizmin sistemli saldırıları karşısında yalnız bırakmışlardır. Bu arada kendilerinin de yalnız kalmış olmaları mazeret değildir. Parlamento içi ve dışı burjuva muhalefetin baştaki yönetimin pervasız emrivakileri karşısındda sergilediği *beyhude* tavrın radikal sosyal demokratlarla birlikte tüm Marksist solun da ortak ağlama duvarına çevrilmiş olması Marksist solun kendi "beyhude"liğinin aynasıdır.

Sosyalist sistemde ve genel olarak Marksist mevzilenmelerde 85'den sonra gelişen ve 89 Doğu Avrupa olaylarıyla doruğa varan çalkantı, çözülme ve çöküş bütün olumsuzlukların üstüne tüy diktiyse, burda da Marksistler mızrağın ucunu önce kendilerine çevirmeliler. Marksizm dışına sağa savrulmaların, ya da Marksizm "içi" kabuğuna kapanmaların, sonuç itibariyle giderek genelleşen ve iliklere işleyen demoralizasyonun ve depolitizasyonun nedenlerini ve açıklamasını herkes Sovyetler Birliği'nde, Romanya'da, Doğu Almanya'da olup bitenlerde ya da Marksizmin "özü"nde filan değil, *kendinde* aramalıdır. Dış dinamiğin iç dinamikleri bu denli "belirliyor" olması herhalde gerçekliğin kendisinden değil, gerçekliğin algılanma biçiminden, bir başka deyişle eski bakış açılarının ve alışkanlıkların, eski şabloncu yaklaşımların süregitmesinden kaynaklanıyor olsa gerektir. Dünyadaki değişmeyi izlemekten neyin ve nelerin değişmediğini ya da ne yönde değiştiğini görmeye vakti de niyeti de elvermeyenler kadar, değişmeyenlere kafayı takmaktan nelerin ve neyin değişmekte olduğunu göremeyenlerin de karşılıklı tutumları dünyanın ve ülkenin somut koşullarında özgün Marksist mevzilerin yaratılmasını engelliyor. Bunun nedeni, herhalde, her kesimin ve her fraksiyonun öteden beri şurasından burasından diline doladığı "bölünmüşlük" olgusu değildir. Bundan öte -bölünmüşlüğün nedenini ve açıklamasını da içeren- bir neden, bir açıklama olmalı diye düşünüyorum. Toplumun, insanımızın yapısından, tarihsel koşullarından, birikiminden gelen bir şey olduğunu düşünenler, söyleyenler var. Doğru da olabilir. Lakin bunun da "irade dışı" bir "nesnelliğin" mazeretine sığınmayı beraberinde getireceği endişesini taşıyorum. Böylesi açıklamalar "Biz adam olmayız!" gibisinden kanıksanmış, çıkışsız yargıları beslemekten öte bir sonuç vermeyecektir. Sorun, bu türden bir "nesnelliğin" kıskacından, kısır döngüsünden kurtulma sorunudur. Bunun da zemini, günümüzün yaşanan *nesnel* gerçekliğidir.

Belki de en doğrusu, bugün atılabilecek her ortak adımı, kazanılabilecek bir mevzi için birlikte mücadelenin koşullarını geçmişin en tastamam muhasebesine ve geleceğin en ideal değerlendirilmesine bağlamaksızın dünya, ülke ve toplum gerçekliğinde öne çıkan acil ve somut hedeflere ulaşmanın yollarını birlikte düşünmeye başlamaktır. Bu birlikte düşünmeyi de mesela seçim gibi, mesela işçilere yönelen saldırılar gibi, mesela Orta Doğu'da dış güçler tarafından Türkiye'ye biçilen yeni roller gibi ve dünyada yeni güçler dengesinin bütün insanlığın yakın ve orta vade geleceği üzerinde yarattığı tehdit gibi konularda birlikte eylem, birlikte pratik içinde başlatmaktır. Ondan sonra kozlar -ideolojide ve teorideyine paylaşılır demek istemiyorum. Birlikte pratik, bir başka deyişle, ülkenin ve toplumun başımızdaki emrivaki ürünü ve emrivaki tutkunu ekip tarafından ele geçirilmiş görünen kaderini değiştirme kavgasında emekçi kitlelere ve tüm halk kesimlerine olan birikmiş borcumuzu ödemek, yakın geleceğe yönelik sorumluluklarımızı paylaşmak için atılabilecek her ileri adım, kozların da yeniden karışıp belirlenmesinde yeni anlayışlar, yeni değerlendirmeler, yeni yaratıcı çıkışlar getirecek, giderek yeni yapılanmaların yolunu açacaktır. Aynılar ne kadar ayrı, ayrılar ne kadar aynı o zaman daha iyi anlaşılacaktır. Zira hepimizin bahsi müşterektir.

Eğer bu da olmayacak bir duaya aminse, o zaman herkes otursun oturduğu yerde. Ne böylesine bölünmüş olmaktan boşuna yakınalım, ne de uğratıldığımız zulme, haksızlığa, adaletsizliğe ve adam yerine konulmamaya ağlaşalım. Her Marksist layık olduğu toplumda yaşar. ■

TALAT ULUSOY

KOMPUTERİZASYON

İnsanlık mekanikten mekanik olmayana, elektronik ve biyonik teknolojiye geçiyor. Mekanik teknolojide hammaddeyi işlemek için mekanik müdahale gerekiyor. Bu müdahalenin araçları Newton yasalarından yararlanılarak yapılıyordu. Elektronikte müdahale enerjinin (elektrik, laser, manyetik etki, ultrases, vd.) kullanımıyla gerçekleştiriliyor ve modern fiziğe dayanıyor. Bütün bu köklü dönüşüm sürecini Bilimsel Teknolojik Devrim (BTD) olarak adlandırıyoruz.

Mekanikten mekanik olmayana geçiş bir rastlantı değil. Mekaniğin tıkandığı noktada ısrarlı insan arayışlarının ürünü. Mekanik teknoloji artan ve çeşitlenen insan gereksinimleri karşısında özellikle verimlilik ve kalite açısından tıkanıyor.

Örneğin, sesten hızlı uçakların gövdesinin ısınmaya karşı dayanıklı kılınması gerekiyor. En ileri mekanik teknolojide bile bu işlem iki hafta sürüyordu. Bugün laser ışınıyla ve daha kaliteli olarak bir günde sonuç alınıyor. Tekstil alanından bir örnek: Dikiş ve kesim makinaları (mekanik araçları) hız bakımından gelişme sınırına vardı. Daha hızlı makina kumaşı yakıyor, eritiyor. Bugün biçki ve dikiş laserle yapılıyor.

TARİH YAPAN BEKLENTİLER

BTD ile altının başına gelenler belkide hepsinden önemlisi. Çünkü altın para sisteminden kültüre kadar hemen tüm değerler sistemimize egemen olmuş "en değerli maden." Altın cevheri çıkarım teknolojisi yüzyıl başından beri değişmemiş ve yıllık çıkarım 1500 ton dolayında. Ne var ki, vahşi Batı'nın altın arayıcılarının yerini biyoteknolojik yöntemler, "altın yiyen bakteriler" alınca koca bir tarih kapanmış oluyor. Artık altın çıkarımı zor bir maden değil. Dolayısıyla uluslararası para piyasasında altının yerini alacak yeni bir değer arayışı başlıyor kaçınılmaz olarak. Bu yeni değer belki ABD Doları, belki Euromoney belki de Japon Yeni olacak. Ne kadarı emperyalizmin oyunu, ne kadarı bakterilerin oyunu, işte bu tartışılır.

Yeni teknolojide enerjinin çok büyük hızla kullanımı gerekiyor. İnsan duyu organlarıyla bu hızı duyumsayamıyor. Bu hıza uygun müdahaleyi mümkün kılacak, üretimi programlayıp denetleyebilecek araçlar gerekiyor. Bu araç KOMPUTER-dir. Komputer BTD'nin kendi değil, bir aracıdır ve geleneksel teknolojide de kullanılabilir.

Yeni teknoloji için olmazsa olmaz, geleneksel teknoloji için olursa iyi olur özellikleriyle komputer üretim ve dağıtımın hemen her alanına ve büyük bir hızla yayılıyor. Dünyamız bir "komputerizasyon süreci"ne giriyor.

BİLGİSAYARLAŞTIRAMADIKLARIMIZDAN MISINIZ?

Komputerizasyon, veri işleyen elektronik aygıtların geliştirilmesini ve insan etkinliklerinin çeşitlenen alanlarında artan ölçüde kullanılır olmasını tanımlıyor.

Komputerizasyonun günümüz dünyasına ne gibi etkilerde bulunduğu ve gitgide ne gibi değişim olasılıkları içerdiği politik ve akademik çevrelerin yoğun ilgi odağı. Politikada köklü yenilenme için, hatta kimi somut politik kararların alınabilmesi için bu ilgi zorunlu.

Komputerlerin salt bilim alanında değil, politika alanında da çok önemli işlev görebileceği "nükleer kış" modelinde görüldü. ABD'de Sagan, SSCB'de Moiseev öncülüğünde bilimcilerin birbirinden habersiz 1983'te ortaya koyduğu "nükleer kış" modeli silahsızlanma ve yumuşama düşüncesinin genel kabul görmesinde etkili oldu.

Çeşitli modellemelerde olasılıkların sergilenmesinin ötesinde komputer, üretimde ve toplumsal yaşamın çeşitli alanlarında artan kullanımıyla bir dizi ekonomik ve toplumsal değişimlere yol açıyor. Aşağıda bu değişimlerin ve kimi olası değişimlerin bir bölümü daha çok yeni teknoloji bağlamında ele alınıyor. Türkiye gibi yüksek potansiyele sahip bir ülke, uluslararası entegrasyonun daha da arttırdığı ekonomik ve toplumsal hıza koşut olarak, bu değişimlerle kısa süre içinde ve yoğun olarak yüz yüze gelecektir. Gerçekçi ve gelecekçi bir politik hat çizebilmek için bu değişimlere eğilmek gerekiyor.

ÜRETİMDE KİMİ DEĞİŞİKLİKLER

Komputer, "esnek üretim sistemi" adı verilen üretimin yeni tarzda bir otomasyonuna dayalı modern işletmelerde kilit önemdeki araçtır. Geleneksel otomasyon teknikleri ürün türüne bağlıdır ve ürün türü ya da tipi değişti mi makinalarda değişmek zorundadır.

Esnek üretim sisteminde artık böyle bir sorun yok. Komputere yüklenen yeni ürün makinalarıyla ürün girdi ve robot işlemleri yeniden düzenlenebiliyor, hızla teknoloji değiştirilebiliyor, yeni teknolojilere geçilebiliyor.

Üretimde birim zaman olarak "saniye" kullanılıyor ve en küçük bir duraklama büyük üretim kaybına yolaçıyor. Üretim hızı ve ürün miktarında olağanüstü artışlar sağlayan esnek üretim sistemi hammade depolamayı ve bu anlamdan hammadde bağımlılığını ortadan kaldırıyor. Modern işletmeler hem çalıştırdığı işçi sayısı bakımından, hem de işgal ettikleri alan ve hacim bakımından küçülüyor.

Artık komple "takım tezgahları" yapan işletmeler ortadan kalkıyor. Şimdi "modüller", "detaylar" üreten işletmelere geçiliyor. Daha karmaşık varyantlar daha ucuza elde ediliyor. Bağlı olarak üretimde kollektivite artıyor.

Üretim sürecinde kol emeğinin payı kafa emeğinin gerisinde kalıyor ve makas hızla açılıyor. Yeni teknoloji ile verimlilik olağanüstü artıyor ve birim ürün çok daha ucuza mal oluyor.

ÜRETİM SÜRECİNDEKİ DEĞİŞİMLERİN SONUÇLARI

Üretim alanında komputerizasyona bağlı bu değişikliklerin ekonomik alanda bir dizi sonuçları görülüyor.

Esnek üretim sitemine dayalı, farklı bir ifade ile komputerize modern işletmeler piyasaya karşı son derece duyarlı oluyorlar. Bu işletmeler için piyasadaki değişiklikler çok büyük önem taşıyor. Artık "piyasa hakimiyeti"nden değil, "piyasaya hakimiyet"den söz edilebilir. Ürün türü ve tipine bağımlı üretim sitemlerinde bu tür ve tipe dayalı bir piyasa hakimiyeti söz konusu iken, komputerize esnek üretim sisteminde sürekli piyasa araştırma-gözleme ve analizlerini ve ürün türü ve tipini değiştirmek için hızlı karar almayı ve yeni programlamaları gerektiren yeni bir "fikri hakimiyet" esastır.

Komputerize esnek üretim sisteminin nesnel olanaklarını yarattığı, babadan oğula miras kalmayacak olan ve sürekli fikri hareketlilik gerektiren bu hakimiyet çabası, entellektüel-demokratik-yarışmacı yeni bir piyasa anlayış ve ortamının temel eylemi olarak beliriyor.

Hızlı ve zorunlu bilimsel teknolojik yenilenme gereğinden ötürü sabit sermayenin değişken sermayeye oranı artıyor, amortisman süreleri kısalıyor. Eskiden bir aile şirketinde iki kuşak aynı makinalarla aynı ürünü elde ederken, şimdi yılda bir yenileme gerekebiliyor.

Yeni teknoloji ile ve geleneksel teknolojinin komputerizasyonuyla geleneksel pek çok meslek hızla ortadan kalkıyor yeni meslekler doğuyor. Üretim dışı (bence bu geleneksel bir kavram) mesleklerde hizmet sektöründe büyüme gözleniyor.

Komputerizasyona dayalı esnek üretim sistemi her türden korumacılığa karşı, entegrasyondan yana yeni bir uluslararası ekonomik düzen talep ediyor. Ulusal pazar yeni teknolojiye dar geliyor. Bu talebe paralel tekleşme sürecine giren dünya pazarında malların yüksek kalitesine ve hızla yeni teknolojilerin uygulanmasına dayalı yeni türden amansız bir rekabet dönemine giriliyor.

TOPLUMSAL VE BİREYSEL DEĞİŞİKLİKLER VE TOPLUMSAL VE PSİKOLOJİK SONUÇLARI

Komputerizasyon yeni bir işçi yaratıyor. Bu komputerize olmuş entellektüel işçidir.

Birinci sanayi devrimini izleyen uzun yıllar boyunca işgücü eğitimine ayrılan pay sıfır düzeyindedir. Bugün "bilgisayar destekli eğitim" programlarıyla modern işçi adayları ilk öğrenimin ilk yılında komputerle tanışıyor. Başta yeni işçilerin evlerinde olmak üzere PC'ler toplumda yaygınlaşıyor. Genel olarak toplumda eğitime ve özel olarak işgücü eğitimine, bilimsel ve teknolojik araştırmalara ulusal gelirden ayrılan pay artıyor ya da artırma zorunluluğu dayatıyor. Çürkü gelecek komputerize olmayan işyeri istemiyor.

KİM BUNLAR?

Komputerizasyon ve yeni teknoloji üretimin artan kollektifleşmesine dayalı yeni türden bir kollektif işçi yaratıyor. Bu oluşum, yaşamın çeşitli alanlarını etkilemenin yanısıra, global düşünceye nesnel zemin sağlıyor.

Modern işletmelerde artık "emir alan" değil, bağımsız karar veren, girdi ve teknik kullanımında insiyatif sahibi yeni işçiler var. Bu işletmelerde mühendis ile işçi arasındaki sınır silikleşiyor, ortadan kalkıyor. Nitelikli örgün eğitimin yanısıra özel mesleki eğitim gören yeni işçi, meslek yaşamı boyunce da sürekli meslek içi eğitim alıyor. İşini sürdürebilmesi için bu zorunlu.

Eski büyük işletmelerde olduğu gibi, yeni işletmelerde patron ortada görünmüyor. Ancak, eskisinden farklı olarak, modern işletmelerde işçiyle yönetici arasında bir duvar yok. Entellektüel düzey eşitlenmesi ve işletme atmosferi gereği yeni türden bir ilişki doğuyor. Yalnızca çalışma mekanında değil; yerleşim, dinlenme, eğlenme mekanlarında ve hobilerde ortaklık oluşuyor. Yani işçi eski işçi gibi kent merkezi ya da varoşlarında değil, planlı ve rekreatif yeni uydu kentlerde ve genellikle aynı işletmeden insanlar aynı komşuluk biriminde yaşıyor. İşin niteliğiyle yeni yaşam alanları arasında mantıki bir ilişki var.

Yeni işçi çok yüksek ücret alıyor. Bu bakımdan da yönetici ile aralarında pek fark kalmıyor. Yüksek ücret iyi bir yaşam standardı sağlıyor. Ancak bu yaşamın yeni türden rizikoları ve bedeli var.

KAFA DERLER BUNA!

Zihinsel ve sinirsel yıpranma yeni işçiyi çok genç yaşta çalışamaz duruma getirebiliyor. Teknolojik yarış işletmeyi sürekli tehdit ediyor. Bilimsel ve teknolojik gelişmeleri yakından izleme ve hızla uyarlanma yarışında geri kalma tehlikesi sürekli bir çaba gerektiriyor ve sürekli bir endişe kaynağı oluşturuyor. Farklı bir işini yitirme korkusu egemen oluyor; yüksek nitelikleriyle kolayca iş bulabilir gibi görünmesine karşın, işsiz geçecek sürede yarış dışı kalma korkusu ve iş sürekliliğinin mesleki gelişmede taşıdığı avantajlar onu işletmeye bağlıyor ve yeni bir "işletme dayanışması" anlayışı doğuyor. Bütün bunlar aynı zamanda komputerize yeni işçiyi olası karagünler için "tasarruf" ve "yatırım"a yöneltiyor.

Komputerize yeni işçi sendika istemiyor. Seyyanen ücret zamı esasına dayalı "ücret sendikacılığı"nın ona kazandıracağı bir şey olmadığı gibi, teknolojik yarış nedeniyle sendikanın örgütsel ve bürokratik işlerinden kaçıyor.

Sendikasız komputerize yeni işçilerde, sözü edilen korkularından ve daha sıkı bir ortak yaşamdan kaynaklanan "işletme dayanışması" anlayışı egemen oluyor. Dolayısıyla sınıfsal çelişkiler geri plana çekilebiliyor, "grup bilinci" ve işletmenin dünya pazarındaki rekabete dayanabilmesi için özveri öne çıkıyor.

Yoğun düşünsel üretici et-

kinlik, kafa emeğinin yeniden üretimi için çok zengin ve nitelikli rekreatif etkinliklerini ve hobi uğraşlarını zorunlu kılıyor.

KOMPUTERİZASYONUN POLİTİK SONUÇLARI

Komputerizasyon karşısında büyük çoğunluk, özellikle geleneksel sol hala "Büyük Birader Kompleksi"nin etkisi altında.

Komputerizasyonun sağladığı enformasyonun zenginleşmesi, yayılması ve kolay ulaşılır duruma gelmesi eğilimi ile, bilginin tek elde toplanması ve kişiye özel bilgiyle özel yaşama karışılması tehlikesi arasındaki çelişkide, ilerletici olandan (birincisinden) yana olmak, ikincisine karşı tavır almak gerekiyor. Yalnızca tehlikeden hareketle tutum belirlemek yalnızca "Büyük Birader Kompleksi"ni akutlaştırıyor.

Komputerizasyon geleneksel devletin yeniden üretiminin en önemli kaynaklarından olan "bürokrasi"ye ve "gizlilik"e karşı, formalitelerin azalması, hızlanması ve açıklık olanakları sağlıyor.

Genel olarak koputerizasyon, özel olarak yeni teknolojinin yarattığı yeni kollektifleşme ve globalleşme "global düşünce"nin nesnel zeminini oluşturuyor.

SONUÇ

Türkiye komputerizasyonun, onun sağladığı esnek üretim sisteminin neresinde? Aradaki makası kapatabilir, çağdaş gelişmeyi yakalayabilir mi? Bunu özgürleşme ve demokratikleşmeyle koşut gerçekleştirmek olanaklı mı? Komputerizasyon hep olumluluk mu muştuluyor? Ekolojik etkileri ne? Sorular çoğaltılabilir.

Kanımca dünyanın hiçbir köşesi komputerizasyonun dışında kalamayacaktır. Sorun zamanla, özgürleşmeyle ve demokratikleşmeyle bağlıdır ve çözüm mutlak ekoimperatif olmalıdır.

Kaçınılmazlığın ötesinde, sunduğu olumlu olanaklara dayalı bir "gereklilik" anlayışına varanların gündemine bugünden giren iki önemli konu vardı:

1) Yeni insanın yetişmesini temel alan yeni bir örgün ve yaygın eğitim programı.

2) Yaşamın her alanına ilişkin karar ve etkinliklerin komputerizasyonla uyumlaştırılmak için gözden geçirilmesi. (Ekonominin, devletin, eğitimin vd. yeniden yapılandırılmasında komputerizasyon temel verilerden

BİRLİK ÜZERİNE

YUNUS GÜLER

Ülkemizin, toplumun, günümüzün ihtiyacı solun birliği, sağın birliği gibi soyut birlikler değildir. Toplum haklı olarak gerilim ve kamplaşma yaratıcı bu tür oluşumlara sıcak bakmıyor. Ayrıca sağ ve sol kavramlarının bugün yeniden tanımına ihtiyaç vardır.

Nedir sol olmak?

Yerelde iktidar olan bir partinin bir hizbinde gördüğümüz gibi Tunceli, Sivas, Erzincan doğumlu olmak mı? Alevi olmak mı? Şovenizm olgusuna çifte standartla yaklaşmak mı? Kürt şovenistlerinin sırtını sıvazlarken Türk kimliği Türk kültüründen bahsedenleri faşist ilan etmek mi? Bulgaristan'da Batı Trakya'da Türk müslüman azınlığa yapılan çağdışı, ırkçı baskılara susup bu arada Türk solunda abartılı bir biçimde Kürt sorununu öne çıkarmak mıdır? Sunni siyaset tüccarlarını gerici yobaz ilan edip; yurttaşın meshepsel farklılığını ve ezilmişliğini sömürerek çıkar peşinde koşan alevi siyaset tüccarlarının sırtını sıvazlamak mıdır? Düşüncesini veya doğum yerini beğenmediğimiz insanların belediyede çöpçü bile olmasına tahammül bile edememek midir?

Siyasi eğilimini veya mesleğini beğenmediğimiz kişi ve kurumlar şiddete ve teröre muhatap olunca susmak mıdır? Kendi bencil çıkarları uğruna toplumsal yaşamı zorlaştıran, çirkinleştiren onu olumsuz yönde etkileyen ekonomik mafya, siyaset mafyası ikilisinin brokrasi içindeki uzantıları ile birlikte oluşturduğu garımeşru KARAGÜCE karşı tavır almamak onu etkisizleştirmeye çalışmamak bu konuda gerekli mekanizmaları oluşturmada rol oynamamak mıdır?

Toplumsal yaşamın yüzlerce boyutundaki olumsuzluklar haksızlıklar adaletsizlikler altında ezilen insan potansiyellerini soyut, sunni, sahte gündem ve hedeflerle meşgul ederek çıkar çevrelerinin ekmeğine yağ sürmek midir? Sokaktaki sade yurttaşa soyut bir gündem ve söylemle yabancılaşmak mıdır?

Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa serbest piyasa ekonomisine yönelirken Türkiye'de KİT'lerle ilgili iyileştirici proje ve öneriler üretmeden kuru kuruya KİT'lerin özelleşmesine karşı çıkmak mıdır? Başkalarının başarısızlığını sömüren, beğenmeyen ama bugüne ve nasıl

olmalıya cevap üretmeyen ilkel, sığ, dar yaklaşımlar mıdır? Sol olmak sokaktaki yurttaş yazılana çizilene, atılan parlak nutuklara değil yaşadığı, gördüğü, tanık olduğu gerçeklere inanıyor ve o somutlukla solu değerlendiriyor.

Peki sağcı olmak nedir?

Bu kavramın da bugün ciddi bir biçimde sorgulanmasına ihtiyaç vardır. Sağcılık, haram para ile cami inşa etmek midir? Hastaya ilk müdahalenin yapılabileceği bir sağlık tesisinden yoksun bir belde de milyarlarca liranın cami inşaatına harcanmasını eleştiren yurttaşı din düşmanı ilan etmek midir? Yurttaşın, dini inançlarını özel, zümresel, çıkarlara alet eden siyaset tüccarlarına alet olmak mıdır? Çıkar çevrelerinin kendi özel zümresel çıkarları için kamu zararına, toplum zararına attıkları adımları halkın gözünden kaçırmak için gerekli olan kargaşa, kaos, düşmanlık ortamının oluşturulmasına alet olmak mıdır? Sevgisizlik, hoşgörüsüzlük, ilkel, sığ bir bencillik midir sağcı olmak.

Türk-islam sentezi, ahlak, fazilet kavramlarının arkasına saklanıp toplumsal çürüme ve çöküntüyü hızlandıran uygulamaların sorumlularına alkış tutmak mıdır? Düşüncesini beğenmediğimiz solcu diye tanımladığımız insanların devlet dairelerinde kapıcı bile olmasına tahammül edememek midir? Sokaktaki sade yurttaş sağı, etkin para gücü, basın iletişim tekellerinin yoğun beyin yıkama kampanyalarına rağmen yaşadığı, gördüğü tanık olduğu uygulamalarla tanıyor ve değerlendiriyor. Alt ve orta gelir gruplarındaki kesimlerin hızla kötüleşen yaşam standardı ile değenlendiriyor.

Yüksek enflasyon, hızla artan işsizlik, gelir dağılımdaki adaletsizlik ve çarpıklıklarla birlikte yükselen toplumsal çürüme ve ahlaki çöküntü ile değerlendiriyor sağı. Sağı ve solu ile tüm siyasi partilerin etki alanı içinde büyük sessiz çoğunluk mevcut durumdan hoşnutsuz ve bu olumsuzluğu olumluya çevirmede rol oynayamamanın sıkıntısını taşıyor. Ve seçmenin % 85'i oy vermeyi düşündüğü partinin ülkeyi toplumu iyiye güzele yöneltebileceğine inanmıyor.

Bu anlamda mevcut partiler kamuoyuna o güveni ve inandırıcılığı veremiyor. Böylesi bin noktada sorun soyut bir sol birlik, veya sağ birlik değildir. Sorun sağı ve solu ile siyasal oluşumların; ülke, toplum ve günün ihtiyaçları doğrultusunda yapılanmaları, siyaset tarzları ve gündemleriyle kendilerini yenilemeleridir.

Siyasal ortam ilkel sığ, bir sağ-sol kamplaşmasını aşmak, toplumsal bazda politikaları öne çıkarmak ve siyaseti ilgili bireyi daraltmadan, çökertmeden, sosyal ve toplumsal faydası olan çabalar ve bu amaçlı kurumlaşmalar zemini üzerine oturtmak zorundadır. Ülkenin ve günün ihtiyaçı budur. Bu anlayışı en iyi bir biçimde hayata geçiren siyasi oluşum yeni bir toplumsal coşku ve heyecan dalgasını kendi etrafında oluşturabilir. Ve acil ihtiyaç olan birliği oluşturmada önemli bir rol oynayabilir. Bu birlik soyut bir sağ veya sol birlik değil.

Bu birlik "toplumsal yaşamı her boyutunda bugünden güzelleştirme, iyileştirme mücadelesinin birliği" olmalıdır. Bu doğrultuda bir yapılanması gündemi olmayan siyasi oluşumlar kendilerine ne ad verirse versin gericidir, tutucudur, marjinaldir. Bugünün ihtiyaçlarına yabancıdır. Soyut bir sol birlik veya sağ birlik diye tepinmenin alemi yoktur. Bu birlik pratikte, güncel hayatta zaten sağlanmıştır. İrili ufaklı sol ve sağ siyasi oluşumlar marjinal, yaşamdan kopuk bir siyaset çizgisinde birleşmiştir. Siyasetteki tıkanmanın ve topluma yabancılaşmanın nedeni budur. Birilerine 180 derece zıt gibi görünen en uç soldan, en uç sağa kadar mevcut partilerin yapılanması gündemi, siyaset tarzı ülkenin, toplumun, bugünün ihtiyaçlarına cevap verememektedir. Toplumsal yaşamın yüzlerce boyutundaki sorunlara çözüm üretememektedir. Mevcut partiler farklı söylemlerle de olsa bilerek veya bilmeyerek aynı amaca hizmet etmektedir, oynadıkları rol aynıdır.

Nedir bu rol?

Toplumsal yaşamın yüzlerce boyutundaki haksızlıklar, adaletsizlikler altında ezilen insan potansiyellerini suni ve sahte hedeflerle, gündemlerle boğuşturmak ve meşgul etmek, bilerek veya bilmeyerek çıkar çevrelerinin ekmeğine yağ sürmektir. Siyaseti soyut bir zemine çekmek, sokaktaki sade yurttaşı siyaset yapmaya yabancılaştırmamaktır. Oynanan rol de budur. Bu rolün fügüranları fanatik sağ, şeriatçı akımlar, etnik, meshepsel farklılığı körükleyenler, dogmatik gerici sol, sözde liberaller, sahte sosyal demokratlardır. Bu fügüranlar bilerek veya bilmeyerek aynı amaca hizmet ediyor. Sanki sessiz görünmez bir ittifak oluşturmuşlar. Sorun bu gerici ittifaka karşı ülkenin, toplumun ihtiyacı doğrultusundaki alternatif bir birlik anlayışını hayata geçirmektir.

Siyasi yelpazenin sagında ve solunda böylesi bir yenileşm, degişimde rol oynayabilecek potansiyeller fazlası ile vardır. Yeterki birileri toplumsal olaylara ve siyasete at gözlükleri ile bakmaktan vazgeçebilsin. Yeterki birileri böylesi büyük ve iddialı bir hareketin psikolojik ortamını ve alt yapısını oluşturmada rol oynayabilsin. Bugün yenilikçi olmanın, ilerici olmanın ölçütü toplumsal yaşamı iyileştirme, güzelleştirmede oynanan rollerdir. Ne mutlu bu konuda başı dik olanlara, binlerce selam, o elleri tutmak istiyoruz, ki o eller geçmişte bizi kurşunlayan eller bile olsa; kinle, nefretle işimiz yok, sevgiyi arıyoruz. Suni sahte hedeflerle boğuşma meşgul olma lüksüne sahip değiliz. İyiye, doğruya, güzele, neşeli, coşkulu bir yürüyüşe ihtiyacımız var. Toplumsal yaşamı her boyutunda çirkinleştiren, zorlaştıran onu olumsuz yönde etkileyen çevreleri, oluşumları daraltmak zorundayız. Onların bizi daraltma tecrit etme çabalarına yardımcı olucu ilkel, sığ, dar, marjinal yaklaşımlardan uzak durmalıyız. Toplumsal yaşamı bu günden güzelleştirme, iyileştirme yanlısı oluşumları başarıya ulaştıracak yaklaşım budur■